Societatea de științe filologice

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

1

1982

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI
Anul XI, nr. 1 (ianuarie-martie), București, 1982

Scanned with OKEN Scanner

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, G. BELDESCU, ION BUZAȘI, (Blaj), VLADIMIR DOGARU, ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), IULIU PĂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, LAURENȚIU NICULESCU, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de științe filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : str. Spiru Haret, nr. 12, sector I, București, cod 79 664, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Taxele poștale achitate conform aprobării D.G.P.Tc. nr. 137/3683/1981.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", București

Scanned with OKEN Scanner

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

ANUL XI, NR. 1 (IANUARIE — MARTIE), BUCUREŞTI, 1982

Sumar

I. HANGIU — După un deceniu 3

Gramatică, vocabular

IORGU IORDAN — Un cuvînt de salut 5
ION DIACONESCU — Regent şi subordonată 5
GABRIELA PANĂ DINDELEGAN — Evitarea confuziei dintre prepoziţia „a" şi articolul genitival 9
G. BELDESCU — Folosirea cratimei la cuvintele conjuncte 11
PETRACHE DIMA — Ortografia unor substantive 14

Stil, compoziţie

NICOLETA TIUGAN — Stiluri ale limbii române 16
PAUL MAGHERU — Genuri şi specii literare (II) 20
CONSTANTIN PARFENE — Analiza literară parţială 22

Analize, sinteze

PAUL CORNEA — Literatura paşoptistă 26
TEOFIL RĂCHIŢEANU — „Codrule, Măria Ta" 29
AL. TUDORICĂ — Mihail Sadoveanu : „Neamul Şoimăreştilor" 31
VALERIA MIHAI ŞTEFAN — Ana Blandiana : „Ţară" 35
IUSTINA ITU — Ioan Alexandru : „Cosmosul meu" 36

Miscellanea

MIRCEA HANDOCA — Mircea Eliade la 75 de ani 39
CORNELIU NISTOR — Johann Wolfgang Goethe (1749—1832) 42
Interviu cu Niculae Gheran despre ediţia opere „Rebreanu" 45

Scanned with OKEN Scanner

Concursuri, examene

Activități în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" : Concursul de limba și literatura română „M. Eminescu" 48
CORINA CHIREA — Finaliști studenți 48

Cenacluri, reviste

DAN TOCOIAN — Cenaclul literar „Miron Pompiliu" 49
GEORGE ȘOVU — Cronica revistelor școlare 50

De la corespondenții noștri 53

Tinere talente

IULIANA SIBICEANU — Trecere, Prea repede, Vara 56

Debut

ROXANA STOICA — Partidul 57
MUGUR COZMEI — Cît Miorița 57
CĂTĂLIN DĂNUȚ TUDOR — Limba noastră 57
LIA-VIORELA CONSTANTINESCU — Copilărie 58
DAN BUJOR — Grîul 58

Însemnări pe marginea cărților

ION COTEANU, *Structura și evoluția limbii române (De la origini pînă la 1860)* (L. Niculescu) ; LIVIU REBREANU, *La lumina lămpii*. Ediție îngrijită și comentată de PUIA FLORICA REBREANU și NICULAE GHERAN (I. H.) ; VICTOR HUGO, *Legenda secolelor*. Antologie, tabel cronologic, prefață și comentarii de DAN ION NASTA (Maria Brăescu) . 59

VASILE POENARU — Curier 63

După un deceniu

Inscriem pe coperta numărului de față al revistei Limba și literatura română *anul al XI-lea de apariție cu sentimentul răspunderilor și al obligațiilor ce revin redacției în viitor, date fiind condițiile generalizării învățământului de zece ani și preocupările factorilor de răspundere angajați în procesul de predare și de învățare a limbii române.*

Programul revistei noastre, urmat cu consecvență timp de zece ani, a fost schițat într-un scurt Cuvînt înainte *așezat în fruntea primului volum al culegerii* Limbă și literatură pentru elevi, *editată de Societatea de științe filologice :*

„Cultivarea în rîndurile tineretului școlar a interesului și pasiunii pentru studiul limbii și literaturii române, a gustului pentru lectura operelor de valoare ale literaturii naționale și universale, încurajarea afirmării noilor talente literare".

Am citat atunci cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu, *secretarul general al partidului, adresate participanților la a doua Conferință națională a Organizației pionierilor :*

„Inaintea voastră se deschid larg porțile viitorului, societatea socialistă vă asigură tuturor posibilități nelimitate de afirmare a talentului, a capacităților de împlinire a celor mai îndrăznețe visuri și aspirații",

cu convingerea că din rîndurile tineretului școlar se vor ridica viitorii constructori ai socialismului, muncitori cu înaltă calificare profesională, ingineri, tehnicieni, medici, profesori, economiști, juriști, artiști și scriitori și că aceștia, aflați pe băncile școlii, au obligația să-și însușească limba română, să vorbească și să scrie corect în orice împrejurare a vieții lor. Această idee a fost dezvoltată în Cuvîntul înainte *al primului număr din 1975, cînd culegerea* Limbă și literatură pentru elevi *a devenit, prin grija conducerii superioare de partid și de stat, revista trimestrială pentru elevi* Limba și literatura română :

„Limba și literatura română reprezintă un prețios tezaur pe care înaintașii l-au lăsat moștenire generației actuale. Însușirea și folosirea corectă a limbii române constituie cea dintîi datorie cetățenească a elevilor și studenților".

Legea educației și învățămîntului *stipula în decembrie 1978 următoarele : „Invățămîntul are obligația să asigure studierea și stăpînirea temenică de către elevi și studenți a limbii române, cunoașterea literaturii, istoriei și geografiei patriei" (art. 112).*

Revista noastră a urmărit de-a lungul celor zece ani creșterea caracterului formativ al predării limbii și literaturii române și a subliniat în multe articole ideea că o pregătire științifică și tehnică de înalt nivel presupune stăpînirea temeinică a limbii române și un larg orizont de cultură generală, care se pot realiza numai pe baza unei bogate lecturi literare și a unor îndelungate exerciții de stil și compoziție, îndrumate de profesorul de limba română. Comparînd programele școlare de acum zece ani cu cele actuale, constatăm cu satisfacție că noțiunile de stil și compoziție

Scanned with OKEN Scanner

ocupă locul cuvenit, urmînd ca acestea să devină exerciții fundamentale în gimnazii și licee.

Revista Limba și literatura română s-a bucurat de un larg sprijin din partea profesorilor și elevilor, învățătorilor și studenților, concretizat în creșterea anuală a numărului de abonamente și în scrisorile de mulțumire transmise redacției.

În ceea ce ne privește, mărturisim acum, după un deceniu, că ne-am străduit și ne vom strădui în continuare să răspundem unor cerințe ale învățămîntului filologic, exigenței elevilor și profesorilor. Vom menține rubricile permanente și vom strînge legăturile cu școala printr-un număr cît mai mare de colaboratori și corespondenți voluntari. Ne bazăm în special pe sprijinul colaboratorilor externi, reprezentînd toate treptele învățămîntului nostru, de la cel primar pînă la cel superior.

Adresăm cu acest prilej sincere și calde mulțumiri tuturor colaboratorilor, printre care academicienilor : Șerban Cioculescu, Ion Coteanu, Al. Graur, Iorgu Iordan ; membrilor corespondenți ai Academiei R.S.R. : B. Cazacu, Al. Balaci, Jean Livescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga ; profesorilor conferențiarilor și lectorilor universitari : Gh. Bulgăr, Const. Ciopraga, Paul Cornea, Th. Hristea, D. Micu, Șt. Munteanu, Gabriela Pană Dindelegan, Al. Piru, G. I. Tohăneanu, Al. Tudorică, Dan Simonescu ; inspectorilor și inspectorilor generali : Constanța Bărboi, Iuliu Pârvu și Gh. Șovu ; profesorilor de liceu : Vl. Dogaru, Ana Dumitrescu, Emil Giurgiu, Augustin Macarie, Cornel Moraru, Nicolae I. Nicolae, A. Gh. Olteanu, Tudor Opriș, Nina Preda, Valeria Mihai Ștefan, Eugenia Vâjiac și altora [1].

Se cuvine să evocăm aici și acum numele unor colaboratori apropiați ai revistei care ne-au părăsit în ultimii ani : Al. Bistrițeanu, I. Brăescu, Al. Dima, I. Dumitrescu, Neacșu Alexe, N. Saftu și G. G. Ursu, a căror amintire o păstrăm cu venerație.

*

Intrăm în al doilea deceniu de existență a revistei noastre cu gîndul și răspunderea de a ne preocupa permanent de îmbunătățirea conținutului și de a-l lega de activitatea practică pe care o desfășoară la catedră învățătorii și profesorii în școli primare, gimnazii, licee și facultăți, mobilizînd întregul corp didactic în acțiunea de cultivare a limbii române, de păstrare și de transmitere către generațiile viitoare a acestui nestemat tezaur, căci, așa cum scria Nicolae Iorga,

„Intre elementele care formează comoara sufletească a poporului românesc nici unul nu cuprinde mai mult și nu oglindește mai adevărat decît însăși limba lui“,

iar „limba și legile ei dezvoltă cugetarea“, afirma marele poet național Mihai Eminescu.

I. HANGIU

[1] În *Buletinul Societății* pe anul 1980, București, S.S.F., p. 154—159, s-a publicat un indice selectiv al colaboratorilor (1972—1980). *Buletinele S.S.F.* pe anii 1976—1981 cuprind numele profesorilor care au realizat peste 50 de abonamente la revista *Limba și literatura română*.

Scanned with OKEN Scanner

Un cuvînt de salut

Acad. IORGU IORDAN

Împlinirea unui deceniu de la apariţia primului număr al revistei *Limba şi literatura română* este, pentru mine, un bun prilej de a felicita, din toată inima, pe cei care au avut ideea, atît de corespunzătoare unei necesităţi simţite de multă lume, ca publicaţia *Limbă şi literatură*, destinată cadrelor didactice, să aibă o revistă pentru marea masă a ucenicilor acestora. Numai nivelul de cunoştinţe diferă de la unii la alţii, date fiind pregătirea şi rostul activităţii acestor două categorii de oameni, interesaţi în cel mai înalt grad să cunoască şi să cultive limba lor maternă, împreună cu producţiile literare valoroase exprimate în această limbă. Altfel, în ce priveşte scopul urmărit, nu există nici o deosebire între ele. Aceasta înseamnă că munca amîndurora reprezintă o colaborare autentică, fiindcă nu este posibilă, în acest mod, la celelalte discipline didactice. Asupra importanţei limbii ca mijloc de comunicare a cunoştinţelor de tot felul este inutil să mă opresc, întrucît ea se impune de la sine oricui. Mi-aş permite numai să îndemn pe profesorii de limba română să acorde problemelor de limbă o atenţie mai mare decît celor literare. Acestea din urmă sînt, prin natura lor, mai atrăgătoare şi de aceea par, fără a fi însă, de fapt, mai uşoare. Acest îndemn se bazează pe constatarea pe care am făcut-o de-a lungul unei cariere didactice de peste şase decenii şi continuu s-o fac ca simplu cetăţean, care păstrează, pe cît îi stă în putinţă, contactul cu produsele publicistice în sensul cel mai larg al cuvîntului.

Închei modestul meu salut cu urări fierbinţi de viaţă îndelungată şi de succes acestei reviste, atît de necesară elevilor noştri de toate categoriile.

Regent şi subordonată

ION DIACONESCU
Universitatea din Bucureşti

1. In construcţia şi definirea propoziţiilor subordonate, termenul regent are o importanţă majoră, condiţionînd, prin natura sa semantică şi gramaticală, atît unităţile de ordin funcţional, cît şi mijloacele de construcţie. Prin poziţia sa dominantă, termenul regent constituie condiţia fără de care nu pot fi puse în valoare raporturile de subordonare atît la nivelul sintagmei, cît şi la nivelul frazei.

Calitatea de termen regent o au părţile de vorbire care prezintă capacitatea de a regiza o relaţie de determinare şi de a îndeplini o funcţie sintactică : *substantivul* şi substitutele substantivului *(pronumele, numeralul), verbul, adjectivul, adverbul* şi, în condiţii mai puţin obişnuite, *interjecţia*, fiecăreia fiindu-i specifice un anumit mod de determinare şi un anumit sistem de construcţie. De aceea, în sintaxa modernă, grupurile sau combinaţiile sintactice se definesc în raport cu termenul regent : grupul

Scanned with OKEN Scanner

nominal este grupul dominat de un nume, grupul verbal este grupul dominat de un verb, grupul adjectival este grupul dominat de un adjectiv etc. Se vorbește de asemenea de expansiunea nominală, verbală, adjectivală sau adverbială, avîndu-se, desigur, în vedere unitatea de la care se pornește — nume, verb etc. — și în jurul căreia se structurează unitățile determinative. Eliminarea termenului regent pune în circulație construcții de tipul *A venit* c u *(tramvaiul)* t r e i ; *Locuiește* p e *(strada)* M i n t u l e a s a, iar ruperea relației cu termenul regent dă naștere la construcțiile anacolute. În limba vorbită, omisiunea determinatului este un procedeu frecvent, dictat de nevoi brahilogice, adică de o economie de limbaj, și al cărui rezultat este, de regulă, o metonimie : *L-am citit* p e E m i n e s c u ; *Are* o d a c i e ; în aceste cazuri, determinantul preia funcția semantică și gramaticală a determinatului.

2. *Numele*, în calitate de termen regent, reclamă totdeauna prezența unei propoziții subordonate *atributive*, a cărei realizare este determinată de o serie de trăsături de expresie sau de conținut ale regentului. Selecția elementelor de relație în structura subordonatei atributive este condiționată în mare măsură de semantica numelui determinat.

a. Se construiesc cu ajutorul conjuncțiilor *că, să, dacă* numai subordonatele atributive care au ca regent un substantiv *abstract : L-a nemulțumit* f a p t u l *că nu a fost ascultat ; Are* p o s i b i l i t a t e a *să revină ; Îl preocupă* î n t r e b a r e a *dacă va reuși.* Un substantiv concret — *masă, casă, tren* — nu poate fi determinat de o atributivă construită cu conjuncții, formula lor de construcție realizîndu-se cu pronumele relative *care, ce, cît :* T r e n u l *cu care am călătorit a fost un accelerat ; S-a mutat în* c a s a *pe care a cumpărat-o.*

b. Se construiesc cu adverbele relative ***unde, cînd,*** *cum* subordonatele atributive care au ca regent un substantiv care, prin conținutul său, exprimă *locul (Mi-e drag* s a t u l *unde m-am născut), timpul (N-am uitat* z i u a *cînd te-am cunoscut), modul (Mi-a plăcut* f e l u l *cum a vorbit).* În locul adverbelor relative poate fi folosit și pronumele relativ *care*, dar important de reținut este faptul că adverbele relative nu pot fi întrebuințate în structura atributivelor decît după substantive care poartă mărcile semantice amintite. Putem spune *Mi-e drag satul* î n c a r e *m-am născut*, dar nu putem pune în circulație o construcție de tipul *Îmi place floarea* u n d e (c î n d, c u m) *mi-ai dat-o.* Rezultă din cele prezentate că întrebuințarea conjuncțiilor și a adverbelor relative în construcția subordonatelor atributive se realizează în anumite condiții sintactice.

c. Forma *articulată* sau *nearticulată* a substantivului determinat constituie indicele sau criteriul de diferențiere a atributivelor *determinative* (cînd substantivul este articulat) de atributivele *explicative* (cînd substantivul este nearticulat sau nedeterminat). A se compara : *Am primit* c a r t e a *pe care ți-am cerut-o* cu *Am primit* o c a r t e, *pe care ți-am cerut-o.* În acest caz, atributiva determinativă apare ca o determinare necesară, în timp ce atributiva explicativă ca o determinare facultativă, omisibilă.

d. Substantivul, în calitate de regent, precedă pronumele sau adjectivele relative care introduc o atributivă. Se întîlnesc însă, mai cu seamă în limba vorbită, două situații cînd substantivul se abate prin poziția sa de la această ordine. Prima este reprezentată de substantivele sau de substitutele lor de *reluare*, care formal se încorporează în structura

subordonatei atributive, avînd elementul de relație în stînga : *Am văzut un film ieri, care* f i l m *mi-a plăcut foarte mult,* în loc de *Am văzut un film ieri,* f i l m *care mi-a plăcut foarte mult.* A doua se referă la substantivele care prin structura lor relațională și funcțională aparțin subordonatei atributive, dar care pozițional ocupă un loc în afara ei, în stînga elementului de relație : *Am citit o carte / p e a u t o r u l căreia îl cunosc.* în loc de *Am citit o carte / p e al cărei a u t o r îl cunosc.* În aceste două situații, segmentarea prin aplicarea barei de demarcație în fața elementului de relație ar conduce la o rezolvare falsă.

3. *Verbul,* prin unele trăsături de ordin semantic sau gramatical, condiționează, relațional și funcțional, realizarea unor propoziții subordonate.

a. Caracterul *tranzitiv* al unui verb face posibilă apariția unei propoziții subordonate *completive directe : El mi-a spus* c ă s e s i m t e b i n e ; *Nu știu* d a c ă v o i v e n i. Selecția elementelor de relație — conjuncții, pronume sau adverbe relative — este determinată, în general, de scopul comunicării propoziției în vorbirea directă. Astfel, enunțiativele și exclamativele se transpun în plan subordonator cu ajutorul conjuncției *că* sau al locuțiunii *cum că : Am înțeles.*> *El a zis* c ă a î n ț e l e s ; *Ce frumos dansează !*> *A zis* c ă d a n s e a z ă f r u m o s ; imperativele cu conjuncția *să : Pleacă !*> *A zis* s ă p l e c ; interogativele totale, realizate numai pe baza intonației interogative, se transpun cu ajutorul conjuncției *dacă : Ai înțeles ?*> *M-a întrebat* d a c ă a m î n ț e l e s, iar interogativele parțiale își păstrează elementele de interogație cu care se subordonează verbului regent : *Unde ai fost ?*> *M-a întrebat* u n d e a m f o s t. Sînt însă și verbe care au ca regim obligatoriu anumite conjuncții. Astfel, după verbe care exprimă *acordul (a accepta, a permite, a opri, a refuza* etc.), *aspectul (a continua, a începe, a termina* etc.), *cererea, dorința (a binevoi, a cere, a dori, a voi, a ruga* etc.), *cauza (a face, a determina, a sili* etc.), *necesitatea (a trebui), posibilitatea (a putea),* nu se întrebuințează conjucția *că,* ci numai *să.* Alte verbe, ca *a zice, a spune, a crede* etc., pot avea ca regim o subordonată completivă, marcată fie prin conjuncția *să,* fie prin *că,* fiecare punînd în valoare o anumită semnificație :

El mi-a spus { s ă p l e c. (conținut imperativ)
{ c ă p l e c. (conținut enunțiativ)

Verbele care implică în calitate de determinant un obiect concret au ca regim completive construite cu relativele pronominale : *El a cumpărat* c e i-a t r e b u i t ; *L-a bătut* p e c i n e a f o s t m a i s l a b.

b. Valoarea *copulativă* a verbului determinat constituie criteriul de construcție și de identificare a propoziției *predicative.* Important este mai întîi să recunoaștem inventarul verbelor de acest fel și statutul lor joncțional : *a fi, a însemna, a părea, a se numi, a se chema, a se face, a deveni, a ajunge, a rămîne, a se naște, a se crede, a se socoti, a se considera* și altele ; fiecare reprezintă în plan semantic o modalitate specifică de atribuire a calității sau a însușirii subiectului determinat indirect prin numele predicativ sau prin propoziția predicativă. Astfel, *a fi* atribuie o calitate sau o însușire generală, permanentă (*El este* c u m e ș t i ș i t u). *a deveni, a se face, a ajunge* atribuie o calitate sau o însușire în devenire prin schimbarea stării inițiale (*El a devenit* c e a i d e v e n i t ș i t u).

i părea atribuie o calitate sau o însușire aparentă (*El pare* să fie medic). Construcția propoziției predicative este condiționată de conținutul exprimat. Dacă se atribuie o însușire, se va folosi adverbul relativ *cum* (*El este* cum ești și tu), iar dacă se atribuie o calitate sau se stabilește o identitate se vor folosi pronumele relative *cine, ce, ceea ce* (*Tu ești* ce sînt și eu; *El a rămas* ceea ce a fost).

c. Înțelesul *pasiv* al unui verb la un mod personal sau nepersonal constituie condiția realizării propozițiilor subordonate *de agent : Lucrarea aceasta a fost elaborată* de cine a fost capabil. Prin schimbarea pasivului în activ, propoziția de agent, ca și complementul de agent, trece în poziția de subiect : Cine a fost capabil *a elaborat această lucrare.*

d. Valoarea *impersonală* a verbului este indiciul relevant pentru identificarea propozițiilor subordonate *subiective.* Prin această notă a verbului, subiectivele se disting de completivele directe în care se pot transforma prin introducerea notei de personal :

Nu se știe ce s-a întîmplat. (subiectivă, verb impersonal)

El nu știe ce s-a întîmplat. (completivă directă, verb personal)

Se cunosc trei grupe de verbe după care urmează subiective : verbe active impersonale *(a fi, a trebui, a însemna, a veni, a conveni, a plăcea* etc.), verbe reflexive impersonale *(a se cuveni, a se spune, a se crede, a se povesti* etc.) și expresii verbale impersonale *(a fi bine, a fi rău, a fi necesar, a fi de dorit* etc.).

4. *Adjectivul* și *adverbul* prezintă în comun unii indici de construcție și de definire a propozițiilor subordonate.

a. Cînd adjectivul sau adverbul în calitate de regent poartă mărcile gramaticale ale *comparativului,* subordonata va fi o *modală comparativă de inegalitate* dacă comparativul este de superioritate sau de inferioritate : *Fata moșului era mai harnică* decît era fata babei; sau o *comparativă de egalitate* dacă adjectivul sau adverbul sînt la comparativul de egalitate : *El a plecat tot așa de repede* cum a venit.

b. Cînd îndeplinesc funcția de complement circumstanțial de cauză, avînd ca marcă a relației prepoziția *de,* adjectivul sau adverbul pot fi determinate de propoziții subordonate *modale de identitate,* introduse prin adverbele relative *ce, cît: De rea* ce era *nu se mai uita nimeni la ea; Nu-l mai vedeai de mic* cît se făcuse; *De repede* ce vorbea *nu l-am înțeles prea bine.* În unele manuale sau culegeri de analize se consideră drept unități propoziționale *de rea ce era, de repede ce vorbea,* ceea ce constituie o abatere de la un principiu gramatical. Aceste construcții, prezente în limba vorbită și cu o valoare de caracterizare mult mai expresivă, sînt din punct de vedere sintactic realizări inverse ale raportului cauzal : *De repede* ce vorbea *nu l-am înțeles* transpune în plan afectiv construcția Pentru că vorbea repede *nu l-am înțeles.*

Am înfățișat doar cîteva aspecte referitoare la importanța pe care o are termenul regent atît în mecanismul de construcție sintactică a propozițiilor subordonate, cît și în procesul de analiză : segmentare, definire. Unele dintre aceste aspecte pot fi folosite ca exerciții de analiză în predarea sintaxei limbii române.

Scanned with OKEN Scanner

Evitarea confuziei dintre prepoziția „a" și articolul genitival

GABRIELA PANĂ DINDELEGAN
Universitatea din București

1. În limba română, forma *a* corespunde la două unități gramaticale distincte ca valoare și ca funcție : prepoziția *a*, cu ajutorul căreia se exprimă raportul sintactic de genitiv (ex.: „cărțile *a* doi elevi", „cărțile *a* numeroși elevi)[1], și articolul genitival *a* pentru feminin singular (ex. : „carte *a* elevului", „cartea nouă *a* elevului"). Sîntem, prin urmare, în fața unui caz de omonimie gramaticală, care constă în posibilitatea aceleiași forme de a exprima valori gramaticale diferite.

2. Prepoziția *a* exprimînd un raport de genitiv se utilizează, de obicei, în construcțiile în care numele (mai ales numerale și pronume) nu cunosc flexiune de caz, deci nu pot exprima prin forma lor genitivul. Ea apare în următoarele situații :

a) cînd urmează să fie pus în genitiv un numeral cardinal sau un substantiv determinat de un numeral cardinal[2] (ex. : „cartea *a cinci* elevi", „Vom insista asupra *a trei* propoziții") ;

b) cînd urmează să fie pus în genitiv un pronume invariabil : pronumele și adjectivele nehotărîte *orice, ceva, tot* (ex. : „tinzînd în pofida *a orice*", Munteanu, I.L.R., 222, „cu prețul *a tot* genul de năpaste", Munteanu, I.L.R., 367, „Concluziile *a tot* ce s-a discutat pînă acum", T.V. 24 aprilie 1981, „transmiterea *a ceva* cuiva") și pronumele relative *ce, ceea ce* (ex. : „De aceea insista Slavici asupra *a ceea ce* e mai în puterea omului", Munteanu, I.L.R., 617, „o formulare de reținut în privința *a ceea ce* se va numi ulterior «teoria specificului național»", Munteanu, I.L.R., 116, „constatarea *a ceea ce* putea face Maiorescu din materia brută", Munteanu, I.L.R., 167, „în cazul nuvelei *O făclie de Paște* și *a ce* mai publica nu după mult timp", Munteanu, I.L.R., 424). După prepoziția *asupra* și locuțiunile prepoziționale *în privința, în pofida, în cazul,* numele ar trebui să aibă formă de genitiv. Cum însă pronumele *orice, tot, ceea ce, ce* sînt invariabile, relația de genitiv se exprimă prepozițional, cu ajutorul prepoziției *a*. După regentele substantivale *concluziile, transmiterea, constatarea* urmează un atribut pronominal genitival. Deoarece pronumele *tot, ceva, ceea ce* nu pot exprima cazul prin flexiune, relația de caz se marchează cu ajutorul prepoziției *a*.

Cu aceeași valoare, prepoziția *a* se utilizează și în cîteva construcții în care cuvîntul următor cunoaște forme variabile de caz, fiind posibile în limba română două construcții echivalente cu valoare de genitiv. Astfel, alături de construcții cum sînt : „cunoașterea *multor* lucruri", „cunoașterea *tuturor* lucrurilor", „învățarea *mulțimii* de lucruri de care avem nevoie", în care genitivul se exprimă flexionar printr-o formă specifică a substantivului sau a pronumelui (devenit adjectiv), înregistrăm și con-

[1] Nu ne interesează în acest articol alte valori ale prepoziției *a* (de exemplu, valoarea modală : „Miroase *a* fîn", exprimarea unui raport de asemănare : „Seamănă *a* sat" sau valoarea gramaticală de marcă a infinitivului), deoarece pentru aceste valori este exclusă confuzia cu articolul genitival. Ne limităm observațiile la situațiile în care cele două forme sînt ușor confundabile.

[2] Pentru exprimarea relației sintactice de dativ în aceleași situații se folosește prepoziția *la* (ex. : trimit *la doi* copii").

strucții în care aceeași relație de genitiv se exprimă prepoziționat (ex. : „cunoașterea *a* destul de *multe* lucruri", T.V. 5 mai 1981, „semnalarea *a o mulțime* de lucruri", Munteanu, I.L.R., 153, „ordinea *a toate* cîte ființează în macrocosm și în microcosm", Munteanu, I.L.R., 332). În general, construcția prepozițională dublează o construcție flexionară în cazul unor substantive, pronume și adjective cu valoare cantitativă (vezi și construcțiile : cunoașterea *a numeroase* lucruri", „opera *a cîțiva* poeți"). Paralelismul celor două construcții pune în evidență existența în limbă a unui caz de s i n o n i m i e g r a m a t i c a l ă, constînd în posibilitatea alegerii a două construcții fără nici o modificare în planul semnificației.

3. Articolul genitival introduce un genitiv [3] (substantiv sau pronume), fiind utilizat în următoarele situații :

a) cînd regentul este nearticulat sau articulat nehotărît (ex. : „carte *a* elevului", „această carte *a* elevului", „o carte *a* elevului") ;

b) cînd între regent și determinantul în genitiv se intercalează alte cuvinte, determinante ale regentului sau copulativul *a fi* (ex. : „haina nouă *a* elevului", „haina este *a* elevului") ;

c) cînd determinantul în genitiv precedă regentul (ex. : „*ale* turnurilor umbre", „elevii *ale* căror lucrări au fost notate cu 10" [4]).

Articolul genitival variază ca formă după genul și numărul regentului, acordîndu-se cu acesta. Forma *a* se utilizează numai pentru un regent feminin și singular (vezi „cărți *ale* elevilor", dar „carte *a* elevilor").

În construcțiile cu articol genitival, forma de genitiv a determinantului este marcată clar fie prin terminația substantivului sau a pronumelui (ex. : „carte a Mari*ei*", „carte a acest*uia*"), fie prin terminația determinantului adjectival care precedă substantivul în genitiv (ex. : „părți ale nou*lui* roman", „cărți ale acestor elevi").

4. Dată fiind forma identică a prepoziției *a* și a articolului genitival pentru feminin singular, precum și valoarea lor asemănătoare (articolul genitival introduce un genitiv, fiind o marcă a acestuia, iar prepoziția *a* exprimă o relație sintactică de genitiv), ele se confundă adesea în analizele elevilor. Elevii pierd din vedere particularitățile lor de construcție și de apariție, atribuind în mod greșit prepoziției funcție de articol genitival. Dacă într-o construcție ca : „lecturile *a cîțiva (mulți, numeroși, destui, puțini)* elevi", *a* este calificat greșit ca articol genitival, confuzia se creează ca urmare a neglijării următoarelor particularități din construcția articolului genitival : articolul este variabil, acordîndu-se în gen și număr cu regentul ; prin urmare, *a* nu poate apărea pe lîngă regentul *lecturile*, cu formă de feminin plural ; substantivele sau pronumele precedate de un articol genitival au formă de genitiv ; or, în construcția analizată, determinanții adjectivali *cîțiva, mulți, numeroși, puțini* au formă de nominativ-acuzativ ; este exclusă apariția unui regent articulat hotărît și urmat imediat de determinantul în genitiv ; or, în exemplul analizat, regentul *lecturile* este articulat hotărît.

Odată recunoscută prezența prepoziției în asemenea construcții, analiza corectă va fi următoarea : substantivul *elevi* și determinanții lui ad-

[3] Situațiile în care articolul genitival precedă un adjectiv posesiv (ex.: această care *a noastră*") sau un pronume posesiv (ex. : „ediția mea e veche, *a ta* e nouă") nu sînt avute în vedere în discuția de față.

[4] În ultimul exemplu, pronumele în genitiv *ale căror* precedă regentul *lucrări*. Pentru analiza acestei construcții, ca și pentru acordul articolului genitival și al pronumelui relativ în genitiv, vezi D. Crașoveanu, *Pronumele relativ în analiza sintactică (I)*, în *Limba și literatura română*, 1979, nr. 4, p. 6.

Scanned with OKEN Scanner

jectivali — *cîțiva, mulți, numeroși, destui, puțini* — stau în acuzativ, deoarece cazul cerut de prepoziția *a* este acuzativul, dar întreaga construcție alcătuită din prepoziția *a* + substantiv este echivalentă cu un genitiv. Este deci greșit să se analizeze substantivele sau pronumele precedate de prepoziția *a* ca fiind în cazul genitiv.

5. Nerecunoașterea prepoziției, confundată adesea cu un articol genitival, are urmări în construcția propozițiilor, determinînd apariția următoarelor tipuri de greșeli :

a) apar forme acordate, deci de articol, în situații în care prezența acestuia este exclusă. În construcțiile : „un prim teoretician autohton a l *ceea ce* s-a numit «logica» aparte a poeziei", „implicațiile esențiale a l e *ceea ce* mai tîrziu s-a numit «critica sociologică», pronumele relativ invariabil *ceea ce*, neputînd avea formă de genitiv, nu poate fi precedat de un articol genitival. Construcțiile corecte sînt cele cu prepoziție : „un prim teoretician autohton *a ceea ce* s-a numit...", „implicațiile esențiale *a ceea ce* mai tîrziu..." ;

b) apar simultan prepoziția și forma de genitiv a determinantului, neglijîndu-se faptul că cele două forme se exclud (ex. : „opera *a cîtorva* autentici poeți", *Scînteia*, 20 noiembrie 1981, 1, „în cadrul *a* mai *multor* reuniuni", *Sportul*, 13 octombrie, 1981, 1). În asemenea situații, construcția corectă este fie: „opera *a cîțiva* autentici poeți", „în cadrul *a* mai *multe* reuniuni", cu prepoziție și cu forma de acuzativ a determinantului, fie : „opera *cîtorva* autentici poeți", „în cadrul mai *multor* reuniuni", cu forma de genitiv a determinantului.

6. Scopul acestui articol a fost să atragă atenția asupra a două forme gramaticale ușor confundabile, date fiind omonimia lor și valorile asemănătoare, și să urmărească efectele acestei confuzii nu numai în planul analizei gramaticale, ci și în corectitudinea construcției propozițiilor.

SIGLELE IZVOARELOR :

Munteanu, I.L.R. = George Munteanu, *Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici*, E.D.P., 1980.
T.V. = emisiune de televiziune.

Folosirea cratimei la cuvintele conjuncte

G. BELDESCU

§ *1.* Sînt conjuncte din punct de vedere ortografic deoarece, făcînd corp comun în rostire, se scriu separate prin cratimă (liniuță de unire), nu prin pauză albă (spațiu liber între cuvinte):

a) cuvintele care în lanțul vorbirii formează o s i l a b ă c o m u n ă : ***mi-a** dat, **v-ar** da; **c-aștept**, **de-atunci**; **unde-ai** fost, **intră-n** casă; floare-albastră, **vine-ndată**;*

b) cuvintele n e a c c e n t u a t e în poziție e n c l i t i c ă (așezate după un cuvînt accentuat de care se leagă fonetic și gramatical), indiferent dacă la contactul dintre ele se realizează sau nu o silabă comună: *ádu-mi, aducîndu-ne.*

[1] Fragment din lucrarea *Ortografie, ortoepie, punctuație*, supliment al revistei *Limba și literatura română* (vezi coperta a IV-a).

Scanned with OKEN Scanner

Cratima separă deci cuvinte strîns legate fonetic în vorbire, funcţia aceasta a ei reprezentînd un caz specific de aplicare a principiului sintactic în ortografia limbii române.

Cuvintele conjuncte cu silabă comună

§ 2. Rostirea într-o silabă la întîlnirea sfîrşitului unui cuvînt cu începutul cuvîntului următor, marcată în scris de cratimă, este singura modificare fonetică la contactul dintre cuvinte reprezentată de ortografia în vigoare.

§ 3. Silaba comună poate proveni:

a) din rezolvarea unui hiat la întîlnirea sfîrşitului vocalic al unui cuvînt cu începutul vocalic neaccentuat al cuvîntului următor: 1) prin transformarea vocalei finale în semivocală: *şi ai mei* = ***şi-ai*** *mei, de o zi* = ***de-o*** *zi, pe un drum* = ***pe-un*** *drum; te aştept* = ***te-aştept****; cine o fi* = ***cine-o*** *fi; floare albastră* = ***floare-albastră*** (dar numai: *şi ái, únde áflă, de ós, pe únul, te ápără*, cu a doua vocală în hiat accentuată, neîngăduind silabă comună); 2) prin dispariţia uneia dintre vocale: *că am dat* = ***c-am*** *dat, că o văd* = ***c-o*** *văd, cu un om* = ***c-un*** *om; să aştept* = ***s-aştept****; intră în casă* = ***intră-n*** *casă; vine îndată* = ***vine-ndată*** (dar numai: *că ám, să ápere, că ómul, cu únul, vine încă*, deoarece a doua vocală în hiat e accentuată şi nu îngăduie silabă comună);

b) din cuprinderea unui cuvînt neaccentuat într-o silabă străină tot neaccentuată, finală sau iniţială, fără să fi existat hiat: ***să-mi*** *spui, pentru* ***a-ţi*** *da* (silabe rezultate din *să* + *mi*, *a* + *ţi*, nu din *să* + *îmi*, *a* + *ţi*, *î-* fiind un sprijin fonetic apărut tîrziu); ***l-am*** *văzut*, ***l-aştept*** (dar numai *îl ám, îl ápăr* cu *a-* accentuat, neîngăduind silabă comună).

§ 4. Sînt în mod obligatoriu conjuncte cu silabă comună (în sensul că rostirea fără silabă comună nu e îngăduită):

a) formele neaccentuate ale pronumelui personal şi reflexiv în următoarele împrejurări:

1) ori de cîte ori se pot rosti în aceeaşi silabă: (dativ + acuzativ) ***mi-l*** *dă*, ***ţi-o*** *cere*, ***i-i*** *cere*, ***şi-i*** *spală*, ***ne-o*** *ia*, ***v-o*** *aduce;* (dativul etic) ***mi-ţi*** *ia* (dar: *mi le dă, ţi se pare, i se spune*, cu pronumele libere, pentru că nu fac şi nu pot face silabă comună);

2) ori de cîte ori precedă un auxiliar cu început vocalic: ***mi-am*** *scris*, ***ţi-ar*** *da*, ***l-a*** *văzut*, ***ne-ar*** *aduce*, ***v-am*** *spus*, ***le-o*** *fi;*

3) ori de cîte ori se pot rosti într-o silabă cu conjuncţiile *că, să* şi cu prepoziţia *a* (prime cuvinte): ***că-mi*** *ceri*, ***să-i*** *cunosc; pentru* ***a-mi*** *(a-ţi, a-i* etc.) *aduce* (dar: *să ne ceri, să le cunoşti; pentru a vă aduce, spre a o informa*, fără posibilitate de silabă comună, iar forme ca ***s-o*** *văd* şi *să o văd* sînt amîndouă considerate corecte);

4) ***nu*** + ***mi, ţi, i, l, şi****: **nu-mi** (nu-ţi, nu-i) dă; **nu-l** (nu-i) văd; **nu-şi** aminteşte;*

b) prepoziţia compusă ***de-a*** în locuţiuni ca ***de-a*** *dreptul* şi prepoziţiile *dintru, întru, printru* urmate de *un, o* sau chiar, prin excepţie de la norma generală, de cuvinte cu început vocalic accentuat: *únul, úna, áltul, ált, álta, áltă, însul, înşii, însa, însele; **dintr-o** dată, **printr-un** nor, **dintr-una** **într-alta**, **într-însul*** etc., precum şi aceleaşi prepoziţii în locuţiunile: ***dintr-adins***, ***într-adevăr***.

§ 5. În alte împrejurări decît cele din § 4, cînd rostirea într-o silabă este posibilă, realizarea silabei comune este facultativă. De exemplu, în variantele: *de a mea, pe o carte, de atunci, că aştept, să înţeleg, la început, unde ai fost, intră în casă, floare albastră, vine îndată*, fără silabă comună, cu hiat,

modul de scriere este cel recomandabil în general și corespunde rostirii pretențioase. În variantele paralele: *de-a mea*, *pe-o carte*, *de-atunci*, *c-așteptl*. *să-nțeleg*, *la-nceput*, *unde-ai fost*, *intră-n casă*, *floare-albastră*, *vine-ndată*, cu silabă comună, modul de scriere este posibil, chiar în versuri, dar nu e recomandabil în texte științifice, tehnice, administrative, deoarece reproduce un mod de rostire caracteristic în general vorbirii familiare și populare. În cazuri ca acestea, cu silabă comună neobligatorie, cratima marchează tempoul mai rapid al vorbirii; să se compare: *O vale adăpostește aproape întregul sat* (15 sil.), cu: *O vale-adăpostește-aproape-ntregul sat* (12 sil.).

Cuvintele conjuncte enclitice

§ 6. Pot fi conjuncte enclitice următoarele categorii de cuvinte neaccentuate:

a) formele neaccentuate ale pronumelui personal și reflexiv: 1) de dativ: *oferă-ne*, *aducîndu-și*, *asúpră-le*; 2) de acuzativ: *iát-o*, *văzîndu-se*; 3) de dativ + de acuzativ (deci două enclitice): *oferă-ni-le*, *aducîndu-și-o*, *páre-mi-se*;

b) auxiliarele verbale la unele forme inversate, fără sau cu pronume neaccentuate intercalate; 1) la perfect compus: *auzít-a*, *auzítu-mi-a*, *auzíta-m-a*, *auzít-o-ai*, *auzítu-mi-le-a* (cu trei enclitice); 2) la viitor: *auzí-va*, *auzi-te-va*; 3) la optativ prezent: *auzíre-ar*, *fir-ar* (cu infinitivul lung fără pronume intercalat), *auzí-ți-aș*, *auzi-te-ar*, *auzi-ți-le-ai*;

c) adjective posesive care însoțesc substantive nearticulate nume de de persoane apropiate vorbitorului (îndeosebi rude) și care își pierd accentul: *táiă-meu*, *sóră-ta*, *bunícă-sa*.

§ 7. Au poziție constant enclitică (deci topică fixă, obligatorie) formele neaccentuate ale pronumelui personal și reflexiv în următoarele tipuri de construcții:

a) gerunziu + pronume în dativ sau (și) acuzativ: *ascultîndu-mi*, *ascultîndu-se*, *ascultîndu-mi-le*;

b) perfect compus, optativ prezent și optativ perfect + pronumele feminin în acuzativ *o*: *a ascultát-o*, *ar ascultá-o*, *ar fi ascultát-o*;

c) conjunctiv prezent persoana a III-a sg. și pl. fără *să*, cu valoare concesivă sau de imperativ + pronume în dativ sau (și) acuzativ: „*Fericească-l* scriitorii, toată lumea *recunoáscă-l*...“ (M. Eminescu, *Scrisoarea I*); „Ei, *tácă-vă* gura de-acum, zise Flămînzilă“ (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*); *fácă-i-se cóia*;

d) substantiv, adjectiv, prepoziție sau locuțiune prepozițională (acestea din urmă construite normal cu genitivul) + dative posesive: *firea-vă*, *blînda-vă fire*; *asúpră-ne*, *împotrívă-le*, *în júru-i*.

§ 8. Neconstant enclitice sînt categoriile de cuvinte din §6 în condițiile următoare:

a) formele neaccentuate ale pronumelui personal și reflexiv au topică liberă (proclitică sau enclitică) față de un verb accentuat la: 1) indicativ prezent: *mi se páre* și *páre-mi-se*, *te róg* și *rógu-te*; 2) viitor și viitor anterior + *o*: *o va vedeá* și *va vedeá-o*, *o va fi văzút* și *va fi văzút-o*; 3) imperativ: *te dú cu bine* și *dú-te cu bine*;

b) auxiliarele verbale au topică liberă, apărînd ca enclitice în vorbirea populară, în cea familiară și în cea arhaică ori în versuri cu valori afective, la: 1) perfect compus: *ai auzít* și *auzít-ai*, *s-au adeverit* și *adeverítu-s-au*; 2) viitor: *va troieni* și *troieni-va*; 3) optativ prezent: *aș închiná*, *i-ar pieri* și *închináre-aș*, *pieri-i-ar* (în urări și imprecații);

Scanned with OKEN Scanner

c) adjectivul posesiv devine conjunct în mod facultativ în vorbirea familiară și în cea populară și în condițiile arătate în § 6: *sóra mea* și *sóră-mea*.

Grupuri de cuvinte conjuncte și cuvinte unice paralele

§ 9. Un grup de cuvinte conjuncte poate fi alcătuit din aceleași sunete în aceeași succesiune ca un singur cuvînt. Cînd seamănă și din punctul de vedere al poziției accentului sau al lipsei lui, grupul conjunct și cuvîntul paralel sînt omofone (se rostesc la fel): ***într-úna*** *din zile*, față de *a cítit* ***întrúna***; ***alége-ți*** *tu*, dar *voi* ***(să) alégeți*** (accentuate); ***l-a dús*** *și* ***la gárã***; *sînt* ***c-am obosit***, dar *sînt* ***cam obosit*** (neaccentuate).

Cînd grupul de cuvinte conjuncte nu are accent, iar cuvîntul paralel este accentuat, asemănarea dintre ele este parțială, cazurile nu mai sînt omofone: ***i-a*** *dát*, față de ***iá*** *cártea*; ***s-a*** *întórs*, dar *locuința* ***sá***; ***i-ar*** *dúce* și *dúce* ***iár***.

Situații de felul celor menționate mai sus se dau în *Indice*.

Ortografia unor substantive

Prof. PETRACHE DIMA
Liceul „Unirea", Focșani

Aplicarea și nu simpla memorare mecanică a cunoștințelor gramaticale constituie principala problemă a predării limbii române în școală. A-l apropia pe elev de această știință nu este o treabă ușoară și — de ce să n-o recunoaștem ? — la îndemîna oricui. Mereu trebuie să căutăm cele mai eficiente metode și procedee menite să contribuie la conștientizarea actului învățării pentru toată viața a normelor limbii române literare. Bazele însușirii lor temeinice se pun în ciclul primar și se extind și se consolidează în gimnaziu și în liceu. Este drumul firesc al îmbinării sistemului linear cu cel concentric. Reactivizăm ceea ce elevii știu din clasele anterioare și adăugăm elemente noi pe „trunchiul" vechi. Așa trebuie să procedăm și în predarea normelor ortografice.

În clasele V—VII, de pildă, studierea fiecărei părți de vorbire poate și trebuie să aibă ca punct central scrierea ei corectă. În acest scop rezervăm ore speciale, în cadrul cărora reluăm definițiile, pe care le ilustrăm cu cele mai potrivite exemple.

În cele ce urmează prezentăm conținutul unor lecții dedicate ortografiei substantivelor. L-am ales fiindcă este unul dintre cele mai dificile capitole ale gramaticii.

I. Scrierea substantivelor comune compuse

1. Prin alăturarea cuvintelor, părțile componente fiind :

a) două substantive așezate alături sau legate printr-o prepoziție : *meșter-lăcătuș, mașină-unealtă, zi-muncă, cîine-lup, floarea-soarelui, buhai-de-baltă* etc. ;

b) un substantiv și un adjectiv care precedă sau urmează substantivul : *argint-viu, apă-tare, bun-simț, bună-cuviință, bună-credință* etc. ;

c) un substantiv + verb sau verb + substantiv : *gură-cască, pierde-vară, tîrîie-brîu* etc.

2. Prin contopire :

— *bunăvoință, bunăstare, radiojurnal, portaltoi* ș.a.

Scanned with OKEN Scanner

II. Scrierea substantivelor proprii compuse

1. Se scriu cu liniuță de unire :

a) nume de localități : *Baia-de-Criș, Baia-Mare, Curtea-de-Argeș, Crăciunelul-de-Sus, Tîrgu-Mureș, Gura-Humorului* etc. ;

b) nume de persoane sau de personaje literare și folclorice : *Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Budai-Deleanu, Făt-Frumos, Muma-Pădurii* ș.a.

2. Substantivele rezultate din contopirea elementelor componente se scriu într-un cuvînt : *Cîmpulung.*

III. Scrierea cu inițială majusculă

1. Se scriu cu literă mare la începutul fiecărui cuvînt (cu excepția cuvintelor de legătură) substantivele proprii compuse :

a) numele geografice și teritorial-administrative : *Republica Socialistă România, Capul Bunei Speranțe, Capul Verde, Oceanul Înghețat de Nord, Delta Dunării, Marea Neagră* etc. ;

b) denumirile marilor evenimente istorice și ale documentelor istorice de mare importanță : *Unirea Principatelor, Proclamația de la Izlaz, Comuna din Paris* etc. ;

c) denumirile oficiale ale organelor și organizațiilor centrale de stat și politice românești, străine și internaționale : *Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România, Camera Lorzilor, Organizația Națiunilor Unite, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc* ș.a. ;

d) titlurile oficiale și onorifice, numele ordinelor și medaliilor de stat : *Erou al Muncii Socialiste, Steaua Republicii Socialiste România, Ordinul 23 August* etc.

2. Se scriu cu inițială majusculă numai la primul cuvînt :

a) denumirile întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor de masă, precum și titlurile publicațiilor : *Editura didactică și pedagogică, Facultatea de limba și literatura română, Școala generală nr. 24, Uniunea scriitorilor din R.S.R., Tribuna școlii, România literară, Scînteia tineretului, Societatea de științe filologice din R.S.R.* ș.a. ;

b) numele sărbătorilor calendaristice naționale și internaționale : *Anul nou, Ziua victoriei, Întîi mai* (dar *1 Mai, 23 August, 24 Ianuarie, 30 Decembrie*), *Ziua internațională a copilului, Ziua învățătorului* etc.

Stiluri ale limbii române

NICOLETA TIUGAN
Institutul de lingvistică, București

Stilul se constituie ca variantă a limbii, care se poate structura în funcție de o situație concretă de comunicare și de adecvarea la : tema, scopul, circumstanțele comunicării ; interlocutor, posibilitățile lui de analiză și de înțelegere a textului. În același timp, stilul îl exprimă pe cel care comunică.

Factorii socioculturali care alcătuiesc contextul de apariție a stilurilor pot determina alegerea și combinarea specifică a unor particularități fonetice, lexicale, morfosintactice din sistemul general al limbii. Aceste două operații — alegerea și combinarea — se fac în conformitate cu un sistem de reguli și de tipare aflate în competența oricărui vorbitor.

Punctul de referință al stilurilor îl reprezintă varianta standard, înțeleasă ca prototip, ca etalon abstract, indiferent față de context.

Stilul unui text se stabilește prin identificarea modalității de exprimare dominante în cadrul unei combinații specifice de particularități lingvistice.

În procesul de comunicare apare, ca reacție la contextul sociocultural, *funcția expresivă a limbii*. „Expresivitatea spontană este manifestarea verbală a emoției corespunzătoare, în timp ce expresivitatea deliberată este manifestarea verbală a emoției contemplative“ [1].

În funcție de distincția expresiv — nonexpresiv, stilurile limbii se pot clasifica în :

— stil artistic, caracterizat prin orientarea spre mesaj, marcat prin expresivitate ;

— stiluri nonartistice, caracterizate prin orientarea spre alți factori ai comunicării, cum ar fi cel cognitiv și cel conativ [2].

Stilurile nonartistice sînt : stilul științific, stilul administrativ și stilul publicistic.

Stilul științific „răspunde funcției de exprimare a judecăților și raționamentelor exprimate în scrierile științifice“ [3]. Comunicarea de informații din acest punct de vedere se referă la cunoștințe asupra realității înțelese ca obiect al cunoașterii.

---

[1] I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*, București, Editura Academiei, 1973, p. 76.

[2] Cf. Paula Diaconescu, *Elemente de istorie a limbii române literare moderne. Partea I, Probleme de normare a limbii române literare moderne (1830—1880)*, vol. I, București, 1974, p. 91.

[3] Ștefan Munteanu, *Stilistica funcțională*, în *Limba și literatura română*, 1979, V (VIII), nr. 1, p. 14.

Scanned with OKEN Scanner

Am ales spre ilustrarea caracteristicilor acestui stil două texte din manualele de clasa a VIII-a :

a. *Proprietățile chimice ale siliciului cristalizat se aseamănă cu proprietățile diamantului, datorită faptului că prezintă aceeași structură cristalină. Fiecare atom de siliciu este legat prin patru covalențe de alți patru atomi de siliciu situați în colțurile unui tetraedru. Datorită acestei structuri, siliciul este foarte puțin reactiv. Prin încălzire puternică reacționează cu clorul* (*Chimia*, cl. a VIII-a) ;

b. *La scoarța cerebrală sosesc în permanență informații, atît din exterior cît și de la organele interne. La nivelul centrilor corticali, aceste mesaje sînt analizate și transformate în senzații. Deci, scoarța cerebrală are o funcție senzitivă. Astfel de informații, venite de la ochi, nas, urechi, piele etc., sînt transformate în senzații de văz, miros, auz, pipăit etc.* (*Anatomia, fiziologia și igiena omului*, cl. a VIII-a).

În cele două texte putem observa :

— vocabular special, neologic, termeni tehnici specifici fiecărui domeniu : *atom, clor, covalențe, reactiv, siliciu, structură cristalină* etc. (chimie) ; *centri corticali, organe interne, senzații, scoarță cerebrală* etc. (anatomie) ;

— proprietate a termenilor ;

— precizare a construcțiilor, ordonarea enunțului în mod logic, inductiv, deductiv, argumentativ ;

— propoziții expozitive și conclusive ;

— obiectivitate și sobrietate în expunere, evidente în utilizarea verbelor la persoana a III-a : *se aseamănă, prezintă, este, reacționează, are, sosesc* ;

— preferință pentru forme verbale de prezent datorate expunerii constatative, marcate prin frecvența ridicată a verbului *a fi* ;

— determinări bogate ale substantivelor și verbelor : *siliciu cristalizat, patru covalențe, de alți patru atomi, încălzire puternică, la scoarța cerebrală sosesc în permanență, venite de la ochi, nas, urechi, piele* ;

— tendință spre exprimare prin propoziții principale independente, dar și frecvența frazelor cu puține subordonate, corect și logic construite.

Stilul artistic — spre deosebire de stilul științific, a cărui funcție este referențială, cognitivă — are funcție poetică. El apare în literatura beletristică. „Îi este specifică predominarea caracterului reflexiv și înscrierea raportului dintre tranzitivitatea și reflexivitatea enunțului lingvistic — în corelația *general-particular-individual*, cu reliefarea semnificativă a individualului" [4].

Stilul artistic se caracterizează prin *alegerea conștientă și combinarea personală și originală* a faptelor de limbă, dincolo de uzanța comună. În măsura în care literatura este o formă de reflectare a realității, artistul procedează la o selecție și o ierarhizare a datelor observate prin prisma personalității sale. Realitatea artistică se constituie ca o nouă realitate, recreată prin imagini artistice.

Asupra stilului în care sînt exprimate operele literare își pune amprenta personalitatea creatoare, care urmărește efecte de expresivitate potrivit funcției de comunicare poetică a limbii în această situație.

[4] D. Irimia, *Stilul științific*, în *Limba și literatura română*, 1980, VI (IX), nr. 3, p. 11

Am ales spre ilustrarea caracteristicilor acestui stil două texte din manualele de clasa a VIII-a :

a. *Proprietăţile chimice ale siliciului cristalizat se aseamănă cu proprietăţile diamantului, datorită faptului că prezintă aceeaşi structură cristalină. Fiecare atom de siliciu este legat prin patru covalenţe de alţi patru atomi de siliciu situaţi în colţurile unui tetraedru. Datorită acestei structuri, siliciul este foarte puţin reactiv. Prin încălzire puternică reacţionează cu clorul* (*Chimia*, cl. a VIII-a) ;

b. *La scoarţa cerebrală sosesc în permanenţă informaţii, atît din exterior cît şi de la organele interne. La nivelul centrilor corticali, aceste mesaje sînt analizate şi transformate în senzaţii. Deci, scoarţa cerebrală are o funcţie senzitivă. Astfel de informaţii, venite de la ochi, nas, urechi, piele etc., sînt transformate în senzaţii de văz, miros, auz, pipăit etc.* (*Anatomia, fiziologia şi igiena omului*, cl. a VIII-a).

În cele două texte putem observa :

— vocabular special, neologic, termeni tehnici specifici fiecărui domeniu : *atom, clor, covalenţe, reactiv, siliciu, structură cristalină* etc. (chimie) ; *centri corticali, organe interne, senzaţii, scoarţă cerebrală* etc. (anatomie) ;

— proprietate a termenilor ;

— precizare a construcţiilor, ordonarea enunţului în mod logic, inductiv, deductiv, argumentativ ;

— propoziţii expozitive şi conclusive ;

— obiectivitate şi sobrietate în expunere, evidente în utilizarea verbelor la persoana a III-a : *se aseamănă, prezintă, este, reacţionează, are, sosesc* ;

— preferinţă pentru forme verbale de prezent datorate expunerii constatative, marcate prin frecvenţa ridicată a verbului *a fi* ;

— determinări bogate ale substantivelor şi verbelor : *siliciu cristalizat, patru covalenţe, de alţi patru atomi, încălzire puternică, la scoarţa cerebrală sosesc în permanenţă, venite de la ochi, nas, urechi, piele* ;

— tendinţă spre exprimare prin propoziţii principale independente, dar şi frecvenţa frazelor cu puţine subordonate, corect şi logic construite.

Stilul artistic — spre deosebire de stilul ştiinţific, a cărui funcţie este referenţială, cognitivă — are funcţie poetică. El apare în literatura beletristică. „Îi este specifică predominarea caracterului reflexiv şi înscrierea raportului dintre tranzitivitatea şi reflexivitatea enunţului lingvistic — în corelaţia *general-particular-individual*, cu reliefarea semnificativă a individualului“ [4].

Stilul artistic se caracterizează prin *alegerea conştientă şi combinarea personală şi originală* a faptelor de limbă, dincolo de uzanţa comună. În măsura în care literatura este o formă de reflectare a realităţii, artistul procedează la o selecţie şi o ierarhizare a datelor observate prin prisma personalităţii sale. Realitatea artistică se constituie ca o nouă realitate, recreată prin imagini artistice.

Asupra stilului în care sînt exprimate operele literare îşi pune amprenta personalitatea creatoare, care urmăreşte efecte de expresivitate potrivit funcţiei de comunicare poetică a limbii în această situaţie.

[4] D. Irimia, *Stilul ştiinţific*, în *Limba şi literatura română*, 1980, VI (IX), nr. 3, p. 11.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru a ilustra acest lucru propunem analiza succintă a textului următor :

Soarele își ridicase de pe față zabranicul său de aburi roșietici și, ajuns în răscrucile cerurilor, își cumpănea, parcă, neclintit, pe albastrul șters al adîncurilor, discul său alb de lumină topită ; iar din ceruri peste pămînt, ca din o sită imensă, mîni colosale și nevăzute cerneau o ploaie de foc mistuitor ... și pămîntul părea cufundat într-o genune de flacări (Calistrat Hogaș, *În munții Neamțului*).

Pornind de la realitatea unei zile caniculare de vară, C. Hogaș ne oferă imaginea *sa* despre această zi. Observăm, dincolo de supradimensionarea tabloului (prin epitete cu valoare superlativă : *mîni colosale, sită imensă*, prin folosirea pluralului în locul singularului : *ceruri, adîncuri*), viziunea fantastică, alegorică, obținută prin gîndirea analogică a realității. Metaforele intensive *ploaie de foc, genune de flăcări* sînt subordonate intenției expresive care traduce reacția emotivă la realitate.

Stilul artistic se distinge prin caracterul variat și eterogen al structurii sale și este deschis combinațiilor inedite, supus inovațiilor rezultate dintr-o tendință de abatere de la sistemul asociativ comun.

Artistul își permite uneori să se abată de la normele limbii literare standard, fapt exclus în cazul celorlalte stiluri. Pentru reconstituirea atmosferei, caracterizarea personajelor sau obținerea efectelor comice etc., scriitorii folosesc termeni regionali, populari, arhaici, argotici, pronunțări greșite, fraze stufoase sau construite aberant etc. „A defini stilul unui scriitor înseamnă a ține seama de principalele particularități de exprimare — fonetice, gramaticale, lexicale — ale operei lui, prin care scrisul său dobîndește individualitate, așadar originalitate artistică“ [5].

Dincolo de varietatea de ordin lingvistic, stilul artistic se individualizează prin sensurile figurate și transferurile semantice la care recurg artiștii culți sau populari, ca în următoarele versuri :

C-am avut nuntași / Brazi și păltinași, / Preoți, munții mari, / Paseri, lăutari, / Păsărele mii / Și stele făclii !...

(Miorița)

Marcate din punct de vedere stilistic sînt cuvintele : *nuntași, preoți, lăutari, făclii*. Asocierea nuntașilor cu brazii și păltinașii, a preoților cu munții și a păsărilor cu lăutarii contravine asociațiilor consacrate în limbă. Distribuția atributului *nuntaș, preot, lăutar* presupune contextul *ființă umană*, aptă a îndeplini funcțiile indicate de cuvinte. Asocierea din versurile citate nu se poate explica decît prin învestirea brazilor, păltinașilor, munților și păsărilor cu calități proprii oamenilor, care să le poată permite exercitarea rolurilor distribuite. Personificarea a avut loc în condițiile unui transfer semantic. *Stele făclii* implică o comparație între calitatea luminoasă a stelelor și aceea a făcliilor. Stelele nu pot fi însă *făclii*, pentru că nu ard. Sensul referitor la natura incandescentă proprie făcliilor s-a deplasat spre stele, de data aceasta printr-o metaforă.

Suita versurilor din finalul *Mioriței* realizează viziunea alegorică a nunții în context cosmic, la un nivel de originalitate și expresivitate maximă. Exemplele pot continua în același sens.

Ceea ce trebuie reținut este că, spre deosebire de stilul științific, administrativ sau publicistic (de care ne vom ocupa în continuare), nu se

[5] Șt. Munteanu, *art. cit.*, p. 15.

Scanned with OKEN Scanner

poate vorbi despre un stil artistic la modul general. Singura modalitate de utilizare a acestei formule este în legătură cu un creator anume, de exemplu : *stilul artistic eminescian, stilul artistic arghezian* etc.

Este acesta şi unul dintre motivele pentru care în literatura de specialitate, în general, nu se fac înşiruiri de particularităţi individualizatoare ale stilului artistic. Singurele referiri corecte care rezistă sînt cele care se menţin în limitele cadrului strict al teoriei stilistice (şi anume referirea la stilul artistic „ca abatere", la stilul artistic „ca expresie a funcţiei estetice" etc.).

Stilul administrativ caracterizează comunicarea oficială prin care autorităţile sau instituţiile de stat sau obşteşti stabilesc relaţiile economice, juridice, diplomatice etc. prin regulamente, decrete, hotărîri, statute etc. În stil administrativ sînt formulate legile şi *Constituţia* ţării, care privesc pe toţi cetăţenii [6].

Pentru a exemplifica stilul administrativ am extras două citate :

a. Circulaţia cu bicicleta pe drumurile publice cu trafic intens este permisă numai persoanelor care au împlinit vîrsta de 14 ani. Organele miliţiei vor stabili, prin instrucţiuni, drumurile publice cu trafic intens. Bicicliştii trebuie să circule numai pe pistele special destinate circulaţiei bicicletelor cînd pe traseul urmat întîlnesc indicatorul „Pistă obligatorie pentru biciclete". (art. 62 din *Regulamentul pentru aplicarea Decretului nr. 328/1966 privind circulaţia pe drumurile publice...) ;*

b. În societatea noastră nimeni nu poate trăi fără muncă ; sustragerea de la muncă, traiul parazitar, realizarea de venituri pe alte căi decît prin muncă proprie contravin principiilor eticii şi echităţii, sînt incompatibile cu natura şi ţelurile orînduirii socialiste. Munca fiecărei persoane reprezintă criteriul fundamental de apreciere a conduitei şi contribuţiei acesteia la progresul societăţii, o necesitate pentru afirmarea şi dezvoltarea multilaterală a personalităţii umane. (din *Legea privind încadrarea într-o muncă utilă a unor persoane apte de muncă).*

În textele citate observăm :

— vocabular special, oficial : *circulaţie, drumuri publice, organe ale miliţiei, trafic ;*

— interes pentru precizia şi claritatea stilului, prin numărul mare de determinări în raport cu verbele ;

— frecvenţă a formelor verbale la prezent şi la viitor cu valoare *imperativă*, întrucît se au în vedere dispoziţii indiscutabile, oficiale : *vor stabili ;*

— verbele necesităţii care subliniază caracterul legic : *trebuie ;*

— enumerări pentru epuizarea situaţiilor şi evitarea ambiguităţii : *sustragerea de la muncă, traiul parazitar, realizarea de cîştiguri pe alte căi decît prin muncă proprie ;*

— reluări (în variante) ale aceleiaşi idei : *contravin principiilor eticii şi echităţii, sînt incompatibile cu natura şi ţelurile orînduirii socialiste ;*

— formule fixe : *decretul privind..., legea privind... ;*

— preferinţă pentru fraza lungă.

Stilul publicistic, „al presei cotidiene, al emisiunilor de radio şi televiziune, deţine un loc important în răspîndirea informaţiilor, a ideilor

[6] Vezi şi St. Munteanu, *loc. cit.*

noi și a schimbului de valori în diversele și complexele sectoare ale vieții moderne" [7].

Stilurile au evoluat odată cu limba și cu viața socioculturală. S-au îmbogățit din punct de vedere lexical și s-au perfecționat din punct de vedere morfosintactic, astfel încît astăzi ele răspund exigențelor vieții contemporane.

Genuri și specii literare (II)

PAUL MAGHERU
Institutul de învățămînt superior Oradea

Diferitele genuri literare se deosebesc între ele după : a) modul sau procedeul de expunere literară, b) unghiul artistic din care e privită realitatea și c) sfera de cuprindere sau perspectiva compoziţională.

a. Modul de expunere literară are în vedere chipul sau felul în care scriitorul prezintă realitatea sub aspectul expresiei lingvistice. Reflectarea artistică se poate face în formă expozitivă, reprezentativă sau mimetică și narativă, după cum autorul își păstrează propria individualitate neschimbată sau se ascunde sub înfățișare străină. În poezia lirică vorbește propria persoană a poetului, în epică autorul vorbește, pe de o parte, în numele său personal ca narator și, pe de altă parte, își face personajele să se exprime în vorbire directă, iar în dramă autorul dispare în umbra personajelor sale. Modalitatea expozitivă, proprie genului liric, pune poetul pe primul plan. Acesta nu relatează atît fapte și întîmplări sau acțiuni, cît se confesează, aduce mărturii despre stări sufletești sau de conștiință. Genul mimetic, reprezentativ sau dramatic se caracterizează prin prezentarea integrală și redarea întocmai a acțiunilor omenești. Procedeul narativ provenit din arta discursului și din cronica sau relatarea istorică expune fapte și întîmplări la care de obicei autorul nu participă ; el ține de genul epic.

Principalele *moduri de exprimare* statornicite în practica literară sînt *confesiunea, expunerea directă a sentimentelor și impresiilor*, în poezie *dialogul*, în teatru, *narațiunea* și *descrierea* (unui peisaj, unui personaj, a mediului domestic, a proceselor psihologice sau a stărilor din societate) în epică.

b. Cu aceleași mijloace expozitive, narative sau descriptive scriitorul poate proceda diferit în funcție de unghiul de vedere sub care este privită realitatea. *Unghiul artistic* exprimă un raport între operă și autor, între *eul* subiectiv implicat în operă și o persoană din realitatea obiectivă, cu alte cuvinte între ceea ce s-a convenit a se numi *eul liric* (L) și *eul empiric* (E). Percepția artistică a realității se poate face sub trei unghiuri de deschidere diferită, după cum viziunea se face *dinăuntru*, în care $L > E$, *împreună cu*, în care $L = E$, și *din afară*, în care $L < E$.

Într-o narațiune, în prima situație, naratorul (N) știe mai multe decît personajul (P) și este prezent peste tot ($N > P$). Este cazul romanului clasic de tip balzacian, în care scriitorul este omniprezent și omniscient. În altă situație, naratorul știe tot atît cît și personajul ($N = P$), cum se întîmplă în literatura de analiză. În viziunea *din afară*, prezentă într-o bună

[7] *Ibidem.*

Scanned with OKEN Scanner

parte a prozei moderne, comportamentiste, naratorul știe mai puțin decît personajele sale (N < P).

Există în teoria literaturii și o încercare de descriere lingvistică a genurilor literare pornind de la diferite modele ale comunicării verbale, de la factorii ei constitutivi și funcțiile corespunzătoare. Astfel, persoana I, a emițătorului, realizînd o funcție *expresivă*, ar fi caracteristică poeziei lirice ; dramei i-ar corespunde persoana a II-a, a receptorului, și o funcție *impresivă*, iar epica la persoana a III-a, timpul trecut, ar realiza cu predilecție o funcție *referențială* sau *noțională*. Reținem de aici caracterul *subiectiv* al liricii, cu accentul pus pe interioritate, în opoziție cu epica, în general *obiectivă*. Clasificarea aceasta are, desigur, o valoare orientativă, relativă, fiindcă nu există în realitate o corespondență matematică între structurile gramaticale fixe ale limbii și genurile literare. Formele eului stabilite de T. Vianu pentru genul liric *(lirica eului, măștilor și rolurilor)* sînt adecvate și pentru genul liric și dramatic. Predominantă și virtual prezentă este întotdeauna persoana I, substituită însă în arta literară cu alte persoane prin tot felul de artificii, convenții și abilități tehnice. Impersonalitatea persoanei a III-a este în general iluzorie. Disimularea subiectivității, obiectivarea creației, crearea iluziei desfășurării autonome, de la sine a evenimentelor se realizează prin forme convenționale ale alterității (proiectarea în alte euri), ca : mascarea identității, inventarea de personaje, pretextul documentului găsit, ficțiunea corespondenței, introducerea naratorului-martor etc.

c. Unghiurile artistice, obiective ori subiective, deschid o perspectivă diferită, mai largă sau mai restrînsă, asupra realității. Dacă modul de expunere provenea din raportul autorului cu lumea, iar unghiul artistic avea în vedere relația dintre operă și autor, *perspectiva compozițională* diferențiază genurile după suprafața, volumul sau sfera de cuprindere. Perspectiva, termen împrumutat din pictură, arată *cît* și *ce* reproduce scriitorul din realitate. Întocmai ca în artele plastice, perspectiva compozițională este întrebuințată ca procedeu de organizare artistică.

Celebra regulă clasică a celor trei unități, de timp, de loc și de acțiune, n-a fost o constrîngere arbitrară, ci o necesitate estetică, impusă de modul diferit de existență a realului și imaginarului artistic. Literatura ca artă temporală, de ordine succesivă, își organizează spațiul, timpul și mersul evenimentelor după reguli specifice. Timpul real, pluridimensional și ireversibil, este proiectat în arta literară pe o linie dreaptă și poate deveni reversibil. Nepotrivirea fatală, inevitabilă a timpului real cu timpul artistic este compensată de modificări în ordinea faptelor, schimbări de ritm și motivări compoziționale în sensul dilatării sau comprimării timpului.

Sub aspect cantitativ, genurile literare se diferențiază între ele și prin ceea ce am numit perspectivă compozițională, adică volumul, suprafața sau sfera de cuprindere spațială și temporală. Unghiul obiectiv al genului epic, cu o largă deschidere spre exterior, asigură producțiilor sale o dimensiune mare, mobilitate și elasticitate. Creațiile epice animă un număr mare de personaje, mase sau popoare întregi. Însușirile de bază ale producțiilor dramatice menite să fie reprezentate pe scenă între limite de timp acceptate de spectator sînt concentrarea, intensitatea, rigoarea. Ceea ce pierde în dimensiune, teatrul cîștigă în intensitate. Autorii dramatici prezintă personajele cu mijloace inevitabil mai reduse în momente cruciale ale existenței și în conflicte puternice. De aici discontinuitatea dra-

Scanned with OKEN Scanner

maticului, imposibilitatea de a reprezenta fapte în devenire continuă și eludarea obligatorie a momentelor mai puțin semnificative din viața personajelor. Extensiunea temporală capătă o importanță mai mică în compozițiile lirice, concentrate cu predilecție asupra prezentului.

Ritmul de desfășurare a evenimentelor și acțiunilor depinde de importanța ce li se acordă. În epică ritmul e mai apropiat de realitatea vieții, dar poate fi mai lent (întîrzieri, complicații, popasuri meditative, descriptive) sau mai alert (enigme, suspansuri, elipse, sincope), în funcție de tipul de literatură, de analiză sau de aventuri, de creație. Drama implică un ritm mai rapid datorită concentrării și discontinuității acțiunilor, în timp ce diversitatea impresiilor și sentimentelor în poezie ne-a obișnuit cu o mare varietate de ritm.

Organizarea elementelor simultane, coexistența într-o ordine lineară unică proprie literaturii se realizează prin procedeul clasic al narării în planuri paralele sau prin intercalări, digresiuni, suspendări, reveniri etc. Intensitatea subiectivă a lirismului, contrapunctul afectiv, adică trăirea simultană de emoții diferite, apelează la paralelisme poetice și imagini analogice. Dramaturgia, în care unitatea de acțiune se pune cu o mai mare acuitate, e mai puțin proprie planurilor paralele.

Desigur că în realitate genurile nu se găsesc niciodată în stare pură. În orice creație epică vom întîlni și elemente lirice, după cum în orice poezie lirică vom găsi povestire și dramă și în orice dramă vom întîlni pasaje lirice sau epice. Formele literare cele mai frecvente sînt cele în care epicul, liricul și dramaticul se îmbină, se interferează.

O clasificare didactică a genurilor pe specii literare poate fi găsită în orice manual școlar, față de care articolul nostru și-a propus să fie un auxiliar.

Analiza literară parțială

CONSTANTIN PARFENE
Universitatea „Al. I. Cuza", Iași

Exercițiile de compoziție devin în școală nelipsite instrumente de receptare nuanțat-personală a textelor literare. Mulți elevi pot fi auziți spunînd că înțeleg ceea ce exprimă un text, dar că nu se pot exprima, motivație plauzibilă în sensul că impresiile de lectură nu au ajuns în asemenea cazuri la un stadiu de înțelegere conștientă, suficientă pentru a-și găsi în mod firesc cuvintele prin care să fie exprimate. Tipurile de compoziții cu punctul de plecare în textele literare contribuie tocmai la înțelegerea și utilizarea conștientă a impresiilor de lectură, pentru că obligă la o concentrare maximă a atenției, a spiritului de observație, a gîndirii, sensibilității și imaginației și la activizarea resurselor lexical-gramaticale.

Printre tipurile de compoziții care au ca punct de plecare textele literare se înscrie și *analiza literară parțială*, indicată de altfel și de programele de învățămînt pentru clasele liceale. Deziderateie instructiv-formative ale procesului de studiere a literaturii în școală impun folosirea mai frecventă a acestui tip de compoziție din mai multe motive : analiza literară parțială e strîns legată de *comentariul literar*, modalitate principală de abordare a operelor literare în școală ; datorită obiectului ei limitativ,

este un exercițiu pregătitor în vederea realizării *analizei literare propriu-zise* (complete) ; avînd un obiect limitat, este un exercițiu *operativ*, adică ușor de elaborat, putînd fi concretizat în texte scurte, a căror alcătuire poate varia de la cîteva fraze pînă la structuri textuale mai mari, cuprinzînd o pagină sau două.

Spuneam că *analiza literară parțială* are mari afinități cu *comentariul literar*. De fapt aceste modalități de pătrundere în intimitatea textului presupun aceleași operații : *identificarea* unor trăsături caracteristice, *explicarea*, *interpretarea* și *evaluarea* lor. Privite în context școlar, deosebirea dintre ele ar consta mai ales în gradul lor de complexitate, mai accentuat în cazul comentariului literar, datorită deschiderii nelimitate a acestuia spre asociații și filiații și mai puțin accentuat în cazul *analizei parțiale*, care, avînd un obiect mai limitat, este preocupată în mod special de *analiză*, de *disecarea* aspectului respectiv, pentru a-i descoperi rolul în funcționarea artistică a întregului, a mecanismului de ansamblu pe care îl reprezintă opera. Dacă ni s-ar cere o definiție a tipului de text obținut printr-o asemenea operație analitică, ne-am putea exprima astfel : *compoziția de dimensiuni restrînse, care își fixează demersul analitic asupra unui singur aspect constitutiv al operei literare, se numește „analiză literară parțială"*. Desigur, definiția noastră, ca multe altele de altfel, este susceptibilă de completări.

În cazul particular al *analizei literare parțiale*, activitatea de *documentare* implică lectura operei în întregime, reluarea lecturii, cu preocuparea de a sesiza legăturile diferitelor ei compartimente, analiza părții sau aspectului care constituie obiectul compoziției de acest tip. Este important de subliniat că aspectele care pot constitui obiectul unei analize parțiale se constituie ca atare, în funcție de perspectiva teoretică și, implicit, metodologică prin care sînt privite opera și, respectiv, demersul analitic. Dacă privim opera, spre exemplu, ca structură alcătuită din mai multe straturi, obiect al analizei parțiale pot fi : *stratul sonor, stratul lexical-semantic, stratul gramatical, sistemul imaginilor, universul evocat* și *semnificațiile general-umane*. Fără îndoială că multe alte elemente implicate ale operei literare pot fi obiect al analizei parțiale.

Notăm în continuare cîteva sugestii cu caracter aplicativ, privind practicarea tipului de compoziție în discuție. Oferim mai întîi un plan pentru o *analiză literară parțială* cu titlul *Caracterizarea personajelor principale din drama „Răzvan și Vidra" de B.-P. Hasdeu.*

Introducere

— Formularea ideii că în operele epice și dramatice personajul este unul dintre elementele esențiale care sugerează semnificațiile majore ale operei.

— Mai ales în opera dramatică, personajul constituie *pivotul* structurii sale.

Tratare

— Surprinderea *concepțiilor, caracterului, atitudinilor, sentimentelor* personajelor, în strînsă legătură cu : *expoziționea, intriga, desfășurarea acțiunii, punctul culminant* și *deznodămîntul* ; citate.

— Relația cu modalitatea romantică de structurare a personajului, avînd în vedere că :

— sînt personaje excepționale în împrejurări excepționale ;

— evoluează între extreme ;

Scanned with OKEN Scanner

— trăiesc intens pasiuni puternice ;
— sînt nonconformiste, revoltate ;
— provin din medii sociale diferite.

Incheiere

— Forţa de înrîurire deosebită pe care o exercită personaje ca Răzvan şi Vidra asupra sensibilităţii şi imaginaţiei cititorilor.

Schiţăm acum un plan pentru o compoziţie cu titlul *Analiza stratului lexical-semantic din poezia „Şi dacă..." de M. Eminescu.*

Introducere

— Cu sensurile lor variate, cuvintele alcătuiesc rădăcina în care sînt concentrate sensurile contextuale şi semnificaţiile generale ale operei.

Tratare

— Cuvinte cu rol deosebit în ţesătura textului :
  — cuvintele din titlu şi sensul lor ;
  — cuvintele din grupul verbal şi ariile semantice evocate ;
  — cuvintele din grupul nominal şi ariile semantice evocate ;
  — relaţiile dintre cele două arii de înţeles.
— Semnificaţia mai largă sugerată de stratul lexical-semantic.

Incheiere

— Semnificaţia sugerată de stratul analizat este prefigurată, dar nu încă integral transfigurată poetic ; aceasta se realizează prin contribuţia tuturor straturilor operei.

Planul de mai sus ar putea fi transpus într-un text dezvoltat, precum cel care urmează.

Analiza stratului lexical-semantic din poezia „Şi dacă..." de M. Eminescu

Orice text poetic se prezintă, la prima vedere, ca o ţesătură de cuvinte. Acestea constituie, exprimîndu-ne metaforic, rădăcina poeziei, în care, ca într-un recipient cu esenţe, sînt concentrate sensurile contextuale şi semnificaţiile unificatoare ale operei, dezvăluite în procesul receptării prin contactul cu subiectivitatea cititorilor. De aceea analiza stratului lexical-semantic este de mare importanţă pentru interpretarea unei poezii.

Ceea ce atrage atenţia de la început este îmbinarea lexicală insolită din titlul poeziei : o conjuncţie coordonatoare copulativă şi una subordonatoare, aparent condiţională, urmate de o suspensie. Contrar altor titluri, care prin ele însele au un sens mai mult sau mai puţin conturat, fiind în măsură să anticipeze cît de cît sensul general al textului, titlul poeziei în discuţie, citit în sine, nu are *un înţeles* articulat (datorită alăturării celor două conjuncţii, care, prin natura lor, nu pot intra în relaţie), dar are *un sens* virtual (el îndeplineşte, în primul rînd, un *rol* în plan intertextual, acela de a preluda discursul propriu-zis şi de a alerta atenţia cititorului ; în al doilea rînd, este implicat în sensul general al poeziei).

Expresia-titlu *(Şi dacă...)* este apoi reluată de trei ori, la începutul fiecărei strofe, intrînd în structura unor fraze în care cele două conjuncţii trimit la propoziţii diferite, în măsură a indica aspecte ale „obiectului" comunicării poetice. Reluarea îşi are partea ei de contribuţie la conturarea

unei anumite *dispoziții* (sau stări) reflexiv-emoționale și a tonalității discursului liric.

Cît privește materialul lexical din componența textului, acesta este alcătuit din două grupe de cuvinte : grupul *verbal* (cuprinzînd verbe, locuțiuni verbale și adverbe) și grupul *nominal* (constituit din substantive și pronume), care numesc și pun în relație (la un prim nivel de semnificație) două modalități de a exista : natura vegetală (sau elemente ale cosmosului) și natura umană. Grupul lexical nominal are în componența sa cuvinte precum : *ramuri, plopii, stele, lac, norii, luna ; minte, durerea, gîndul, tu* (iubită), *mi* (iubit), ale căror sensuri evocă două sfere semantice largi : *natura* și *omul*. Aceeași constatare o furnizează componența lexicală a grupului verbal, ai cărui constituenți : *bat* (cu sensul de „ating"), *se cutremur, luminînd, se duc, iese-n luciu ; să* (te) *am, să* (te) *apropii, să împac, înseninînd, să-mi aduc aminte, 'ntotdeauna,* văzuți în relațiile lor cu constituenții grupului nominal, relevă sensuri ce se circumscriu acelorași sfere semantice. Astfel organizat, stratul lexical-semantic *implică* și, în procesul receptării, *dezvăluie* un aparent paralelism natură-om.

Dar dinamica relațiilor dintre sensurile cuvintelor este mult mai complexă decît aceea a unui paralelism. În fond, este vorba de interrelații profunde, contractate între aspecte ale universului văzut ca unitate indivizibilă. Aparentul paralelism al *elementelor* și *acțiunilor* activează o *interferență* a *stărilor* și *proceselor*. Evidențele naturale fenomenale, infinit repetabile, incită în conștiința omului reacții nebănuite, reactivează imagini, stări afective, gînduri uitate. Se întîmplă însă și invers : subiectivitatea omului, proiectată spre realitatea naturii, conferă acesteia anumite atribute, stări și procese omenești, instituind un mod specific de coabitare cu universul. Aceasta este semnificația mai largă sugerată de corespondențele stabilite între ariile semantice evocate de cele două grupe de cuvinte pe care le-am identificat în poezia „*Și dacă...*".

În încheierea analizei noastre, se impune să consemnăm că semnificația la care am ajuns în urma analizei stratului lexical-semantic al poeziei lui Eminescu nu este decît o *prefigurare* și nu încă o *transfigurare* poetică deplină.

Literatura pașoptistă

PAUL CORNEA
Universitatea din București

În al patrulea deceniu al secolului trecut, cînd Ion Heliade Rădulescu și Gh. Asachi au declanșat marea bătălie a edificării culturii moderne, totul sau aproape totul trebuia înălțat din temelii : lipseau revistele, editurile, publicul cititor ; autorii, puțini la număr, n-aveau experiență, nici condiții care să le favorizeze munca ; limba era înțelenită, împovărată de un balast lexical greco-turcesc, neadaptată cerințelor comunicării artistice. În același timp, istoria punea la ordinea zilei mari probleme, hotărîtoare pentru destinul națiunii : înfăptuirea Unirii, reformarea instituțiilor în sens democratic, înlăturarea decalajului economic și tehnologic ce-i separa pe români de națiunile avansate ale Europei.

În aceste condiții extrem de dificile, o admirabilă generație, lucrînd nu numai cu rîvnă și patriotism, ci și cu inteligență și spirit pragmatic, a reușit să biruie piedicile, s-a adaptat împrejurărilor, dar a și silit împrejurările să se pună în slujba aspirațiilor poporului român. I-a fost chiar hărăzită șansa nu doar să semene, ci să și culeagă roadele. Timpul i-a fost aliat, nu dușman. În adevăr, de la omorîrea mișelească a lui Tudor Vladimirescu, care pecetluia înfrîngerea revoluției din 1821, și pînă la momentul de jubilație al Unirii nu sînt decît 40 de ani. Cam tot atît de la apariția în 1829 a primelor gazete românești, *Curierul românesc* și *Albina românească*, pînă la ivirea printre noi a unuia dintre cei mai de seamă poeți ai lumii : Mihai Eminescu. A împlini atît de mult în atît de puțină vreme e semnul unei vocații creatoare neobișnuite.

Deși epoca pașoptistă se caracterizează în ansamblul ei printr-o remarcabilă omogenitate, putem distinge, dacă voim să nuanțăm tabloul desfășurării literare a vremii, două subperioade : una cuprinsă între 1829 și 1840, a doua între 1840 și Unire. Cea dintîi gravitează în jurul lui Heliade Rădulescu și Asachi și al începuturilor presei românești ; cealaltă e inaugurată de apariția *Daciei literare* și marcată de afirmarea celor mai importanți scriitori ai epocii, în frunte cu V. Alecsandri, N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, Al. Russo, D. Bolintineanu, A. Mureșanu ș.a.

Directivele esențiale ale pașoptismului sînt evidente încă de la început : *subordonarea creației față de idealul eliberării și unității naționale, critica supraviețuirilor fanariote și a racilelor regimului feudal, încrederea neștirbită în valoarea educativă a artei și literaturii, în primatul utilului asupra esteticului și al interesului obștesc asupra celui personal.* Totuși, sub imperiul unor comandamente tactice, Heliade și Asachi accentuează caracterul oarecum eclectic al îndrumării: scopul lor principal fiind să fundeze instituțiile literare (gazete, teatre, societăți, nuclee editoriale etc.), ei par să pună un preț mai mic pe calitatea realizărilor ; voind să mlădieze limba și să pună la dispoziția publicului marile capodopere ale literaturii universale, ei încurajează traducerile uneori în dauna literaturii originale ; conservînd iluzii, ca toți luminiștii, în posibilitatea de a colabora cu autoritățile regulamentare, ei se mențin într-o atitudine de expectativă politică.

Scanned with OKEN Scanner

Din aceste puncte de vedere, apariția în 1840 a revistei *Dacia literară*, condusă de M. Kogălniceanu, constituie un eveniment de importanță decisivă. Revista continuă, dar și inovează ; ea anunță sfîrșitul unei perioade de pionierat și căutări febrile, în care bunele intenții nu erau totdeauna servite de criterii limpezi, și începutul alteia, de largă desfășurare a talentelor în jurul unui program care așază directiva național-populară și atitudinea militant-revoluționară la temelia noii culturi.

În articolul introductiv al *Daciei* e condamnată înmulțirea imitațiilor și a traducerilor, „manie primejdioasă pentru că omoară în noi duhul național" ; dimpotrivă, originalitatea națională e indicată clar drept „însușirea cea mai prețioasă a unei literaturi". Scriitorilor li se adresează apelul de a-și întoarce privirile spre realitatea autohtonă, renunțînd la gloria deșartă de a fi submediocri imitatori ai celebrităților străine : „Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sînt destul de mari, obiceiurile noastre destul de pitorești și de poetice, pentru ca să putem găsi și la noi sujeturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm de la alte națiii".

Concretizînd ideea unității politice a națiunii, pe care o enunța simbolic însăși titulatura revistei, *Dacia* își propunea obiectivul de a lucra pentru ca *„românii să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți"*. În același sens, lichidînd cu orice închistare provincială, voia să devină „un repertoriu general al literaturii românești, în carele, ca într-o oglindă, se vor vedea scriitorii moldoveni, munteni, ardeleni, bănățeni, bucovineni, fieștecarele cu ideile sale, cu limba sa, cu chipul său". În fine, în paginile *Daciei* se pune pentru prima dată în mod tăios problema legitimității criticii, dîndu-se a înțelege că faza aprobărilor binevoitoare se încheiase, că interesele majore ale culturii reclamă cernerea bunului de rău, în funcție de criterii obiective, nepărtinitoare.

Acest program admirabil prin adecvarea la nevoile imediate și de durată ale literaturii noastre, reluat de *Propășirea* (1844), *România literară* și *Steaua Dunării* în 1855, adoptat de *Foaia pentru minte, inimă și literatură* a lui G. Barițiu, ca și de toate publicațiile de prestigiu ale vremii, asigură impresionanta coeziune a mișcării literare pașoptiste. Făcînd din spiritul național resortul viu al noii culturi, Kogălniceanu nu făcea decît să dea glas unei aspirații generale, să confere valoare metodică, pregnantă și mobilizatoare unei idei care plutea în aer.

Sub semnul orientării ilustrate de *Dacia* vor debuta în 1840 și în anii imediat următori V. Alecsandri, N. Bălcescu, Alecu Russo și D. Bolintineanu și își vor continua activitatea Gr. Alexandrescu, C. Bolliac, C. Negruzzi, M. Kogălniceanu ș.a. Laolaltă, toți acești scriitori și cărturari alcătuiesc o grupare apropiată prin vîrstă, formație și aspirații. Tineri, cei mai mulți avînd între 20 și 25 de ani, energici, întreprinzători, însuflețiți de un patriotism curat ca lacrima, ei își înțeleg rostul vieții ca o dăruire în slujba idealului în care cred nestrămutat, al unei Românii unite, libere și prospere. Ei nu mai trăiesc sub semnul reminiscențelor școlii grecești, ca Heliade, nici al amintirilor arcadice, ca Asachi, ci sub imperiul mișcării de deșteptare a naționalităților și al romantismului revoluționar. Nu se mai limitează, ca predecesorii direcți, la o propagandă în spirit luminist, nici nu amestecă autodidactic materiile, obiectivele și influențele. Își dau seama că, pentru a-și smulge patria din înapoiere, lupta culturală trebuie îmbinată cu lupta politică. Unind un nobil idealism, care ia la un Bălcescu forma vizionarismului profetic, cu un simț nuanțat al circumstanțelor și un spirit practic de o remarcabilă cumințenie, ei sînt gata să

Scanned with OKEN Scanner

schimbe condeiul cu mistria, să renunțe la tihna camerei de lucru și să urce pe baricade. Acest acord între a voi și a putea, între gîndire și acțiune, între ideal și real e un semn distinctiv al pașoptiștilor. Îl regăsim în efortul lor de a concilia necesarul cu posibilul, care a dus, după ceasuri grele de cumpănă, la făurirea României moderne. Îl regăsim și în literatura vremii, în asumarea lucidă a directivelor curentului național-popular, în orientarea spre opere de respirație scurtă, lesne accesibile, capabile să exercite o persuasiune morală, cetățenească și patriotică.

Sub raport tematic nu e de mirare că pașoptiștii au acordat o mare prețuire evocării istorice. Atrași, ca toți romanticii, de culoarea locală și de penumbra misterioasă a evului mediu, ei căutau totuși în trecut nu numai „spectacolul", ci și „lecția". Utilizînd istoria ca armă politică, ei au pus în lumină ideea de continuitate națională, au justificat dreptul poporului român la o existență de sine stătătoare, au oferit unui prezent moleșit pilda bărbăției militare a înaintașilor. Exemplele sînt numeroase : Alexandrescu îl evocă pe Mircea în decorul de o sălbatică splendoare al Coziei. Negruzzi înfățișează în *Aprodul Purice*, cel dintîi poem istoric din literatura cultă, un episod din glorioasa domnie a lui Ștefan cel Mare. Bolintineanu creează o specie lirică nouă — amestec de baladă și legendă —, situîndu-și eroii în alternative dramatice spre a le dezvălui astfel înălțimea morală și bravura. Două realizări ieșite din comun aduce proza: capodopera lui Negruzzi și în același timp a nuvelei românești, *Alexandru Lăpușneanul*, admirabilă prin intensitatea confruntărilor, aptitudinea restituirii obiective a oamenilor și situațiilor, dimensiunea shakespeareană a personajului central, și monografia, de întinsă erudiție și înaripată poezie, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul* a lui N. Bălcescu. După dibuiri inerente începutului, dramaturgia istorică obține și ea succese de seamă prin *Răzvan și Vidra* de B.P. Hasdeu și *Despot-Vodă* de V. Alecsandri.

Cum e și firesc pentru oameni legați prin toate fibrele lor de luptele prezentului, pașoptiștii interoghează mereu și mereu realitatea contemporană, atît spre a-i critica aspectele negative, cît și pentru a scoate la lumină temeiurile intacte ale speranței. Alexandrescu și atîția alții odată cu el persiflează în fabule neajunsurile regimului politic și social. Alecsandri, în fruntea întregii pleiade de comediografi (printre care C. Caragiale, Facca, Bălăcescu și Matei Millo), desfășoară larg critica epocii de tranziție, denunțînd importul modelor Apusului, disprețul față de valorile autohtone, demagogia și setea de căpătuială, mercantilizarea relațiilor de familie. În același timp însă, pașoptiștii se opresc cu un dublu sentiment, de compasiune și de admirație, în fața țăranului. Ei deplîng cu revoltă exploatarea iobăgistă : Bălcescu o denunță în studiile sale, Kogălniceanu în discursuri memorabile, Bolliac în versuri cu imagini-șoc și antiteze violente. Dar înapoia zdrențelor pașoptiștii descoperă o bogăție sufletească nebănuită : ei celebrează în țăran pe veritabilul depozitar al sufletului național.

Din acest punct de vedere, înțelegerea valorii și a importanței creației folclorice, care se conturează în deceniul al cincilea, îndeosebi sub imboldul lui Alecsandri, Barițiu, Negruzzi și Russo, constituie un moment excepțional în dezvoltarea culturii noastre. Pașoptiștii văd în poezia populară nu numai actul de identitate al personalității naționale, ci și un instrument eficace de propagandă a cauzei românești peste hotare, o sursă inepuizabilă de inspirație pentru toți cei ce rîvnesc să înfiripe o literatură originală. Datorită culegerii lui Alecsandri, rămasă pînă astăzi cea mai reprezentativă și artistică antologie a poeziei populare românești, contem-

Scanned with OKEN Scanner

poranii și-au putut împrospăta tematica, limbajul metaforic și tiparele prozodice. Lirismul și-a regăsit astfel rădăcinile autentice, puterea de comunicare și vibrație scăpînd de sub influența adesea sterilizantă a modelelor străine.

Deși scriitori angajați, dornici să orienteze spiritele și, ca atare, preocupați în mod precumpănitor de conținut, pașoptiștii n-au neglijat nici problemele formei, ale calității estetice a operelor. Ei și-au dat seama că fără expresie orice scriere e doar o însăilare searbădă de vorbe. În două privințe, mai ales, contribuția lor e esențială : în procesul de îmbogățire și de modernizare a limbii literare și în constituirea genurilor.

Întru cît privește primul punct, trebuie subliniată polemica perseverentă și eficace, folosind arma redutabilă a ridiculizării, pe care pașoptiștii au dus-o împotriva pedanților, a așa-zișilor „fabricanți de sisteme", care voiau să latinizeze limba în mod absolut arbitrar și s-o impună maselor prin decizie cărturărească. Mai important însă e un alt fapt : anume că scriitorii reprezentativi ai vremii, datorită simțului istoric, bunului-gust, contactului viu cu oralitatea populară, au știut să dea în propria lor creație exemplul unei limbi clare, bogate, elegante, nuanțate, fluide, cu un cuvînt „frumoase". Ei au echilibrat în vocabular achizițiile neologice cu fondul lexical vechi, derivat din cărțile bisericești, și formele graiului vorbit, au mlădiat sintaxa și topica, dînd frazei suplețe și nerv, au impus principiul fonetic în ortografie și alfabetul latin în scriere. De o însemnătate greu de supraapreciat a fost și efortul de a diferenția comunicarea, experimentînd diversele modalități moderne de a practica literatura. Între 1830 și 1860 au apărut toate genurile : în poezie au luat naștere meditația, balada, poema lirică-epică, fabula etc., în proză au apărut schița, nuvela, romanul, iar în teatru farsa, vodevilul, monologul, comedia, drama ; critica și eseul și-au afirmat și ele dreptul la existență.

Orice epocă a unei literaturi constituie o treaptă a istoriei ei ; ca atare, e vrednic să fie studiată. Dar, o știm bine, geniul unui popor nu se afirmă cu aceeași strălucire pe fiecare treaptă a evoluției sale. Epoca pașoptistă e însă dintre cele mai fertile pe plan creator. Ea a dăruit literaturii române un tezaur de opere valoroase, intrate în antologia scrierilor reprezentative ale națiunii ; a pus bazele instituției literare, ca producție sistematică de bunuri artistice și sferă relativ autonomă a creației ; și, poate mai presus de toate acestea, a propus o modalitate de a înțelege raporturile literaturii cu viața și un stil al participării la istorie, care nu și-au pierdut nici astăzi, după 134 de ani, puterea de a servi exemplu și de a emula conștiințele.

„Codrule, Măria Ta"

TEOFIL RĂCHIȚEANU
Școala generală Răchițele, jud. Cluj

Interesul pentru folclor al lui Eminescu era total și necondiționat. Cu prilejul diverselor sale peregrinări prin țară, el a adunat o imensă cantitate de material folcloric, pe care n-a apucat nici măcar să-l ordoneze și nicidecum să-l publice. În volumul al VI-lea de *Opere* (Editura Academiei, 1963), care cuprinde literatura populară culeasă de Eminescu, *Codrule, Măria Ta* este inclusă de Perpessicius în ciclul „Poeme originale

Scanned with OKEN Scanner

de inspirație folclorică", alături de alte texte ca *Doină (Ce stă vîntul să tot bată), Doină, doină, greu îmi cazi, Muşatin şi codrul, Ursitorile, Peste codri sta cetatea* (un minunat text brodat pe motivul zburătorului), *Miron şi frumoasa fără corp* sau *Fata-n grădina de aur*, texte de sorginte folclorică necizelate pînă la capăt, cum s-a întîmplat cu *Revedere* sau *Ce te legeni*, spre exemplu, poezii de aceeaşi origine folclorică, aflate însă sub pecetea genialității.

Codrule, Măria Ta e ceva mai mult decît o simplă poezie populară, dar ceva mai puțin decît o poezie originală desăvîrşită de tipul lui *Revedere* sau *Ce te legeni*. *Codrule, Măria Ta* este mai degrabă o poezie *coresă*, adică „îndreptată", în sensul a ceea ce a făcut Alecsandri cu textele din celebra sa culegere de „poezii populare".

În manuscrisul rămas de la Eminescu, *Codrule, Măria Ta* se află plasată în vecinătatea lui *Oliolio, codruțule* (prototipul popular al poeziei *Revedere*) şi *Doină, doină, greu îmi cazi*, poezii cu fond general comun. Mai mult ca sigur că toate trei textele s-au aflat în atenția poetului, care avea de gînd să le „trateze" într-o manieră personală, pentru a face din ele poezii originale desăvîrşite. Cu *Revedere* gîndul poetului s-a împlinit, celelalte două rămînînd, din motive pe care le putem bănui, la stadiul de poezii populare *corese*, în sensul precizat mai sus.

La nivelul formei deci, *Codrule, Măria Ta* rămîne o poezie cu caracter popular. Fondul însă îl vom regăsi în unele poeme de maturitate (*Mai am un singur dor, Sara pe deal, Peste vîrfuri, Sarmis* etc.), transpus de fiecare dată în forma cea mai adecvată.

Prin caracterul ei esențialmente liric şi prin melancolia senină ce o degajează, *Codrule, Maria Ta* este o doină. În ea se întrețes mai multe motive specifice folclorului românesc : motivul codrului, al doinei, al haiduciei, al teiului, motivul morții senine prin contopirea în natură, motive predilecte ale creației eminesciene.

Eroul liric, care poate fi un haiduc ajuns la capătul avatarurilor sale, se adresează codrului (văzut aici ca o ființă mitologică, o zeitate tutelară, după cum sugerează chiar formula de adresare : „— Codrule, Măria Ta"), cerînd permisiunea de a-şi odihni la sînul său ființa ostenită :

Codrule, Măria Ta,
Lasă-mă sub poala ta,
Că nimica n-oi strica,
Fără num-o rămurea
Să-mi atîrn armele-n ea,
Să le-atîrn la capul meu,
Unde mi-oi aşterne eu.

Nu e vorba de fapt de o simplă odihnă dătătoare de noi puteri, ci de somnul ultim, somnul morții, pe care el şi-l imaginează ca pe un vis frumos, un nesfîrşit vis, în care în auz să-i sune ceea ce lui întotdeauna i-a fost apropiat şi drag : glasul codrului şi cîntecul doinei. Căutîndu-şi adăpostul, ultimul lui adăpost, în codru, eroul şi-l dorește într-un loc anume :

Sub cel tei bătut de vînt
Cu frunza pîn' la pămînt,

Scanned with OKEN Scanner

pentru ca somnul morții să-i fie lin și înmiresmat, într-o suită infinită de acorduri ce s-ar realiza prin molcomul șuier al vîntului prin ramuri.

Iară vîntul molcomit
De-o vedé c-am adormit,
El prin tei va viscoli
Și cu flori m-o coperi!

concretizează vechea și permanenta idee a înfrățirii omului cu natura, ideea, în ultimă accepție, că în planul cosmic viața e nesfîrșită, moartea neînsemnînd altceva decît o schimbare de registru.

Viziunea poetică se realizează (și se sublimează) prin cuvinte simple, fără artificii poetice. E viziunea unui ritual păgîn de înmormîntare, probabil antecreștin, cu care ne întîlnim în *Miorița*, în *Toma Alimoș* și în unele dintre creațiile mature ale poetului. Ritmul e lent, adormitor-tînguios, în acord cu ideea morții pe care eroul liric și-o imaginează.

Mihail Sadoveanu: „Neamul Șoimăreștilor"

AL. TUDORICĂ
Universitatea din București

Neamul Șoimăreștilor aparține scrierilor de tinerețe ale autorului (1915), anticipînd seria marilor creații istorice sadoveniene de mai tîrziu, cum sînt *Zodia Cancerului* (1929), *Frații Jderi* (1935—1942) sau *Nicoară Potcoavă* (1952). Aflăm ilustrate în roman atît una dintre temele sale predilecte, evocarea unor fapte și întîmplări din istoria Moldovei, cît și mijloacele de realizare literară a ei, în primul rînd prin aducerea în paginile cărții a unui anumit tip de personaj, aventurosul erou sadovenian, care, sub înfățișări numai aparent diverse, traversează mai toate istorisirile de acest fel ale autorului.

Dimensiunea aventurii, cultul personajului sau al evenimentului de excepție reprezintă constante ale epicului sadovenian, ele aparținînd adîncului strat romantic aflat la temelia întregii creații a scriitorului. Găsindu-și în adolescență expresia, după cum mărturisește însuși autorul, în lecturile și apoi în încercările de compunere a unor povestiri cu haiduci, aventura ia în *Șoimii*, roman de început (1904), o primă formă semnificativă pentru încercarea sa de a se alia cu istoria. Marile creații sadoveniene pe teme istorice vor complica apoi treptat o astfel de compoziție, ajungînd la un evident rafinament în epoca de maturitate.

Formula narațiunii istorice urmează la Sadoveanu, pînă la un punct, o rețetă generală (cea mai simplă apropiere ce ne stă la îndemînă putîndu-se face, de exemplu, cu Alexandre Dumas și întîmplările mușchetarilor săi). Ea așază împreună, în proporții bine stabilite, aventura cu istoria, ficțiunea cu adevărul cronicii. Fără îndoială, așa cum se cuvine în literatură, ultimul servește mai ales drept cadru general, constituindu-se cel mai adesea într-un fundal de epocă (ceea ce numim de obicei culoarea locală și istorică), făcînd loc în prim plan dezvoltării mai mult sau mai puțin libere a fanteziei. Tratarea personalității lui Ștefan cel Mare în *Frații Jderi*, de pildă, diferă ca intenție și realizare de calitatea imaginii domnitorului din

Scanned with OKEN Scanner

Viața lui Ștefan cel Mare, evocare făcută cu scrupulul detaliului de cronică în cadrul unei obișnuite biografii romanțate. În textul romanului, prezența gloriosului voievod are mai ales rostul de a produce în mintea cititorului necesara *iluzie* a adevărului istoric ; de fapt însă, întreaga acțiune se sprijină aici pe umerii fabuloasei familii a Jderilor, personaje inventate, și tocmai de aceea capabile să susțină dimensiunea aventuroasă a intrigii, latură importantă, căutată la lectură mai ales de către tînărul cititor (ceea ce explică și o anume „specializare" pe vîrste a lectorilor operei sadoveniene). În același timp, eroii probează prin toate faptele lor o exemplară iubire de țară, un adînc devotament față de domnitor, sentimente menite să-i lege de o tradiție și de un pămînt anume, adică să-i fixeze într-o istorie posibilă. În cadrul astfel creat, aventura se poate desfășura fără împiedicări, dovedind însă totodată respect pentru ceea ce încă Aristotel numea în *Poetica* sa *verosimilul* și *necesarul*, condiții, cum se vede, de timpuriu observate și cerute literaturii.

*Neamul Șoimărești*lor realizează cu mare pricepere împletirea celor două planuri, al istoriei și al ficțiunii, iar dimensiunea mai redusă a romanului în comparație cu amplele narațiuni istorice de mai tîrziu permite o mai bună observare a unității sale compoziționale. Povestirea se întinde, direct sau retrospectiv, pe durata a trei domnii (a lui Aron-vodă, a lui Ștefan Tomșa, a doamnei lui Ieremia Movilă și a fiului ei Alexăndrel), iar istoria lui Tudor Șoimaru și a neamurilor sale răzețești este așezată în strînsă legătură cu avatarurile luptei pentru putere dintre diferiții pretendenți la scaunul Moldovei, ajutați de partidele boierești cointeresate.

Tudor Șoimaru, personajul principal al romanului, parcurge de-a lungul povestirii o traiectorie pe care am putea-o numi inițiatică. El realizează cunoașterea în două planuri, ambele tradiționale la Sadoveanu și, de obicei la el, opuse : cel erotic și cel al legăturii fundamentale, devenită treptat covîrșitoare, cu pămîntul și țara. Ordinea descoperirii celor două sentimente este și ea importantă, întrucît al doilea, așezîndu-se curînd în opoziție față de primul, va determina un conflict interior cu totul specific pentru compoziția sufletească a eroilor sadovenieni. Aceștia, aproape fără excepție, ratează șansa realizării erotice, cu toate că sînt posesorii unor virtuți care, în contextul lumii lor, îi definesc drept personaje pe deplin pozitive. Asemenea valori ca bărbăția, vitejia, frumusețea ori dragostea de țară, și mai ales întrunirea lor la superlativ într-un singur individ, caracterizează întocmai prototipul personajului romantic la Sadoveanu. Însă neputința izbîndirii în iubire (care poate lua uneori forme dramatice, conducînd, ca pe beizadeaua Alecu din *Zodia Cancerului*, chiar la pierderea vieții) conferă acestor eroi o melancolie specifică, manifestare a binecunoscutei „dureri înăbușite" sadoveniene. Stare mai generală a dezabuzatului sau inadaptabilului erou romantic, un asemenea „rău" sufletesc își poate afla originea și în alte surse posibile. Ele pot fi, de pildă, eșecul nu numai în iubire, ci și în activismul social la Toma Nour al lui Eminescu, sau prăbușirea idealului personal de dreptate absolută al lui Gelu Ruscanu la Camil Petrescu ; pornind de aici, putem înregistra chiar și dezabuzarea eroului literaturii moderne, provocată de neînțelegerea mecanismelor absurde ale vieții, ca la personajele kafkiene ori sartriene ș.a.m.d. Sadoveanu alege adeseori drept cauză a acestei triste reprimate ratarea în iubire. Și la el „durerea înăbușită" se dovedește a fi semnul firilor adînci, chinuite sufletește de o aspirație către realizarea unei plenitudini contrazise de un cadru imperfect și ostil. O asemenea suferință secretă conferă personajelor sale gravitatea misterioasă ce le leagă, în dreaptă filiație, de

Scanned with OKEN Scanner

același erou-prototip romantic, bîntuit de neputința unui acord deplin cu lumea.

La eroii sadovenieni, iubirea izbucnește furtunos și fără multă întîrziere. Ea rănește adînc și statornic sufletul îndrăgostitului. Văzînd-o pe Magda Orheianu, Șoimaru „nu spusese nici o vorbă, dar în coșul pieptului îi ardea o flacără năprasnică, și inima îi bătea cum nu-i bătuse niciodată la primejdii". Intensitatea sentimentului e menită să motiveze în continuare comportarea personajului, menținînd activ, prin reveniri de-a lungul întregii narațiuni, planul erotic. Mînat de patimă, Șoimaru își urmărește aleasa inimii pînă în Polonia, expunîndu-se, cu o superbie ce era să-l coste capul, în mijlocul nobililor poloni și al boierilor moldoveni fugiți peste graniță împreună cu doamna lui Ieremia.

Dar, odată declanșată, patima pentru fata Orheianului cunoaște în sufletul personajului împotrivirea celeilalte iubiri, în puterea căreia eroul cade aproape simultan : cea pentru neamul său răzeșesc, pentru moșia străbunilor. Crescut de copil în țară străină și pribegind apoi ca oștean prin multe locuri depărtate, Șoimaru își descoperă abia acum obîrșia, care rămăsese pentru el doar o amintire ștearsă. Declanșarea dramei sale interioare are loc relativ tîrziu în economia romanului : în capitolul al XIII-lea, intitulat *Crucea răzășilor*. Revenind în sat, Tudor e recunoscut de către oameni și primit între ei. Însoțit de moș Mihu, călăuză în această a doua inițiere, Șoimaru vizitează cimitirul, cu mormîntul tatălui său, și află de la același bătrîn istoria satului. Momentul marchează începutul transformării sale dintr-un venetic, un oștean fără țară (ipostază în care s-au străduit să-l înfățișeze întîmplările de pînă acum), într-un fiu adevărat al neamului Șoimărețtilor. În finalul capitolului, aflînd că boierul Orheianu e ucigașul tatălui său și împilatorul obștii răzețești, eroul are înțelegerea teribilei sfîșieri sufletești ce-l va urmări de acum înainte. Reacția sa violentă este caracteristică trăirilor psihologice ale personajului romantic : „Tudor Șoimaru rămase ca fulgerat, cu ochii rotunziți, înfricoșați de groază lăuntrică. Abia avu puterea să se stăpînească, înghiți cu greu de cîteva ori și rămase privind întunecos spre mormîntul de dinaintea lui". Conflictul chinuitor sfîșie sufletul eroului prin neputința alegerii. Șoimaru îl descrie el însuși, înregistrînd cu o oarecare nedumerire puterea patimii ce pare a-l stăpîni fără voia lui. Replica glumeață și voit liniștitoare a prietenului său Simeon Bîrnovă („Dragostea trece !") primește un răspuns pornit : „Nu trece ! Nu trece ! gemu c-un fel de turbare Tudor. A căzut ca un trăsnet în sufletul meu. Nu știu ce voi face ! Nu înțeleg ce se petrece cu mine ! Mi se pare c-am să nebunesc ! Am venit la mormîntul părinților mei, și-acum o vijelie mă mînă în altă parte, cine știe unde ! Văd că trebuie să părăsesc toate, au să mă urmărească toți cu ură și blăstăm că-i las, că nu mă ridic pentru dreptatea lor și nu plătesc sîngele celor morți ! Dar ce pot să fac, prietinilor mei dragi, dacă Magda Orheianului mi-i dragă și nu-mi mai pot afla loc și stare din pricina asta ?".

Din acest punct de răscruce pornește aspra cale care îl va conduce în cele din urmă pe erou către biruința sentimentului datoriei față de neamul său. Integrarea în lumea de obîrșie se desăvîrșește cu încetul, cunoscînd mai adînc oamenii și istoria lor. Evocarea de către același moș Mihu a morții părintelui său (în capitolul *Umbra Ionașcului)* joacă un rol decisiv pentru convertirea personajului. Scena este compusă, ca de obicei, cu mijloace împrumutate recuzitei romantice. Asemenea lui Hamlet, Șoimaru are viziunea umbrei tatălui mort, cerînd parcă răzbunare : „Sta încremenit, i se ațintiră ochii, și-n umbra chiliei strîmte i se arătă ieșind ca

Scanned with OKEN Scanner

dintr-un mormînt răzășul care-i era tată, sîngerat la frunte și cu ochii închiși. Era o umbră : plutea nedesluşită, cu mîinile încrucişate pe piept ca un Hristos. Şoimaru gemu ca de suferinţă la vedenia aceasta, îşi scutură capul, îşi trecu mîna pe frunte şi pe ochi şi şi-o trase în jos mulată de lacrimi, ca de un sînge al mortului...". Concluzia pe care o exprimă gîndul lui moş Mihu („Copilul fusese deplin întors cu faţa către adevăr") fixează momentul de la care personajul redevine activ, ieşind din convalescenţa bolii sale sufleteşti şi aşezîndu-se acum cu totul în slujba cauzei obşteşti, biruitoare în inima sa. El va reface, într-un paralelism diferit doar prin deznodămîntul său, destinul tatălui, care se ridicase şi el în apărarea moşiei răzeşeşti. Dramaticul capitol *Morţii poruncesc celor vii* tranşează cu violenţă în înfruntarea dintre Orheianu şi răzeşi. În chip simbolic, boierul este ucis de Tudor Şoimaru în cimitir şi aşezat cu pieptul pe mormîntul Ionaşcului, într-un gest ce vrea să semnifice răzbunarea şi dreptatea în sfîrşit înfăptuite. Cu o furie venită din durerea şi umilinţa lor adîncă, oamenii lui Şoimaru dau foc curţii boiereşti de la Murgeni, iar apoi, ca în legende, ară locul cu plugurile pentru a şterge orice urmă a vechii stăpîniri.

Tot acum are loc ultima întîlnire dintre cele două planuri fundamentale ale cărţii. Şoimaru cruţă pe Magda Orheianu şi pe soţul ei polon, aflaţi la conac. Vechea rană sufletească pare a se fi vindecat, lăsînd, probabil, doar urma unei „dureri înăbuşite". În locul primei şi furtunoasei iubiri vine să se strecoare dragostea, timid înfiripată, a Aniţei, despre care aflăm în ultimul capitol că-i va deveni soţie.

Aşezîndu-l pentru comparaţie pe Şoimaru între prietenii săi, este interesant să remarcăm simetria compoziţională pe care o propune alcătuirea grupului celor trei tovarăşi : Simeon Bîrnovă, Tudor Şoimaru şi beiul Cantemir. Aflîndu-se la un capăt al triadei, Simeon Bîrnovă este înfăţişat ca un boier cu dragoste de ţară, fin politician şi om de curte (viitorul domnitor Barnovschi, ne va spune în final autorul), la care patima iubirii nu pare să-i poată întuneca vreodată judecata. El priveşte cu zîmbet îngăduitor iubirea năprasnică a lui Tudor Şoimaru pentru Magda Orheianului, şi mintea lui, păstrîndu-şi nealterată limpezimea, îl ajută pe acesta să iasă cu bine din încurcăturile în care îl aruncă oarba sa pasiune. Simeon Bîrnovă joacă în grupul celor trei rolul *înţeleptului*, care *nu devine*, ci constituie polul statornic al raţiunii mereu treze, virtute adînc preţuită de autor şi de aceea adeseori prezentă în multe dintre povestirile sale.

De cealaltă parte a lui Şoimaru stă beiul tătar, personaj semnificativ pentru intenţia autorului de a reliefa cu ajutorul lui, prin contrast, dragostea de ţară a fiului de răzeş. Om al pustei şi al vîntului, Cantemir defineşte libertatea, la modul absolut, ca pe o desprindere totală de orice bun durabil, de vreun pămînt sau o ţară anume. „Eu n-am înţeles niciodată — spune el — îndîrjirile voastre pentru pămînt, certurile şi sîngele vărsat pentru un colţişor de grădină, cînd lumea lui Dumnezeu e aşa de mare. [...] Mormintele noastre tătăreşti, de la hanul nostru cel mare Timur, au rămas prin toate pustiurile lumii, şi noi ne-am mişcat ca pulberile pămîntului...".

Cumpănit între ceilalţi doi, Şoimaru ne apare astfel drept o mică sinteză sufletească, dominîndu-şi tovarăşii printr-o complexitate interioară sporită. La el, iubirea, de o parte, şi datoria faţă de tradiţie şi ţară, de alta, se împletesc şi se opun totodată, întemeind amintitul conflict, care dă întregii naraţiuni coloana sa vertebrală. El este personajul care *se transformă* în roman, depăşind prin aceasta simplitatea înregistrării unor fapte aven-

Scanned with OKEN Scanner

turoase şi oferind cercetării un destin exemplar pentru structura personajului sadovenian.

În final, autorul aduce cu abilitate timpul istoriei pînă în prezentul nostru, acordînd în plus povestirii şi o motivaţie autobiografică. Aflăm acum că Tudor Şoimaru, împreună cu Aniţa şi răzeşii orheieni, iar apoi urmaşii lor, sînt străbunii scriitorului. Faptul conferă dintr-o dată unor personaje şi întîmplări ce păreau fictive dimensiunea şi puterea de convingere a realităţii. Este încă un procedeu de a împleti ficţiunea cu adevărul, aşezîndu-le pe amîndouă sub semnul posibilului. Verosimilul, în respectul căruia îşi construieşte autorul naraţiunile istorice, este la el o noţiune suficient de cuprinzătoare pentru a uni între ele cele două tărîmuri, permiţînd păşirea lesnicioasă dintr-unul în celălalt. Ştiinţa rară de a acredita adevărul posibil al istoriilor sale fabuloase, aliată cu o frumuseţe şi o plăcere, la fel de rare, ale *spunerii*, fac din Sadoveanu, fără îndoială, marele povestitor al istoriei noastre, intrată astfel cu el, pe calea sa regală, în literatură.

Ana Blandiana: „Ţară"

VALERIA MIHAI ŞTEFAN
Liceul industrial nr. 2, Cîmpulung, jud. Argeş

Publicată în volumul *Somnul din somn*, poezia *Ţară* exprimă indestructibila legătură dintre poetă şi pămîntul natal din care îşi trage izvoarele creaţiei.

În confesiunea *Renunţarea la cuvinte*, după expunerea a ceea ce a însemnat poezia de-a lungul secolelor, poeta îşi mărturiseşte crezul estetic, afirmînd supremaţia sugestiei în artă : „Odată cu descoperirea noţiunii de sugestie, puterea de sugestie a devenit şi unitate de măsură a artei şi a poeziei. Nu mai interesează ce spui şi cum spui, ci ce eşti în stare să *sugerezi* prin ceea ce spui... Să exprimi puţin, să sugerezi enorm" [1].

Titlul rezumă o asemenea concepţie despre arta poetică.

Analiza poeziei se poate desfăşura urmărind problemele :

a) semnificaţia poetică a vocabularului restrîns, asociaţii inedite ;

b) atitudinea poetei ;

c) realizarea unei viziuni proprii ;

a. Descriptivismul clasic este înlăturat, coordonatele fizice ale ţării fiind conturate de cuvintele „tine", „pămînt", „hotarul", „paradis,", „stăpîne", „acasă", cu un pronunţat aspect moral, şi, în sfîrşit, „ţară".

Prelungirea imaginii fizice în universul moral sugerează disponibilităţi onirice : pămîntul este „apus în somn"; dimensiuni istorice: hotarul este al „pletelor obosite" ; contururi etnice : „limba ta". Remarcăm asociaţiile inedite : „Pămînt apus în somn", „hotarul/Pletelor tale obosite". Ţara devine un „paradis" şi un „stăpîn" acceptate cu suferinţa efemerităţii vieţii, sugerată de superlativul „Prea trecătorul", format în maniera limbii vechi.

b. Nuanţa de comuniune, de intimitate a poetei cu ţara este realizată cu ajutorul pronumelor personale *tine, tale, ta* şi al adverbului *acasă*. Pronumele personal *eu* fixează atitudinea autoarei faţă de universul descris.

[1] Emil Manu, *Arta poetică la români*, Bucureşti, Editura „Ion Creangă" (Ana Blandiana, *Renunţarea la cuvinte*, p. 272).

Scanned with OKEN Scanner

Tonul este elegiac, cu întorsături de vocabular specifice romanței: „În tine nu mi-e dor de nimeni" este un vers concludent pentru împlinirea pe care numai o complexitate afectivă cum e iubirea de țară o poate dărui. În versurile „numai pentru tine", „numai limba ta o știu vorbi în vis", adverbul de restricție *numai* evidențiază poziția creatorului în contextul realităților naționale. Opoziția „Și sînt străină dacă trec hotarul" marchează singurătatea artistului care se rupe de patrie. Predicatul nominal „sînt străină" este condiționat ideatic și sintactic de o subordonată condițională : „dacă trec hotarul...".

c. Viziunea e aceea a perceperii patriei prin toate simțurile, preponderență avînd cel artistic : „Eu numai limba ta / O știu vorbi în vis [visul poetic] / Și spune basme numai pentru tine".

Poeta abordează original sentimentul efemerității vieții omenești : „E frig afară / Și e ceață deasă, / Se face seară, / Timpu-ncet se lasă"... Versurile, aparent descriptive, imaginează în realitate trecerea, acea „mare trecere" de care vorbea Lucian Blaga, umbrită de tristețea bătrîneții și a morții inevitabile, moarte surprinsă în inimitabilul „Timpu-ncet se lasă". Compensarea acestei dureri, care se accentuează odată cu trecerea anilor, se află în căldura intimității pe care o poate oferi acel „acasă", în stilul accepției patriei la Alecu Russo („Dar cît de bine și de cald e-acasă").

Ultimul vers, „Cînd unul altuia ne sîntem țară", depășește trăirea singulară a poetei, *țară* însemnînd marea taină a conviețuirii umane.

Poezia impresionează prin concizia stilului, *renunțarea la cuvinte*, la care se referea Ana Blandiana, fiind evidentă (aceasta înseamnă în plus, aici, și *renunțarea* la cuvinte mari, bombastice). Puținele metafore : „Pămînt apus în somn / Prin verzi orbite", „hotarul / Pletelor tale obosite", „Prea trecătoru-mi paradis", „Prea trecătorule stăpîne", plasticizează sentimentele. Complinirile atributive sînt rare și au un conținut moral : „obosit", „trecătorul" ; chiar „verzi" și „deasă" depășesc stadiul unor epitete fizice în contextul analizat. Poezia are un ritm interior, dictat de sentimentele care se succed ca o incantare.

Ioan Alexandru: „Cosmosul meu"

Prof. IUSTINA ITU
Liceul de științe ale naturii, Brașov

Lirica lui Ioan Alexandru configurează un orizont nou și original în peisajul poeziei românești de azi. Fondul ei meditativ-filozofic, deschis spre tărîmurile misterioase ale fabulosului, se desfășoară într-un cîmp imagistic larg și cu rezonanțe mitice.

Refuzînd artificialul și zonele idilice ale inspirației, poetul se simte atras de lumea feerică a simbolurilor mitologice. Asistăm astfel la o adevărată resurecție a mitului, tratat dintr-o perspectivă arhaizantă, cu rădăcinile în viziunea țărănească asupra cîmpurilor magice din protoistorie. Simbolistica poeziei lui Ioan Alexandru descoperă astfel semnele unei naturi arhetipale, aidoma aceleia evocate în cărțile lui Mircea Eliade.

O temă cu rezonanță implicată adînc în credințele românești și ale altor neamuri este vînătoarea rituală. Într-o asemenea construcție sceno-

Scanned with OKEN Scanner

grafică, animalul (zimbrul, cerbul, căprioara, ursul, lupul sau taurul) este cel mai adesea ghidul vînătorului, iar urmărirea lui are ca rezultat o schimbare radicală a situației. E vorba de o adevărată ruptură, de o trecere de la un tărîm spre alt tărîm : „de la viață la moarte, de la profan la sacru, de la condiția obișnuită la suveranitate, de la starea larvară la existența plenară și glorioasă, de la anonimat la istorie, de la dependență la autonomie“ [1].

Trecerea de la o condiție la alta, de la un nivel semantic inferior la unul superior nu o poate întrevedea omul obișnuit, ci această misiune sacră îi este încredințată unei ființe magice.

În viziunea lui Ioan Alexandru, așa cum rezultă din poezia *Cosmosul meu*, ființa care călăuzește, posedînd înzestrarea de a orienta într-un nou teritoriu, pare a fi însuși poetul. Artistul este cel care operează ruptura într-o lume închisă și face posibilă trecerea la un mod de existență suprareal. Opera lui exprimă misterul lumii, denominînd în același timp „cifrul care face lumea inteligibilă“ [2]. Poetul, în concepția lui Ioan Alexandru, participă la ceremoniile unui regn suprauman care deține puterea de a străpunge tainele universului, fiind capabil să sufere și să se jertfească pentru acest univers în reorganizare.

În *Cosmosul meu*, autorul gîndește poetic și exprimă concepția de sine a poeziei. În acest sens putem decodifica simbolul central al operei : „...bivol cu lapte / Ales pe garanție / Ca o stea neagră-i la cap / Și ochii lui sînt călcîiul lui Achile“. Relația cu mitologia greacă accentuează tocmai ideea că animalul este un trimis al zeilor și că deține puteri miraculoase. Prin acest simbol, poetul își definește condiția de mesager al neantului, care călăuzește ființa etnică a neamului dintr-un tărîm spre alt tărîm. Întreaga sa existență, de altfel, se raportează la o asemenea misiune reformatoare.

Din punct de vedere arhitectonic, poezia este structurată în cîteva niveluri, marcate prin cele trei strofe și prin cuvintele-cheie : *bivol, pășune* și *fîntînă*, unite semantic în sintagma „cosmosul meu“.

1. În prima secvență, pe un ton narativ ce simulează limbajul cel mai obișnuit, familiar și confesiv, poetul prezintă imaginea simbolului central. Descriind ființa magică după vîrstă, sex și înfățișare, el compune un chip bizar, care amintește de Sfinxul din mitologia Orientului antic : un personaj suprateluric, deci înzestrat cu taină și cu puteri supranaturale, avînd misiunea sacră de a călăuzi.

Tonalitatea narativă din prima parte a poeziei este susținută din punct de vedere gramatical atît prin organizarea textului liric în propoziții largi, așezate în raport de coordonare, cît și prin alternanța timpurilor verbale. Perfectul compus, spre exemplu, aduce întotdeauna relații exterioare, din sfera acțiunilor concrete : „mi-am cumpărat“, „am fost cu alți cumpărători“, „l-am ales pe garanție“, „m-am săturat de oale anonime“. Prezentul verbului este folosit însă, în fragmentul descriptiv, în momentul în care realul alunecă treptat spre imaginar. În versul cu valoare de concluzie, predicatul nu este exprimat. În felul acesta, versul are forma unei maxime, iar planul concret se ridică la dimensiunile abstracti-

[1] Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-han*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1980, p. 164.
[2] *Ibidem*, p. 165.

Scanned with OKEN Scanner

zării și generalizării : „Singura mea sursă de energie / Trunchiul acesta de pămînt însufleţit... Laptele lui — singurul meu cosmos". Contopirea deplină a fiinţei poetului cu idealul său artistic este marcată de frecvenţa pronumelui la persoana I : *mi-, m-, mea, meu*, precum și de repetarea adverbului *singur*. Elementele esenţiale din această parte a poeziei sînt scoase în evidenţă prin folosirea comparaţiei și a metaforei cu încărcătură mitică.

2. A doua grupare de versuri este aparent izolată de celelalte strofe, fiind o descriere obiectivă, de o expresivă vitalitate. În realitate, tabloul detaliază elementele ce compun spaţiul în care trăiește ființa magică, spaţiu concentrat în al doilea simbol : „păşune". Este zugrăvită în această secvenţă o lume arhaică, fixată într-un spaţiu geografic, care reprezintă un anume topos în geografia spiritualităţii românești. Orizontul definit aici este o vatră ancestrală, un bazin geoetnic. De la prezentarea ființei individuale a poetului din prima strofă se trece acum la reliefarea calităţii de reprezentant și la precizarea funcţiei de călăuzitor al unei etnii. Prin cuvîntul-cheie *păşune* se definește universul inspiraţiei poetice, se dezvăluie legătura artistului-mesager cu locurile natale, cu timpurile îndepărtate ale neamului românesc, cu credinţele și datinile acestui ţinut. În descriere, autorul construiește fragmentul pe tehnica enumeraţiei. Domină acum substantivul concret, înnobilat de cîte un adjectiv cu valoare de epitet, avînd ecou arhaic : *arbori străvechi și înnegriţi, scorburi mari, cu viespi și roiuri de furnicare, muri copţi, cînd grîul dă în pîrg, colibe de lemn, ciurdarii, rîpa aceea prăbuşită, iarba, florile...* Tabloul este zugrăvit într-o nemișcare grea și de aceea este firesc să apară puţine verbe ; cum este lesne de înţeles, folosirea prezentului ca timp al eternităţii și cu valoare atemporală *(e, dă în pîrg, visează, creşte)* dă versului o mai mare forţă de plasticizare. Prin asocieri neașteptate, cuvintele se poetizează și devin metafore revelatoare, care conferă demersului liric semnificaţii mitice : „Pe dealuri ard noaptea urme de picior desculţ / Aprinse de lună...".

3. A treia secvenţă e construită pe mitul jertfirii artistului pentru a crea valori în stare să străbată timpul. Autorul ţese legătura cu strofa antecedentă prin reluarea sub accent a adverbului de loc *aici*. Poetul este un mesager și în același timp ar vrea să fie o călăuză aidoma „farurilor în zăpuşeala mării". Creaţia sa va lumina sub arcadele vremii, sensibilizînd peisajul arid al existenţei. Jocul continuu real-imaginar este ascuns în metafore cu implicaţii mitice : „Fulgere lungi de caracatiţe spuzate / În ochii lui cu timpul s-or depune / [...] / Cînd seceta va bate în pămînt / ŢărușI de sare și de piatră mută".

Dacă în prima secvenţă poetul își definește creaţia, dacă în a doua grupare dezvăluie izvoarele ei, în secvenţa a treia insistă asupra misiunii pe care o are arta. Ideea este susţinută lingvistic prin timpul viitor al verbului : *s-or depune*. Ioan Alexandru construiește strofa a treia ca un edificiu al mitului jertfirii, iar „fîntîna" devine simbolul sacru al legăturii poetului, prin creaţia sa, cu generaţiile viitoare : „Să-mi spargă-n coarne pieptul cu fîntîni / Și-n hohote să năvălească-n mine". Aceste metafore-simbol, precum și verbele la conjunctiv *(să năvălească, să spargă)*, exprimă explozia de bucurie a poetului în momentul renașterii. Fîntîna ca simbol mereu regenerator și ca mesaj adresat de artist posterităţii apare, de altfel, și în balada populară *Mănăstirea Argeşului*, precum și în poezia lui L. Blaga, constituind un substrat filozofic mai larg.

Scanned with OKEN Scanner

Mircea Eliade la 75 de ani

Prof. MIRCEA HANDOCA
Liceul „D. Bolintineanu", București

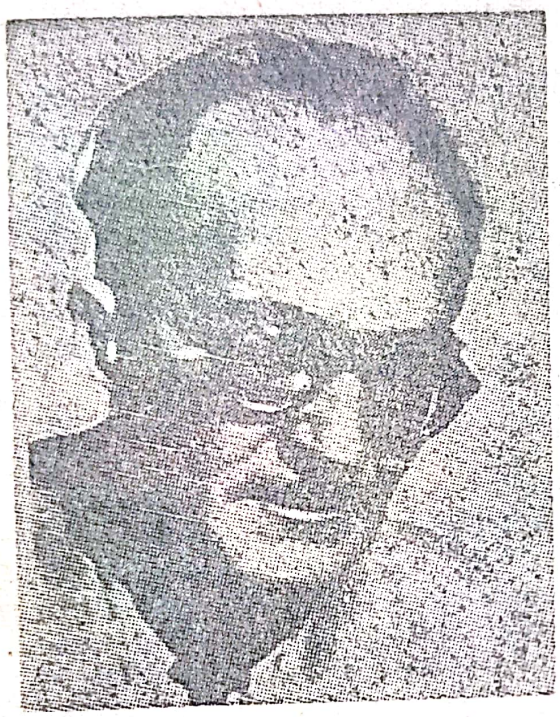

Mircea Eliade s-a născut la București la 9 martie 1907, dintr-o familie de militari. Urmează școala primară din strada Mîntuleasa, Liceul „Spiru Haret" și Facultatea de litere și filozofie din București. După obținerea licenței pleacă în 1928 cu o bursă în India, pentru a studia limba sanscrită și filozofia hindusă. Obține în 1933 titlul de doctor în litere și filozofie cu teza *Istoria comparată a tehnicilor Yoga*.

Desfășoară în continuare o bogată activitate științifică și didactică la Universitatea din București, colaborînd la numeroase ziare și reviste ale timpului : *Cuvîntul, Vremea, Azi, Adevărul literar și artistic, Universul literar, Gîndirea, Revista fundațiilor regale*. Îndepărtat de la Universitatea din București, Mircea Eliade este între 1940 și 1944 atașat cultural de legație la Londra și Lisabona. În 1956 devine profesor de istorie a religiilor la Universitatea din Chicago. Ca o recunoaștere a meritelor sale științifice, Mircea Eliade este numit „doctor honoris causa" al următoarelor universități, colegii și academii străine : Yale (1966), Ripon College (1968), la Plata, Argentina (1969), Layola din Chicago (1970), Boston (1971), Philadelphia (1972), Lancaster (1975), Sorbona, Paris (1976). Este membru al Academiei Britanice (1970), al Academiei Austriece de Științe (1973) și al Academiei Belgiene (1975). În 1977 Academia Franceză i-a acordat premiul „Bordin", iar un an mai tîrziu i s-a conferit titlul de cavaler al Legiunii de onoare a Franței.

Cunoscut și apreciat pe toate meridianele, Mircea Eliade a creat o operă monumentală, caracterizată printr-un profund umanism. Orientalist, filozof al miturilor, istoric al religiilor, etnolog, romancier, nuvelist, dramaturg, eseist și gazetar, Mircea Eliade este o personalitate enciclopedică din familia spirituală a marilor săi înaintași : D. Cantemir, I. Heliade Rădulescu, B. P. Hasdeu, N. Iorga.

Familiarizat cu folclorul european, asiatic, american și african, cercetat în strălucite monografii, el nu uită să acorde o deosebită atenție literaturii noastre populare. Lăsînd deoparte cele cîteva zeci de articole de folclor comparat, trebuie menționate lucrările de referință din acest domeniu : studiul *Folclorul ca instrument de cunoaștere* (1937) și cele două cărți fundamentale : *Contribuții la legenda Meșterului Manole* (1943) și *De la Zalmoxis la Genghis-han. Studii comparative despre religiile și folclorul Daciei și Europei Orientale* (1980).

Mircea Eliade la 75 de ani

Prof. MIRCEA HANDOCA
Liceul „D. Bolintineanu", București

Mircea Eliade s-a născut la București la 9 martie 1907, dintr-o familie de militari. Urmează școala primară din strada Mîntuleasa, Liceul „Spiru Haret" și Facultatea de litere și filozofie din București. După obținerea licenței pleacă în 1928 cu o bursă în India, pentru a studia limba sanscrită și filozofia hindusă. Obține în 1933 titlul de doctor în litere și filozofie cu teza *Istoria comparată a tehnicilor Yoga*.

Desfășoară în continuare o bogată activitate științifică și didactică la Universitatea din București, colaborînd la numeroase ziare și reviste ale timpului : *Cuvîntul, Vremea, Azi, Adevărul literar și artistic, Universul literar, Gîndirea, Revista fundațiilor regale*. Îndepărtat de la Universitatea din București, Mircea Eliade este între 1940 și 1944 atașat cultural de legație la Londra și Lisabona. În 1956 devine profesor de istorie a religiilor la Universitatea din Chicago. Ca o recunoaștere a meritelor sale științifice, Mircea Eliade este numit „doctor honoris causa" al următoarelor universități, colegii și academii străine : Yale (1966), Ripon College (1968), la Plata, Argentina (1969), Layola din Chicago (1970), Boston (1971), Philadelphia (1972), Lancaster (1975), Sorbona, Paris (1976). Este membru al Academiei Britanice (1970), al Academiei Austriece de Științe (1973) și al Academiei Belgiene (1975). În 1977 Academia Franceză i-a acordat premiul „Bordin", iar un an mai tîrziu i s-a conferit titlul de cavaler al Legiunii de onoare a Franței.

Cunoscut și apreciat pe toate meridianele, Mircea Eliade a creat o operă monumentală, caracterizată printr-un profund umanism. Orientalist, filozof al miturilor, istoric al religiilor, etnolog, romancier, nuvelist, dramaturg, eseist și gazetar, Mircea Eliade este o personalitate enciclopedică din familia spirituală a marilor săi înaintași : D. Cantemir, I. Heliade Rădulescu, B. P. Hasdeu, N. Iorga.

Familiarizat cu folclorul european, asiatic, american și african, cercetat în strălucite monografii, el nu uită să acorde o deosebită atenție literaturii noastre populare. Lăsînd deoparte cele cîteva zeci de articole de folclor comparat, trebuie menționate lucrările de referință din acest domeniu : studiul *Folclorul ca instrument de cunoaștere* (1937) și cele două cărți fundamentale : *Contribuții la legenda Meșterului Manole* (1943) și *De la Zalmoxis la Genghis-han. Studii comparative despre religiile și folclorul Daciei și Europei Orientale* (1980).

Ca romancier este cunoscut din cel de-al patrulea deceniu, în special prin *Maitreyi* (1933), *Întoarcerea din rai* (1934) și *Huliganii* (1935). Proza fantastică, reprezentată în această epocă prin *Domnișoara Christina* (1936), *Șarpele* (1937), *Secretul doctorului Honigberger* (1940), va fi continuată prin *La Țigănci* și *Pe strada Mîntuleasa*. Capodopera sa literară este amplul roman-frescă de peste 700 de pagini, *Noaptea de sînziene*.

În vremea din urmă, editurile românești au tipărit cîteva dintre scrierile sale reprezentative : *Aspecte ale mitului* (1979), *De la Zalmoxis la Genghis-han* (1980), *În curte la Dionis* (1981) și *Istoria credințelor și ideilor religioase* (1981). S-au publicat trei cărți consacrate în exclusivitate savantului, alături de zeci de articole în ziarele și revistele noastre.

În ultima jumătate de veac, personalitatea lui Mircea Eliade a exercitat o deosebită înrîurire asupra cîtorva generații. Unul dintre marii cărturari ai neamului nostru, Constantin Noica, îmi povestea ce rol covîrșitor a avut în formarea lui intelectuală articolul publicat în decembrie 1927 de către Mircea Eliade în *Vlăstarul*, revista Liceului „Spiru Haret". Această *Scrisoare din universitate* a învățat pe elevul de liceu Constantin Noica și pe colegii lui că important nu e numărul cărților citite, ci alegerea lor judicioasă, pătrunderea esenței, lectura cu creionul în mînă și cu caietul alături, zi de zi, fără să te grăbești, fără să sari pasajele obscure :

„Îmi amintesc ce tristă mi s-a părut toamna și iarna celui dintîi an universitar : dimineți reci în care învățam germana, ignorată în liceu din pricina multelor romane inutile. Sau primăvara aceluiași an, sfîrșită alături de o umilă geometrie, după care Poincaré, Timeus și *Expunerea cunoștințelor matematice* a lui Theon din Smirna îmi erau întru totul accesibile.

Prietenii mei din liceu mai au destulă vreme să țeasă cu texte bune spărturile pe care neglijența lor le-a tolerat în cultura personală. Nu le cer mult : numai cinci cărți în jurul cărora vor să mediteze, să încerce raționamente largi, să memoreze nume și bibliografie, să adune note, să facă extrase, rezumate, critici, cinci cărți pe an, alături de atîtea romane, bune pentru dudui și convalescenți" [1].

Însăși viața de elev a lui Mircea Eliade constituie un exemplu de pasiune și dăruire. La școala primară din strada Mîntuleasa, între 1914 și 1917, copilul e fascinat de zoologie și de istoria antică. În liceu se accentuează pasiunea pentru științele naturii alături de chimie. La 12 ani începe să scrie impresii de călătorie și povestiri fantastice.

„Mă revăd în acei ani în mansardă, revăd masa de lemn acoperită cu hîrtie albastră, lampa cu abajurul alb sub care-mi împingeam cartea pe măsură ce mi se împăienjeneau ochii și distingeam tot mai anevoie literele. Erau anii de «miopie galopantă», după expresia unuia din oculiștii la care fusesem. Dioptriile creșteau mai repede decît aveam eu timp să-mi schimb lentilele. Nu era, spusese doctorul, decît o soluție : să nu-mi obosesc ochii citind prea mult la lumina lămpii. Dar cum aș fi putut (și mă întreb acum : cine ar fi putut ?) să-mi menajeze ochii într-un timp cînd aproape în fiecare săptămînă descopeream un nou autor, alte lumi, alte destine ? Încercam totuși să mă apăr, citind fără ochelari, cu bărbia lipită de carte, sau închizînd cînd un ochi, cînd pe celălalt, sau apăsîndu-mi ochelarii pe nas, sau schimbînd beculețele, cînd albastre, cînd albe, cînd slabe, cînd foarte puternice. Apoi, cînd ochii îmi lăcrămau și mi se împăienjeneau de-a binelea, treceam în odăița de-alături și mă spălam cu apă rece. Rămîneam apoi cîteva minute, întins pe pat, cu ochii închiși, încercînd să nu mă gîndesc la nimic" [2].

[1] *Scrisoare din universitate*, în *Vlăstarul*, an. IV (1927), decembrie, nr. 1—2, p. 7.
[2] *Amintiri*, I (*Mansarda*), Madrid, 1966, p. 71.

Scanned with OKEN Scanner

Puterea de muncă, tenacitatea, voința și setea de cultură sînt extraordinare. La 16 ani învață singur italiana, ca să-l poată citi în original pe Papini, și engleza, pentru a parcurge opera lui Frazer ; începe studiul ebraicei și persanei. În tot ceea ce face pune pasiune. Modesta mansardă din strada Melodiei era ticsită de insectare, ierbare, cărți, reviste și colecții de mineralogie ; pe pereți se aflau planșe pe care copiase hieroglife și basoreliefuri egiptene, iar în pod improvizase un laborator. Face exerciții de educare a voinței, dormind patru sau cel mult cinci ore pe noapte, și-și face proiecte grandioase.

Încă din anii adolescenței și ai tinereții, asemenea marilor renascentiști, năzuiește să îmbrățișeze toate domeniile de cercetare. Enciclopedismul său se manifestă prin nenumărate proiecte de opere și prin exaltante perspective, fiind fascinat de umanismul acestei rodnice perioade.

În anii maturității ne dăruiește peste 50 de volume masive și circa 1 500 de studii și articole.

Eseistica sa literară și filozofică, avînd o variată tematică, ilustrează specificul spiritualității românești. Spațiul nu ne îngăduie să exemplificăm și să argumentăm această idee. Desprindem un fragment dintr-un vibrant omagiu adus de Mircea Eliade poporului român, care a reușit să supraviețuiască vicisitudinilor istorice și să-și păstreze vitalitatea și geniul său creator :

„Un popor care creează neîncetat de șapte veacuri, dar ale cărui creații au fost spulberate și alterate de forțe întîmplătoare. Un popor care și-a păstrat unitatea lingvistică și spirituală, deși asuprit și împărțit între neamuri deosebite. Un popor care în mai puțin de jumătate de veac a izbutit să-și creeze o limbă literară și filozofică și o literatură întru nimic inferioară vecinilor săi civilizați. Un popor a cărui fertilitate folclorică a dominat în tot evul mediu și în timpurile premoderne întreaga peninsulă balcanică și care a realizat cele mai frumoase tipuri din sutele de legende care au circulat în Europa de răsărit timp de veacuri" [3].

Nu numai diversitatea stilistică și cultivarea unor variate modalități îi diferențiază pe creatori, ci și cultura, puterea de muncă și talentul. Indiferent de ceea ce-i desparte, scriitorii români sînt prezenți cu întreaga lor ființă la evenimentul istoric, ca și la viața zilnică a obștii. Una dintre importantele misiuni ale mînuitorului condeiului este să se preocupe „mai ales de ceea ce e ascuns, de ceea ce e încă latent în jocul evenimentelor. Scriitorul ar trebui să aibă rolul de clarvăzător, de profet, de anticipator" [4].

Profesor de istorie a religiilor la Chicago, Mircea Eliade a părăsit țara din 1940 și de atunci face cunoscut în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii genialitatea poporului nostru. Prezența patriei este permanența celor cîteva mii de pagini ale beletristicii scrise în străinătate.

Obsesiv revin în cărțile lui Mircea Eliade oameni, întîmplări, fragmente din istoria și peisajul românesc, amănuntul caracteristic și patria în ansamblu, atmosfera și specificul inimitabil al acestor ținuturi. Amintirile și interviurile recente subliniază apartenența sa la limba și la cultura românească.

Alături de Brâncuși și Enescu, Mircea Eliade, a integrat spiritualitatea românească în universalitate.

---

[3] *Destinuri românești*, în *Vremea*, an. X (1936), martie 22, nr. 430, p. 3.
[4] *Cultura scriitorului*, în *Viața literară*, an. X (1935), decembrie 15, p. 1.

Scanned with OKEN Scanner

Johann Wolfgang Goethe
(1749—1832)

CORNELIU NISTOR
Universitatea din Timişoara

Se împlinesc la 22 martie a.c. o sută cincizeci de ani de la moartea uneia dintre cele mai de seamă personalităţi ale culturii şi literaturii universale : *Johann Wolfgang Goethe*. Născut în 1749 la Frankfurt pe Main dintr-o însemnată familie burgheză şi mort în 1832 la Weimar, Goethe s-a bucurat de o îndelungată şi rodnică existenţă, în care spiritul său, în permanenţă deschis spre nou şi modern, spre progres şi ştiinţă, spre cugetare şi creaţie, s-a contopit aproape întru totul cu destinele culturale şi artistice ale unei Europe contemporane cu el. Evocîndu-i profilul titanic, Tudor Vianu afirma : „Este un *uomo universale*, în înţelesul pe care italienii Renaşterii îl dădeau acestui cuvînt. [...] Este poet, gînditor, naturalist şi, în unele momente, artist plastic. De la Leonardo da Vinci nu mai apăruse în cultura lumii o personalitate atît de completă". Fără îndoială însă, rolul hotărîtor în constituirea acestui profil de gigant al spiritului l-a avut impresionanta sa creaţie literară.

Ivită la hotarul dintre două lumi — cea a vechii şi cea a modernei Europe — într-o Germanie dezmembrată din punct de vedere statal şi naţional şi torturată de marile incertitudini provocate de ciocnirea dintre *vechi* (lumea feudală) şi *nou* (spiritul burghez protestatar şi rebel), uriaşa şi complexa creaţie literară a celui care a fost numit mai apoi „Olimpianul de la Weimar" poartă vizibil pecetea acestei importante etape istorice, întreaga existenţă socială, politică, artistică şi personală a lui Goethe pătrunzînd şi identificîndu-se cu miile de pagini ale literaturii sale. Nu întîmplător acelaşi mare exeget român care a fost Tudor Vianu constata : „Viaţa lui a fost o operă. Povestindu-se adeseori şi introducînd elemente ale biografiei sale în atîtea din operele lui, Goethe ne-a făcut să vedem cum s-a construit treptat, ajungînd în cele din urmă la sensurile cele mai înalte ale existenţei". Opera sa este, mai mult decît orice, o lucidă şi tulburătoare mărturie a propriei identificări cu epoca sa zbuciumată, epocă marcată de evenimentele Revoluţiei franceze din 1789, ale campaniilor napoleoneene, ale numeroaselor mişcări de eliberare naţională şi socială din Europa şi din America. Goethe este scriitorul despre a cărui conştiinţă creatoare, în comparaţie cu cea a oricărui confrate de o seamă din literatura universală (Sofocle, Dante, Shakespeare, Balzac, Dostoevski, Tolstoi sau Thomas Mann), se poate spune că reprezintă o autentică *istorie literară* de proporţii mai reduse, atît prin etapele parcurse, cît şi prin reflectarea *textuală* şi *metaforică* a marilor mutaţii sociale, filozofice şi estetice ale Europei din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea şi din primele trei decenii ale celui de-al XIX-lea.

Scanned with OKEN Scanner

Din perioada primelor studii universitare de la Leipzig (1765—1768), cînd este atras de stilul de viaţă *rococo* şi cultivă o poezie de factură neo-anacreontică materializată în volumul *Leipziger Liederbuch* (1769), şi pînă în ultimii ani ai vieţii — ani de împăcare cu lumea şi cu sine însuşi, plini de descoperirea sensului existenţei umane —, cînd creează conceptul de *Weltliteratur* („literatură universală"), scrie ultimele poezii lirice, dictează ultimele observaţii despre ştiinţă şi viaţă şi încheie cu cîteva săptămîni înainte de moarte marele său poem dramatic *Faust*, Johann Wolfgang Goethe s-a identificat perpetuu cu marile orientări ale literaturii germane şi europene. Astfel, mişcarea „Sturm und Drang" din cultura germană semnifică pentru Goethe (între 1770 şi 1775) aderarea implicită la *preromantismul* european, înseamnă asimilarea unei dimensiuni existenţiale în care spiritul răzvrătit, antifeudal, al mişcării se împleteşte cu elemente de titanism esenţialmente romantic, înseamnă — la îndemnul lui Herder — interesul pentru istorie şi producţia folclorică, ca şi pasiunea pentru scrierile lui Rousseau şi Shakespeare, înseamnă în acelaşi timp elaborarea unor creaţii devenite mai apoi puncte de referinţă ale literaturii germane : drama istorică *Götz von Berlichingen* (1773), fragmentul poematic *Prometeu*, drama burgheză *Clavigo*, prima variantă a lui *Faust* şi, mai ales, celebrul roman sentimental *Suferinţele tînărului Werther* (1774), creaţie care l-a făcut aproape imediat cunoscut în întreaga Europă, contribuind mai tîrziu, alături de *Confesiunile* lui Rousseau, la apariţia romanului romantic de confesiune. Tot în perioada „Sturm und Drang", Goethe pune bazele poeziei germane moderne şi deschide, prin eseul *Despre arhitectura germană*, căi noi de cercetare în domeniul istoriei artelor.

Mai apoi, după ani, ca urmare a unei perioade de doi ani petrecuţi în Italia (1786—1788), Goethe redescoperă măreţia apusă a antichităţii greco-romane şi frumuseţea artei şi spiritului clasic, creînd acum în atmosfera şi în conformitate cu principiile noii orientări din cultura germană, cea a neoumanismului clasic. Faza de tranziţie spre neoclasicism e semnificată de drama *Egmont* (1787), simbol scenic al demnităţii şi măreţiei luptelor de libertate împotriva tiraniei, următoarele creaţii reprezentative fiind pătrunse cu totul de noul spirit „renăscut" al clasicismului : tragedia *Ifigenia în Taurida* (1787), poemul tragic *Torquato Tasso*, ciclul liric *Elegii romane*, ca şi cel satiric *Epigrame veneţiene*, nici scrierile în proză nefiind străine de spiritul neoumanist (cf. romanul *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister*, scris în 1795—1796).

Nu întîmplător perioada dintre 1790 şi 1805 din istoria literaturii germane poartă denumirea „epoca lui Goethe şi Schiller", fiind nu numai o epocă dominată de creaţiile literare ale celor doi titani, ci şi o epocă aflată sub pecetea *prieteniei* şi *colaborării* lor. Goethe colaborează la *Die Horen*, revista condusă de Friedrich Schiller, la îndemnul acestuia reia munca la *Faust*, împreună cu Schiller scrie în 1796 faimoasele *Xenii*, epigrame îndreptate împotriva mediocrităţilor literare ale vremii, împreună cu Schiller

transformă anul 1797 în „anul baladelor", cultivînd o formulă literară lirică-epică pe care nu o mai frecventase de cincisprezece ani și creînd acum capodopere universale ale genului prin titluri ca *Ucenicul vrăjitor*, *Căutătorul de comori*, *Logodnica din Corint*, *Zeul și baiadera* ș.a. Moartea prematură a lui Schiller în 1805 a întrerupt această fecundă colaborare între două genii literare, Europei rămînîndu-i prin Goethe un singur patriarh al creației și gîndirii, un spirit evocat astfel în 1810 de o altă celebritate a epocii, Germaine de Staël : „...Are un spirit universal și tocmai de aceea nepărtinitor, căci imparțialitatea lui nu cunoaște nepăsarea : este o îndoită existență, o îndoită forță, o îndoită flacără care luminează deopotrivă cele două fețe ale oricărei probleme. Cînd trebuie să gîndească, nimic nu-i poate sta în cale, nici secolul, nici obiceiurile și nici oamenii".

După moartea lui Schiller, mai ales în ultimele două decenii ale vieții, Goethe se detașează de toate orientările literare și estetice aflate în vogă, cultivînd o literatură care poartă amprenta unui *romantism* propriu și a unei viziuni existențiale izvorîte dintr-o îndelungă cugetare și experiență de viață, dimensiuni care imprimă întregii sale creații semnificația universală de *model* incontestabil. Sub acest semn stau ciclurile lirice *Divanul occidental-oriental* (1819) și *Trilogia pasiunii* (1823), ca și partea a doua a romanului despre Wilhelm Meister, terminată în 1829, dar mai cu seamă forma definitivă și completă a marelui său poem dramatic *Faust*, chintesență a unei experiențe estetice, filozofice și sociale de peste șaizeci de ani, capodoperă ce întrunește în sine sublimul poeziei, amploarea cugetării și noblețea viziunii transformării lumii în folosul tuturor oamenilor.

Este semnificativ că numeroase pagini din scrierile goetheene au reținut și interesul a numeroși creatori și cărturari de seamă ai culturii române, fie ca traducători — Lucian Blaga a tălmăcit *Faust*, Al. Philippide romanul *Suferințele tînărului Werther* și drama *Egmont*, ca și numeroase poezii lirice, Tudor Vianu proza autobiografică *Poezie și adevăr*, Maria Banuș din poezia lirică, Valeria Sadoveanu cele două romane despre Wilhelm Meister —, fie ca sensibili exegeți (Tudor Vianu, Al. Philippide, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Romul Munteanu, Ion Roman, Mihai Isbășescu, Victor Iancu ș.a.), procesul de receptare a uriașei creații a lui Goethe în România fiind încă departe de încheierea sa.

CUGETĂRI

„Mă las călăuzit de necontenite încercări de a mă apropia tot mai mult prin acțiune, scris și viață de ceea ce plutește înaintea tuturor sufletelor noastre ca idealul cel mai înalt, deși nu l-am văzut niciodată și nici nu-l putem numi".

„Mintea și judecata dreaptă pot expune singure, fără multă artă, ceea ce au de spus".

„Aceasta-i concluzia finală a înțelepciunii : numai acela își merită libertatea și viața care trebuie să le cucerească în fiecare zi".

(Goethe)

Interviu cu Niculae Gheran despre ediția „Rebreanu"

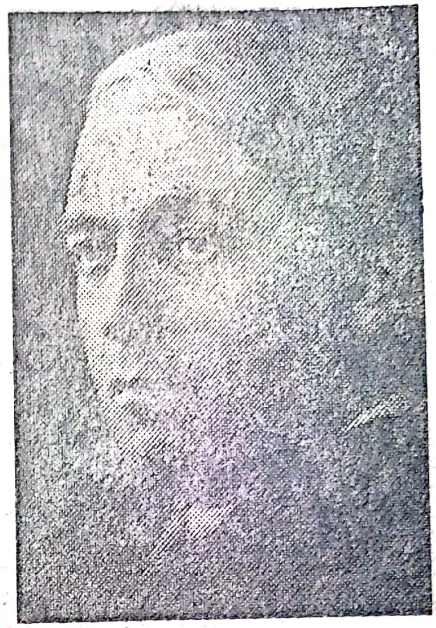

Ajuns la a zecea ediție, „Premiul Perpessicius" are de curînd un nou laureat, pe editorul și istoricul literar Niculae Gheran. Juriul, alcătuit din cunoscute personalități ale vieții noastre literare — printre care acad. Șerban Cioculescu, profesorii universitari Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Constantin Ciopraga, Paul Cornea, Edgar Papu, Alexandru Piru și Ion Vlad —, a decernat premiul pe 1980 monumentalei ediții de Opere ale lui Rebreanu, ajunsă la al 11-lea volum. La scurt interval, Uniunea scriitorilor din R.S.R. a acordat aceluiași Niculae Gheran premiul pentru ediții critice. La Editura științifică și enciclopedică, unde conduce redacția de literatură și artă, N. Gheran desfășoară o bogată activitate de editor. I-am adresat rugămintea să răspundă la cîteva întrebări.

— Cu doi ani în urmă ați refuzat diploma de onoare a revistei Manuscriptum. Ce sentimente încercați astăzi la acordarea ambelor premii ?

— O deplină satisfacție, cu atît mai mult cu cît se deschid noi perspective breslei din care fac parte. Este pentru prima oară cînd Uniunea scriitorilor acordă un premiu pentru o ediție critică. Este de așteptat ca și în anii următori să fie premiați și alți confrați editori, care, cu o rară modestie, au trudit și trudesc la valorificarea patrimoniului național. Acum doi ani, premiul Muzeului literaturii române mi-era decernat „pe scara din dos". Volumul al 9-lea din *Opere*, consacrat romanelor *Jar* și *Amîndoi*, nu merita o osteneală deosebită din partea juriului, cîtă vreme volume mai importante, precum primele ediții critice ale romanelor *Ion*, *Pădurea spînzuraților* sau *Răscoala*, apărute cu ani în urmă, nu fuseseră luate în seamă. În plus, în 1979 apăruseră cîteva ediții mult mai importante, aparținînd unor confrați uitați la selecția titlurilor. Astăzi situația este diferită : între timp s-a terminat publicarea *integrală* a creației beletristice a lui Liviu Rebreanu, ceea ce a apăsat mult în cumpănă.

— Cu atît mai mult cu cît cititorii cunosc trista experiență a edițiilor începute și abandonate, a seriilor descompletate sau forfecate. Vă invit în cele ce urmează să prezentați ediția Rebreanu în datele ei fundamentale.

— Primele trei volume, editate în colaborare cu Nicolae Liu, au apărut în 1968. Ele cuprindeau întreaga creație nuvelistică a lui Rebreanu. Am început cu această secțiune a creației, ținînd seama de faptul că edi-

Scanned with OKEN Scanner

torial, prozatorul a debutat cu volume de schițe și nuvele : *Frămîntări* (Orăștie, 1912), *Golanii* (București, 1916) ș.a. A doua mare secțiune, cea mai importantă, cuprinde *toate* romanele scriitorului : *Ion* (1920), *Pădurea spînzuraților* (1922), *Adam și Eva* (1925), *Ciuleandra* (1927), *Crăișorul Horia* (1929), *Răscoala* (1932), *Jar* (1934), *Gorila* (1938), *Amîndoi* (1940). A treia secțiune este destinată dramaturgiei, deosebit de interesantă.

— *Cum motivați această apreciere ?*

— Aparent minoră în ansamblul creației, dramaturgia este majoră în biografia scriitorului și, paradoxal, importantă în judecarea operei, căci, înainte de a fi debutat ca nuvelist și de a se fi consacrat ca romancier, Rebreanu a dorit să fie autor de teatru. Primele încercări literare — marea majoritate rămase în sertare — au fost destinate scenei. Pe de altă parte, multe piese conțin motive tematice care aveau să fie reluate în creația matură. Geneza romanelor *Ion* și *Răscoala* este concludentă în acest sens. Fără sutele de pagini ale celui care, în anii uceniciei sale literare, dorea să ajungă dramaturg, fără îndelungatul travaliu de elaborare a unor piese refuzate să fie puse în scenă de diverse teatre, nu se poate înțelege evoluția ulterioară a scriitorului. Rebreanu a debutat nespectaculos în 1909, impunîndu-se atenției publice abia în anul 1920, cu monumentalul său *Ion*. Structura dramatică a prozei sale, obiectivarea discursului său narativ au la bază, după opinia mea, și enorma cheltuială de energie folosită la scrierea pieselor dintîi, oricît de „sterilă" se dovedea ea prin nefinalizarea și nevalorificarea dramelor sale, scrise la început în limbile maghiară sau franceză. Da, da, în franceză. Căci primul plan, din multele cu care avea să ne obișnuiască marele constructor, a fost scris de Rebreanu în limba lui Voltaire. Planul a fost publicat de mine în ediția critică știută.

— *Revista noastră se adresează în primul rînd elevilor. Vreți să explicați conceptul de ediție critică ? Prin ce se deosebește de restul seriilor editoriale ?*

— Folosind o metaforă, aș spune că o ediție critică care răspunde celor mai înalte exigențe ale cititorului trebuie să fie o adevărată enciclopedie a operei editate. Textul acesteia se definitivează pe baza comparării tuturor versiunilor existente : manuscrise, plus toate edițiile tipărite în timpul vieții scriitorului, ținîndu-se seama, evident, de ultima lui voință. În aparatul critic se menționează toate deosebirile, toate variantele de ordin ideatic sau stilistic. Multe ediții se rezumă la acest gen de cercetare, preponderent lingvistic, adăugîndu-li-se informația bibliografică de rigoare (circulația operei în ziare, reviste și volume). În cazul ediției Rebreanu, am insistat mai mult asupra genezei fiecărei scrieri. Nu puteam omite că în arhiva scriitorului s-au păstrat planurile sale de creație și, de multe ori, conspecte făcute în cursul documentării (cazul romanelor *Adam și Eva*, *Crăișorul Horia* și, mai ales, *Răscoala*). Am tipărit toate aceste documente, înlesnind cititorului să înțeleagă arhitectura diverselor opere, să cunoască arta inegalabilă a marelui constructor, preocupat, în egală măsură, de „structura de rezistență" a cărților sale, ca și de suita episoadelor. Spre deosebire de alți confrați ai săi, care s-au lăudat că soarta scrisului lor se află exclusiv „în vîrful peniței" (Hemingway spunea că atunci cînd scrie este și el curios ce vor mai face personajele sale), Rebreanu n-a ezitat să recunoască dificultatea procesului său de creație. Începea cu oarecare greutate o nouă operă, *meditînd îndelung* asupra personajelor, conflictelor etc. Primele patru romane, *Ion*, *Adam și Eva*, *Pădurea spînzuraților* și *Ciuleandra*, au cunoscut fiecare cîte două versiuni manuscrise. Fragmente masive din

Scanned with OKEN Scanner

prime versiuni abandonate au rămas și de la *Răscoala* și *Gorila*. Existența acestora este revelatoare pentru exigența extraordinară pe care și-o impunea artistul în dialog cu propriul său scris.

— S-a spus că scria greu. Este adevărat ?

— S-a spus și s-a repetat greșit. Se păstrează jurnalele de creație ale lui Rebreanu, cu mențiunea fiecărei zile, ore și a fiecărui minut cînd s-a așezat la masa de lucru, a orei și minutului cînd a întrerupt munca, a numărului de file și de rînduri scrise. Dacă adunăm numărul zilelor folosite *exclusiv* pentru scris, constatăm că ritmul elaborărilor a fost destul de susținut. Prima versiune din *Ion* a fost scrisă, cu întreruperi, în decursul unui an. A doua versiune, în același răstimp. Este adevărat că un capitol ca *Zvîrcolirea* l-a „pus pe gînduri" 86 de zile, iar un altul, *Blestemul*, 142 de zile, dar astfel de excepții se cer înregistrate în contextul amintit. Alt exemplu : prima variantă din *Pădurea spînzuraților* a fost scrisă pe parcursul a șase luni, dar în acest interval Rebreanu a stat efectiv la masa de lucru doar 90 de zile. Cam același lucru s-a petrecut și cu a doua versiune. Tot atît de concludent este cazul versiunii definitive a romanului *Răscoala*, realizată între 8 mai și 11 decembrie 1932, timp în care numai 126 de zile îl aflăm pe autorul ei la masa de lucru.

— Neînchipuit de puțin, în comparație cu ce s-a afirmat de unii contemporani.

— Ce să mai spunem de *Ciuleandra*, a cărei primă versiune a fost scrisă în... opt zile ? !

— Să revenim la profilul ediției critice ; ce elemente noi adaugă ea față de edițiile obișnuite ?

— În afară de compacte studii consacrate genezei fiecărei opere, stabilite numai pe baza întregului arsenal arhivistic, am încercat să surprind ecoul fiecărei creații în epocă și în posteritate. La loc de frunte am așezat propriile mărturisiri ale scriitorului.

— Cum se înfățișează raportul dintre realitate și ficțiune în istoria diverselor scrieri ?

— Ficțiunea este preponderentă. Plecînd de la realitate, scriitorul a recreat universul materialului faptic într-o realitate de sine stătătoare. Prototipurile rămîn umbre palide în fața personajelor pe care le cunoaștem. Rebreanu afirma cu temei că eroii lui ar fi fost niște monștri dacă ar fi păstrat, întru totul, imaginea modelelor de la care a plecat. Confruntările ne dezvăluie un complicat proces de transfigurare artistică, autorul dezvăluindu-ni-se ca un adevărat demiurg.

— Care sînt, după opinia dumneavoastră, principalele obiective editoriale în valorificarea operei lui Liviu Rebreanu, în aprofundarea procesului de cunoaștere a biografiei marelui scriitor ?

— În primul rînd, tipărirea integrală a *Jurnalului* său, lăsat cu legămînt să fie editat după cel puțin 30 de ani de la moartea lui. În al doilea rînd, tipărirea corespondenței sale, fără care nu se poate scrie o biografie corectă ; în aceeași ordine de preocupări, publicarea scrierilor rămase în paginile periodicelor (îndeosebi interviurile sale). Și, bineînțeles, realizarea unei monografii : *Viața lui Liviu Rebreanu*, etapă finală a cercetărilor la care ne-am referit.

— Obiectivele sînt, într-adevăr, grandioase. Nu ne rămîne decît să vă urăm succes. Să sperăm că apropiatul centenar Rebreanu, pe care îl vom sărbători în 1985, ne va găsi în fața unor noi împliniri. Încă o dată : vă doresc mult succes !

Interviu consemnat de I. HANGIU

Scanned with OKEN Scanner

Activităţi în cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României": Concursul de limba şi literatura română „M. Eminescu"

Finala celei de-a XXV-a ediţii a Concursului de limba şi literatura română „M. Eminescu" se va desfăşura în vacanţa de primăvară la Botoşani, în semn de omagiu adus marelui poet.

Începînd cu cea de-a XV-a ediţie din 1972, concursul de literatură poartă numele lui M. Eminescu (vezi *Limbă şi literatură pentru elevi*, 1972, p. 35).

În cei zece ani, în numerele 2 ale revistei *Limba şi literatura română* au fost publicate aprecieri asupra concursului şi numele elevilor premiaţi la etapele judeţene cu drept de participare la etapa republicană, iar în numerele 3 rezultatele finale.

Menţionăm că la ediţia a XXI-a, care s-a desfăşurat la Arad, a apărut primul supliment al revistei consacrat etapei finale a concursului. Au mai apărut suplimente la Satu-Mare şi Focşani. La Satu-Mare s-a instituit din iniţiativa prof. Gh. Sălăjan, inspector general adjunct, un trofeu al concursului (bustul lui Eminescu în bronz, aşezat pe un soclu de stejar, avînd gravate localităţile în care s-au ţinut cele 24 de ediţii). Acest trofeu a fost prezentat participanţilor la festivitatea de deschidere a finalei concursului de la Focşani, urmînd să fie transmis Inspectoratului şcolar judeţean Botoşani la ediţia jubiliară a concursului din acest an.

Elevii participanţi la etapa finală de la Botoşani vor avea prilejul să vadă sau să revadă locurile naşterii şi copilăriei poetului nostru naţional M. Eminescu.

Finalişti studenţi

CORINA CHIREA
Studentă la Facultatea de limba şi literatura română, Bucureşti

Ne obişnuisem în liceu ca în fiecare an şcolar să trecem examenul celor mai frumoase gînduri şi pasiuni la etapele Concursului de literatură „M. Eminescu". Am fost participantă, premiantă şi menţionată în finalele de la Arad, Tîrgovişte, Satu-Mare şi Focşani, iar acum sînt studentă la Facultatea de limba şi literatura română a Universităţii din Bucureşti.

Păstrez şi astăzi cele mai frumoase amintiri ale zilelor petrecute la concursuri. Alături de mine se află pe băncile facultăţilor de filologie din Bucureşti, Cluj-Napoca, Timişoara şi Craiova mulţi colegi de gînduri şi sentimente comune, care s-au decis să îmbrăţişeze cariera de profesor de limba şi literatura română. Printre aceştia menţionez pe Aurora Biolănescu, Irina Airinei, Sanda Delia Mălăescu, Delia Dună şi Monica Mărginean, nume care au figurat în listele participanţilor şi ale premianţilor.

Gîndindu-mă la formaţia noastră de viitori profesori de limbă şi literatură, îmi dau seama că modelarea o datorăm în mare parte concursurilor. Desfăşurat sub patronajul marelui poet naţional M. Eminescu şi sub conducerea preşedinţilor de comisii — academicienii Şerban Cioculescu şi Ion Coteanu, profesorii universitari Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Eugen Todoran şi Gavril Scridon —, concursul a însemnat o şcoală a vieţii noastre, o apropiere de literatură şi de profesiunea viitoare.

Colegilor participanţi la cea de-a XXV-a ediţie a Concursului de literatură „M. Eminescu" le dorim succese. În numele studenţilor foşti participanţi la concurs, adresez calde mulţumiri Ministerului Educaţiei şi Învăţămîntului, Societăţii de ştiinţe filologice din R. S. România şi revistei *Limba şi literatura română*, care a publicat timp de un deceniu materiale referitoare la ultimele zece ediţii ale competiţiei celor pasionaţi de studiul limbii şi literaturii române.

Scanned with OKEN Scanner

Cenaclul literar „Miron Pompiliu"

Prof. DAN TOCOIAN
Școala generală din
orașul Petru Groza

Vasile Lobonț, Aurel Stan, Viorel Faur, Ion Bortiș, Mihai Lațiu, Viorel Horj, Lazăr Mercea și Ioan Nichita sînt considerați azi inițiatorii cenaclului literar care poartă numele cunoscutului publicist și folclorist Miron Pompiliu. Anul înființării : 1959, luna septembrie. De-a lungul celor 22 de ani de activitate continuă și susținută, cenaclul și-a afirmat pe deplin și convingător posibilitățile creatoare, jucînd un rol de seamă atît în viața spirituală a orașului și județului, cît și dincolo de ele. Membrii cenaclului sînt în majoritate tineri muncitori, elevi, profesori și ingineri, care își confruntă spiritul și talentul într-o atmosferă de înaltă ținută intelectuală și artistică. Ecourile muncii lor se regăsesc în elogioasele aprecieri ale unor personalități care au vizitat orașul și cenaclul. Credem că este suficient să amintim doar cîteva momente semnificative pentru a exemplifica cele afirmate anterior.

La 7 octombrie 1963 s-a organizat la Casa de cultură, din inițiativa Comitetului județean de cultură în colaborare cu cenaclul „Miron Pompiliu", săptămîna poeziei eminesciene, avînd printre invitați pe : Adrian Păunescu, Nina Cassian, Romulus Vulpescu, Gh. Eminescu, Constanța Buzea, Ion Davideanu ș.a. Reușita a fost asigurată în bună măsură și de participarea elevilor fostului liceu real-umanist, prin recitări, comunicări științifice etc.

La 23 iunie 1968, cu ocazia împlinirii a 120 de ani de la nașterea celui ce poartă numele cenaclului, a avut loc o sesiune de referate, condusă de prof dr. Vasile Netea. Cu acest prilej, șezătoarea literară a cenaclului, cu participarea poetului Al. Andrițoiu, și-a adus omagiul ei cărturarului român prin creații în versuri și proză ale elevilor de la același liceu.

În 1979, la aniversarea a 20 de ani de la înființarea cenaclului, Comitetul orășenesc de cultură, condus de prof. Gh. Ardeleanu, un recunoscut animator cultural, a organizat, în colaborare cu Comitetul orășenesc U.T.C. și cu comitetele U.T.C. din școli, un concurs de creație artistică (proză și poezie) cu participarea cenaclurilor literare „Iosif Vulcan" — Oradea, „Zori" — Aleșd, „Ridendi" — Timișoara, precum și altele din județele Arad, Sălaj, Hunedoara, Timiș și Satu-Mare. Această sărbătoare spirituală a localității noastre a fost întregită de un spectacol festiv, realizat în principal cu participarea elevilor-membri ai cenaclului. Aprecieri laudative asupra activității cenaclului vin și din partea lui Victor Eftimiu (aprilie 1965), prof. univ. dr. Ioan Bojan (iunie 1974) și Gh. Grigurcu, critic literar (ianuarie 1973), aprecieri care au fost consemnate în cartea de onoare a Casei de cultură.

Membrii cenaclului, îndrumați de poetul Ion Davideanu, membru al Uniunii scriitorilor din R. S. România, autor a două volume de poezii (*Gravuri*, 1977, și *Zbor deschis*, 1979), se întîlnesc de două ori pe lună în ședințe de lecturi și de analize, iar periodic organizează dezbateri literare în școli, întreprinderi și instituții.

Încă de pe băncile școlii, elevii deprind mînuirea penei sub îndrumarea directă a profesorilor de limba și literatura română, iar la momentul oportun cei mai talentați își prezintă lucrările în fața celor mai exigenți critici ai cenaclului. Grație muncii neobosite a prof. Ioan Simedre în descoperirea și îndrumarea muncii de creație ar-

tistică a elevilor-muncitori de la cursul seral, aceştia au devenit participanţi activi şi cu bune rezultate la şedinţele cenaclului. Printre ei s-au remarcat îndeosebi Ioan Buşe, Aurel Pele, Sava Tealha şi Gheorghe Moruţ, care au şi găsit găzduire în paginile revistelor *România literară*, *Familia*, *Tribuna*, *Crişana*. În aceeaşi ordine de idei, prof. Filofteia Talhoş, Niculina Strustevici şi Lucia Odeşteanu au îmbrăţişat cu înţelegere şi căldură primele semne ale talentului poetic la elevii Ramona Vîlceanu şi Sorin Ernei.

Este de menţionat faptul că aproape toţi membrii cenaclului au publicat în diferite ziare şi reviste, în volumul *Atelierul creaţiilor literare* sau în plachetele *Coloane*. La ediţia a II-a a Festivalului naţional „Cîntarea României", poetul Ion Davideanu a ocupat locul III, iar poetul Pavel Dumitrache a obţinut premiul revistei *Familia*.

Cronica revistelor şcolare

Prof. GEORGE ŞOVU
Inspectoratul şcolar al municipiului
Bucureşti

Cu aproape nouă ani în urmă, în 1973, în numărul al treilea din anul respectiv al publicaţiei noastre, *Limba şi literatura română* (pentru elevi), făceam următoarea afirmaţie : „Expresii ale minţilor iscoditoare, ale gîndurilor ce-şi trimit mereu zvîcnirile către înalt, trecînd prin pulberi de stele, ale bucuroasei vestiri despre succesele aplecărilor îndelungate peste combinaţii de cifre şi de substanţe, ori despre victoriile dobîndite prin cadenţa ordonată a paşilor aşezaţi apăsat pe un drum sigur de muncă, pe un drum sigur de viaţă, *revistele şcolare* sînt imagini, nu de puţine ori, concludente, ale vieţii de azi a celor care le dau viaţă, constituindu-se, în acelaşi timp, ca documente, ca mesaje pornite de la noi spre cei de după noi.

Peste 700 de reviste şcolare, cu mai mult de 10 000 de colaboratori ! Iată două cifre edificatoare pentru efervescenţa creatoare a celor mai tineri reprezentanţi ai poporului care *s-a născut poet*".

Era momentul în care *revista noastră* îşi propunea să se apropie mai mult de publicaţiile şcolare, deschizîndu-şi în curînd coloanele şi pentru o *cronică* a acestora.

Anii care s-au scurs de atunci au confirmat că cei mai tineri gazetari, poeţi, prozatori şi dramaturgi, aflaţi la vîrsta cînd „învaţă zborul prin ani", şi-au onorat în cea mai mare măsură aspiraţiile şi deciziile, zidind din cuvinte, pentru azi şi mai ales pentru mîine, chipul memorabil al vieţii şi faptelor lor. Zecile de cronici găzduite de paginile publicaţiei de faţă au vibrat de fiecare dată la întîlnirea cu acel *chip* al gîndului înalt şi frumos, al simţirii sincere şi avîntate, al împlinirilor demne de toată lauda, al năzuinţelor mereu mai ambiţioase şi mai îndreptăţite.

Vorbele noastre s-au rostit mai ales în scopul ocrotirii şi încurajării acestui *chip*, în adevărul căruia am crezut şi în durata căruia, prin luminile timpului, am sperat şi sperăm.

Ca într-o mare galerie de valori s-au adunat, prin ţesătura modestă a unor rînduri şi coloane de gazetă, imagini vii şi reprezentative, comunicînd pulsaţia autentică a unor spaţii de muncă şi de visare de pe întreaga hartă a sufletului românesc : din Bucureşti şi Oradea, din Galaţi şi Suceava, din Focşani şi Timişoara, din Piteşti, Craiova şi Arad, din Constanţa, Iaşi, Tîrgovişte şi Braşov, din Negreşti, Caracal şi Botoşani, din Slatina, Cluj şi Sibiu şi din atîtea alte locuri intrate în neuitare şi prin această generoasă formă a cuvîntului zidit, spre a se păstra proaspăt şi în ceasurile timpului ce nu s-a născut încă.

„Peste 700 de reviste școlare, cu mai mult de 10 000 de colaboratori !". Această situație era cu aproape nouă ani în urmă !

Din păcate, în momentul de față ea nu mai este aceeași. Ne bucură, fără îndoială, faptul că a crescut calitatea, confirmată, printre altele, și de numeroasele distincții acordate publicațiilor elevilor de către juriile republicane ale prestigioasei confruntări create de Festivalul național al muncii și creației „Cîntarea României", dar ne îngrijorează faptul că a scăzut interesul catedrelor de limba și literatura română pentru editarea revistelor școlare.

Am recurs la aceste cîteva considerații de bilanț atît dintr-o necesitate a unei priviri cuprinzătoare, cît și îndemnat de mîhnirea generată de faptul că iată, la încheierea primului trimestru al unui nou an școlar (momentul la care înjghebăm această cronică), nu avem la îndemînă reviste școlare despre care... să scriem.

Se pare că o serie de greutăți ivite în ultimul timp sînt depășite cu prea mare încetineală, iar în multe cazuri ele se constituie ca stavile de netrecut.

Și totuși... (pentru a rămîne mai departe încrezători) : așteptăm (la data apariției revistei noastre faptul va fi împlinit) tipărirea în foarte scurt timp a unor noi numere ale unor prestigioase publicații, cum sînt *Speranțe*, a Liceului „Gh. Lazăr", și *Litere*, a Liceului industrial nr. 16, ambele din București, *Revista noastră*, a Liceului „Unirea" din Focșani, *Muguri*, a Liceului „Andrei Șaguna" din Brașov, ca și ale multor altora despre care nu am aflat încă.

Dintre revistele tipărite în acest an și sosite la redacția noastră, menționăm cu satisfacție un excelent număr al *Adolescenței*, publicația Liceului „Nicolae Bălcescu" din București. Închinată în parte unei aniversări, și anume împlinirii a 150 de ani de la introducerea oficială a limbii franceze la Colegiul național „Sf. Sava", revista realizează o retrospectivă interesantă și instructivă asupra fenomenului, publicată sub semnătura directorilor actuali ai liceului, prof. Ion Giurgiu și prof. dr. Pompiliu Vîlcu. Sub semnăturile altor cadre didactice și ale unor elevi, se publică în limba franceză diverse articole despre învățămîntul românesc, se fac traduceri (în aceeași limbă) ale unor poezii din creația lui Eminescu și Bacovia etc. De asemenea, acest număr, care debutează cu înfiorate însemnări despre necesitatea vitală a păcii pe pămînt, adună în cele 64 de pagini, frumos și inteligent tehnoredactate și ilustrate deosebit de expresiv, o mare varietate de materiale : articole, interviuri, anchete, studii, însemnări, informații etc., consacrate celor mai variate aspecte ale vieții școlii și ale fenomenului cultural, literar-artistic și științific național și universal. Menționăm, de asemenea, bogatul florilegiu poetic publicat prin colaborarea elevilor : Rusalina Muntean, Adrian Preda, Cristina Ungureanu, Iuliana Ilie, Ondine-Flavia Pavnotescu, Beatrice Florea, Andrei Bădoiu, Cristina Sandu, Mariana Panțuru, Anca Demetriad, Roxana Dumitrescu, Ileana-Irene Grünwald, Radu-Mihai Ionescu. Interesant *testul de cultură generală* oferit cititorilor (spre a-și verifica pregătirea).

Ne-am bucurat, de asemenea, să cercetăm două recente antologii : „*Excelsior '81*", editată de C.C. al U.T.C. și ajunsă la a XIII-a ediție, și „*Săgetătorul '81*", a XII-a ediție, editată de Comitetul municipal București al U.T.C. și de Inspectoratul școlar al municipiului București, ambele apărute sub îngrijirea prof. dr. Tudor Opriș.

Prima antologie constituie un eveniment de seamă al mișcării literare școlare, mișcare apărută și dezvoltată sub semnul hotărîrilor Congresului al IX-lea al partidului. Ea constituie un bilanț reprezentativ al numeroșilor colaboratori ai tuturor

Scanned with OKEN Scanner

celorlalte antologii anterioare. Menționăm că în cele 13 antologii *Excelsior* au fost găzduiți, cu unele dintre creațiile lor, peste 600 de tineri colaboratori, iar la cele opt ediții ale concursului „Tinere condeie", care au reunit din 1972 și pînă în prezent peste 15 000 de participanți, s-au decernat peste 250 de premii și mențiuni și circa 120 de titluri de laureați ai Festivalului național „Cîntarea României". Din rîndurile „generației *Excelsior*", cum a fost denumită de scriitori, critici și istorici literari, s-au ridicat talente autentice, care s-au impus atenției publicului cititor și criticii literare. Amintim, printre alții, pe : Mircea Dinescu, Doina Uricariu, Paul Balahur, Ioana Crăciunescu, Carolina Ilica, Vasile Poenaru, Cleopatra Lorințiu, Dinu Adam, Domnița Petri, Mihai Coman, Oana Chelaru, Liviu Papadima și Bogdan Ulmu.

A XII-a ediție a *Săgetătorului*, antologia Cenaclului reprezentativ al elevilor din București, închinată laureaților concursurilor literare din cadrul celei de-a III-a ediții a Festivalului național „Cîntarea României" (1980—1981), se deschide cu un *Cuvînt înainte*, semnat de scriitorul Alexandru Mitru, în care se afirmă că „*Săgetătorul* a dat culturii românești, în cei 14 ani de existență, peste 40 de nume promițătoare de poeți, prozatori, dramaturgi, scenariști, critici literari și de artă, esteticieni și ziariști, oferind istoriei literare, prin cele 12 prestigioase antologii pe care le-a editat, repere ale drumului ascendent marcat de ultimul val al literaturii noastre". Dintre colaboratorii la această ultimă ediție menționăm numele poeților Gabriel Cheroiu, Georgeta Catrina, Mihaela Ionașc, Gabriela Crăciunescu, Nicolae Popescu, Marius Morutz, Elica Drăghici, Georgeta Catrina, George Alexandru-Ioniță, Liliana Stoicescu, Constantin Radu, Cristian Popa și Irina Librescu. Proză semnează, printre alții, Nicolae Nistor, Mihaela Șchiopu, Iulian Tiu, Alina Deaconu, Ileana Florescu, Adrian Cioară, toți de la Liceul „Gh. Lazăr", Ioana Carabăț de la Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Gabriela Cojocaru de la Liceul „Ion Creangă", iar teatru Bogdan Teodorescu de la Liceul „Gh. Lazăr".

Reproducem în încheierea cronicii noastre una din vibrantele compoziții din această antologie, poezia *Aud prin somn*, semnată *Marius Morutz*, elev la cursurile serale :

„Aud prin somn cum grîul dă buzna-n Bărăgan,
Cum clopotul Moldovei îmi cîntă la ureche.
Aici, lîngă izvoare, nimic nu este van,
Aici, lîngă izvoare, nimic nu-i nepereche.
Nimic nu dă lumină mai multă-n univers
Decît pămîntul-mamă cu soarele la tîmplă ;
Stelar, poetul mînă izvoarele în vers,
Țărîna înflorește sub sferele ce cîntă.
Cînd ai sub tîmplă țara, nimic nu este van,
Mi-i sîngele ca vinul de Dacie străveche
Și-aud prin somn cum grîul dă buzna-n Bărăgan
Și spic de aur tînăr îmi cîntă la ureche".

P. S. Semnalăm apariția unui nou număr al valoroasei publicații *Școala Mehedințiului*, datorată Inspectoratului școlar județean, Comitetului sindicatului învățămînt și Casei corpului didactic din Mehedinți. Varietatea și bogăția conținutului pot fi sugerate fie și numai prin parcurgerea celor nouă secvențe ale structurii acestui volum de 300 de pagini, secvențe pe care ne permitem să le amintim : *Învățămîntul de azi* (integrarea învățămîntului cu cercetarea, producția și practica social-politică), *Istoric. Tradiții, Ctitorii de lumină, Oameni ai acestor meleaguri* (de ieri și de azi), *Cultivarea limbii naționale, Studii și cercetări, Pagini literare, Cronici și revista revistelor, Perfecționare*. Sincere felicitări colegilor noștri din Drobeta — Turnu-Severin.

Scanned with OKEN Scanner

DE LA CORESPONDENȚII NOȘTRI

BUCUREȘTI

...Dacă veți trece vreodată în amurg, toamna, pe lîngă Liceul de artă „George Enescu", opriți-vă o clipă în fața bronzului statuar al miticului Enescu, care începe cu o inimă și un arcuș ce desenează în tăcere glasul corzilor sufletului.

În 1981 s-a împlinit o sută de ani de la nașterea muzicianului, a cărui vioară s-a așezat demult lîngă zimbrii Moldovei.

Clipele se scurg timide printre portativele cu scris mărunt și tremurat, deschise cu pietate de muzicieni din lumea întreagă. Geniul enescian își poartă aripile albe peste paralele și meridiane, peste oameni și timp, în acordurile unduioase ale unei inimi în formă de vioară.

Aniversarea centenarului enescian a constituit pentru Liceul de artă „George Enescu" prilejul unor manifestări omagiale, susținute de elevi și profesori ai liceului, pe multe scene de spectacol și în fața a numeroase jurii de concurs.

Ne aplecăm cu îndoială și teamă asupra opusurilor enesciene de cameră și încercăm să deslușim tremurul frunzelor, glasul pămîntului, plînsul izvoarelor, la vîrsta cînd noi ne scriem încă digitații, pedale, arcușuri, iar creatorul lor definitivase deja rapsodiile și simfonia de școală.

Sala „George Enescu" a Conservatorului „Ciprian Porumbescu" a găzduit numeroase recitaluri de muzică românească, susținute atît de profesori ai liceului, cît și de elevi ce se aflau întîia dată în fața unei partituri enesciene. Astfel, Simona Moise, violonistă, elevă în clasa a X-a, deținătoare a mai multe premii naționale și internaționale, a interpretat la Televiziune *Sonata a III-a* „în caracter popular românesc", acompaniată de profesorul Adrian Tomescu. Pe scena Ateneului au fost organizate după-amieze dedicate centenarului Enescu, unde elevi ai liceului cîntă alături de soliștii vocali și instrumentali ai filarmonicii. Printre alții, flautul lui Tudor Florin înalță strălucitor „cantabile și presto", Olga Bolocan tălmăcește pagini ale *Suitei op. 10*, Roxana Dură, Emil Stegar, Liliana Macovei, Adriana Prefit, Liliana Manu fiind și ei interpreți ai lucrărilor enesciene. Pe scena laureaților Concursului „Viotti-Valsesia" din Italia au răsunat într-o seară de septembrie acordurile *„Bourée"*-ului interpretat de laureatul cu premiul I al concursului, tînărul pianist Constantin Sandu.

În anul școlar 1981—1982, manifestările consacrate părintelui nostru spiritual continuă pe multe scene din capitală, din țară și, poate, de peste hotare.

Dacă veți trece toamna, în amurg, pe lîngă Liceul de artă „George Enescu" din București, nu uitați niciodată că în focul dragostei și al soarelui dăinuie neclintită muzica.

Zburați pînă la ea și sorbiți-i din inimă splendorile. Cîntați !

GABRIELA DUMITRESCU
Clasa a XII-a, Liceul de artă „George Enescu"

BUZĂU

La Casa personalului didactic și la Liceul economic din Buzău, criticul literar Nicolae Ciobanu s-a întîlnit cu cadre didactice și elevi într-un fructuos dialog pe tema *Literatura contemporană, literatură angajată în înfăptuirea idealurilor poporului nostru.* După o amplă expunere a criticului au urmat întrebări din partea participanților, dornici să-și clarifice o serie de puncte de vedere privind poezia, proza și dramaturgia contemporană, necesare în interpretarea fenomenului literar actual.

Criticul Nicolae Ciobanu a prezentat elevilor Liceului economic revista *Luceafărul*, unde lucrează ca șef de secție. Mulți dintre participanți au fost interesați și de problema promovării creației literare a tinerilor în paginile revistelor. În înche-

ierea programului acestei acțiuni s-au citit poezii din volumul *Copac solitar* (Editura „Albatros") în interpretarea autorului, iar Constantin Petcu, secretarul cenaclului „Al. Sahia", a prezentat *Foaia literară*, editată de acest cenaclu.

Întîlnirile au fost instructive pentru elevi și de un real folos cadrelor didactice atît în activitatea la clasă, cît și în cea extrașcolară, în cercuri literare sau în cenacluri.

Prof. GHEORGHE ANDREI

CARACAL

Cenaclul „Haralamb Lecca" al Casei de cultură din Caracal, la care participă numeroși elevi și profesori, organizează activități interesante și atractive.

În octombrie 1981, în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", a avut loc o manifestare cultural-artistică la care s-au prezentat versuri în lectura autorilor (profesorii Ion Precupețu și Ion Popa și elevele Gabriela Gheorghiu, Magdalena Nicolau, Daniela Panea și Stela Răduț). Și-au dat de asemenea concursul grupul de muzică folk al Școlii generale nr. 4, grupul vocal al Casei de cultură, recitatori, interpreți de balade și doine, soliști de muzică ușoară.

Tot în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" a apărut, sub egida Consiliului orășenesc al sindicatelor, volumul de reportaje *Oameni, fapte, inițiative* de Gabriel Eliescu. În acest volum sînt evidențiate montajele literar-muzical-coregrafice pionierești de la școlile nr. 2 și nr. 4, brigăzile artistice de la școlile nr. 2 și nr. 6, recitatorii de la școlile nr. 2, nr. 4 și nr. 5.

A apărut la Caracal sub îngrijirea profesorului Ion Precupețu și s-a difuzat în școlile din zonă un pliant pe tema artei de a citi, care cuprinde indicații, adresate în special elevilor, privind modul cum se procedează pentru a găsi o carte la bibliotecă, precum și maxime sau cugetări ale oamenilor celebri.

Elevii din Caracal așteaptă cu interes fiecare nou număr al revistelor școlare : *Facla* (Liceul de matematică-fizică), *Viața* (Liceul agroindustrial) și *Coloane* (Liceul industrial), publicație laureată la concursul revistelor școlare.

Prof. CORNELIU VASILE

COSTEȘTI

Cercul de creație literară al Liceului industrial Costești, județul Argeș, a organizat în ultima vreme acțiuni care au oferit elevilor prilejul de a se întîlni cu scriitori contemporani. Membrii cercului de literatură au avut ca invitați pe reporterul Dan Al. Biță, redactor al revistei *Argeș*, sau, mai recent, pe prozatorul Ion Lică-Vulpești, autorul cărții de povestiri pentru copii *Zîna cu gîndurile-n hățuri*. Dialogurile purtate au constituit un schimb viu de păreri asupra tehnicii de redactare a reportajului și a epicii scurte.

Tot în cadrul cercului au fost organizate simpozioanele : *Centenar Bacovia*, *Labiș după 25 de ani* și recitalul de versuri *Temeiul vieții — pacea !* prezentat pe scena Casei de cultură orășenești.

La cercul nostru literar participă nu numai „creatori" de poezie, ci toți elevii care iubesc arta și sînt capabili să formuleze judecăți critice. În felul acesta se realizează un climat de efervescență creatoare, de continuă dorință de perfecționare și de autodepășire.

Prof. DUMITRU ANGHEL

ODORHEIU SECUIESC

Centenar „George Bacovia". Subfiliala Odorheiu Secuiesc a Societății de științe filologice și cenaclul „Aron Pumnul" al Casei municipale de cultură au organizat în ziua de 17 octombrie 1981 sărbătorirea *Centenarului „George Bacovia"*.

Evocarea figurii marelui liric s-a făcut printr-o sesiune de comunicări de aleasă ținută intelectuală. Lucrările sesiunii au fost deschise de prof. dr. Vasile Netea, care l-a cunoscut personal pe Bacovia și care i-a publicat în *Vremea* un interviu. Acum, la o sută de ani de la nașterea poetului, prof. dr. V. Netea a înfățișat celor prezenți, într-o caldă aducere-aminte, multe din aspectele omului Bacovia, acel „suflet de lume fugar", retras în ora satanică a ploilor necontenite de toamnă. Trăsăturile liricii bacoviene, simbolismul profund și original, relația scriitorului cu epoca în care a trăit au fost relevate clar și pertinent. Lectorul dr. Noemi Bomhen (din partea Universității „Al. I. Cuza" din Iași) a reliefat structural relația poezie-proză. Au mai prezentat lucrări : prof. Eugen Buzoianu, *Structuri stilistice în poezia bacoviană* ; prof. Ioan Mariș, *Elemente expresioniste în poezia bacoviană* ; prof. Ioan Puflea, *Bacovia și timpul* ; prof. Horia Pop, *Viziunea simbolistă bacoviană* ; prof. Maria Jozsa, *Bacovia și simbolismul francez* ; prof. Dumitru Stan, *Textul bacovian în analizele actuale* ; prof. Tudor Vladimir, *G. Bacovia, poet reprezentativ al liricii interbelice* ; prof. Marcel Tofan, *G. Bacovia și ideile socialiste* ; prof. Viorica Stoica, *Bacovia din punct de vedere psihomedical.*

Un grup de eleve de la Liceul pedagogic, îndrumat cu competență de prof. A. Totharsany, a recitat versuri din creația poetului aniversat.

Prof. IOAN PUFLEA

Centenar „Eugen Lovinescu" și alte activități. De curînd în liceul nostru a luat ființă un cerc literar-artistic, numit „Start", în cadrul căruia participă numeroși elevi. În noiembrie, în incinta liceului nostru a avut loc aniversarea centenarului Lovinescu, la care au participat, alături de membrii cercului „Start", reprezentanți ai cenaclului „Aron Pumnul", elevi și profesori din liceul nostru și de la alte școli și licee din oraș. Întrunirea s-a încheiat cu un mic program artistic susținut de membrii cercului, care au participat cu creații de muzică folk originale, cu poezii și proză. Dintre participanți la program amintim pe Ileana Crăciun, Margareta Coceangă, Carmen Murariu, Clara Tankó, Szilvia Szabó, Marton Ildikó, Pui Nándor ș.a.

În cadrul „Săptămînii muzeale" din Odorheiu Secuiesc a avut loc în noiembrie un simpozion pe tema *Mari personalități care au terminat școala în Odorheiu Secuiesc*, la care au participat și membrii cercului nostru. Am aflat multe lucruri interesante despre Aron Pumnul, Theodor Aaron și Marțian Negrea, care și-au format cultura și în școlile Odorheiului.

După cum s-a stabilit, programul cercului va cuprinde și în continuare multe acțiuni interesante și atractive, despre care sperăm să vă mai informăm.

CRISTINA CĂLUGĂR
Clasa a IX-a A, Liceul industrial nr. 1

Scanned with OKEN Scanner

IULIANA SIBICEANU

S-a născut la 31 ianuarie 1968 la Slobozia. Este elevă la Școala generală nr. 2 și membră a cenaclului „Rază de luceafăr" din localitate. A obținut premiul al II-lea la faza națională a Concursului „Tinere condeie", ediția 1981, și premiul I la Tabăra națională de creație. A publicat în *Cutezătorii*, în *Tribuna Ialomiței* și în *Sinteze* din Slobozia.

Trecere

Alunec pe corzile cerului
Unde plîng păsările cald pentru mine
Așa cum strălucesc în soare,
Înroșindu-i privirea.

Culeasă din roiul de pietre voi fi
Eu, care mă doresc curcubeu singuratic de noapte.
În prăvălirea de melc a prezentului
Pletele-mi izbesc în treacăt în floare.

Prea repede

Umbra
Apasă stîncile de cremene putredă
Asemeni pletelor pe umerii arși de-ntuneric.
Nisipul sparge orizontul rîului
Ca firele de lumină
Ce se încheagă în varul izbit de trunchiul cireșului.

Cînd voi decupa o parte din cer
Scăldată-n raze, am să îngheț
Și doar în ochii ce vor seca prea repede
Am să fiu bob de viață.

Vara

Cine să mai adune aburul
Unei frunze pătate de soare ?
Mă nasc din el
Ca poezia din praf de cremene.

Clipe albastre mă străbat
Cînd ființa-mi sporește spuma mării,
Cînd pletele-mi obosite de prea mult soare
Bat în veșted.

Scanned with OKEN Scanner

Partidul

ROXANA STOICA
Școala generală nr. 3, Slobozia

Partidul e o istorie tînără
Altoită pe trunchiul țării,
Din care s-au adunat una după alta
Foile despre Decebal, Mircea, Ștefan, Mihai
Și despre alte cîteva milioane de eroi
Egali cu ei în fața soarelui !

Partidul e o fîntînă cu apă vie
Din care a băut cu ani în urmă tatăl meu
Și alții din sînul poporului erou.
Am băut și eu din apa-i vie,
Încerc să ajung mai tare decît bunii mei,
Pe deplin fericit că le sînt moștenitor !

Cît Mioriţa

MUGUR COZMEI
Școala generală nr. 3, Suceava

Sub soarele-nflorit pe bolta lină
De pe acest pămînt, de veci rămîn,
Se-nalță, ca un cîntec de lumină,
Cuvîntul nostru liber și stăpîn.

Ni-s brațele-ncărcate de-omenie,
Privirea ne e caldă și întreagă,
Aicea dăinuim. Ca să se știe ;
Și numai vatra-aceasta ne e dragă.

Din plaiu-acesta ni se trage viţa.
De ne-am născut odată cu Carpații,
Noi vom trăi în veci, cît Mioriţa !

Limba noastră

CĂTĂLIN DĂNUȚ TUDOR
Clasa a VII-a, Liceul pedagogic, Botoșani

Limba noastră-i cînt de leagăn
Ce-l pornirăm din străbuni
Ca pămîntu-acesta reavăn
Să-l prefacem în minuni.

Limba noastră-i dor și soare
Ce ne mîngîie obrajii,
Ne îndeamnă spre visare
Și ne creşte nalți ca brazii.

Scanned with OKEN Scanner

Copilărie

LIA-VIORELA CONSTANTINESCU
Școala generală nr. 1, Padina, jud. Gorj

Dor de timp și dor de ducă
Te aduce, o, nălucă,
Dor de stele și culoare,
Ți-au cules mărgăritare
Și din umbra viorie
Te desprinzi fantomă vie
Peste vremi și peste fluturi
C-o mulțime de săruturi.
Mi-ai dat, mică ursitoare,
Salbă grea de lăcrămioare
Și lumini de stele pure.
Iar din foșnet de pădure
Mi-ai dat cîntul. Din izvoare
Ochii grei de chihlimbare.
Marea cerului, albastră,
Mi-ai adus-o în fereastră.
Mi-ai adus lebede albe
Peste unde stînd ca salbe
Și cu fiecare pană
Ai creat o Cosînzeană.
Mii de raze și narcise
Mi-au adus parfum de vise.
Tu îmi ningi cu fulgi de umbre
Prin unghерele adumbre
O poveste minunată,
Toarsă-n fir de-„A fost odată...".

Grîul

DAN BUJOR
Liceul „N. Grigorescu", Cîmpina, jud. Prahova

Grîul e un sentiment,
Veșnic înalt pînă la brîu sau mai sus,
Astfel încît putem să-i vedem
Starea de ființă folositoare.
Grîul ar putea oglindi viața
Numai dacă aceasta
Ar fi poleită cu aur
Și n-ar exista și neghină.
Și atunci, din măcinarea noastră
De către timp,
Ar ieși o făină foarte albă,
Fără răutăți.

Scanned with OKEN Scanner

ION COTEANU

Structura și evoluția limbii române (De la origini pînă la 1860)

București, Editura Academiei, 1981, 246 p.

Cartea acad. Ion Coteanu este o lucrare mai puțin obișnuită pentru lingviști și filologi. Așa cum mărturisește autorul în prefață, „ni s-a părut că era timpul să încerce cineva o sinteză a modului în care a evoluat limba română" (p. 7), fiind vorba nu atît despre o lucrare de erudiție filologică, care în mod fatal n-ar putea acoperi decît o perioadă mică din evoluția limbii noastre, ci despre o operă sintetică. Atît specialistul, cît mai ales, pentru prima dată, nespecialistul pot să-și facă o idee despre limba română din trei puncte de vedere : *structură, evoluție* și *dezvoltare a stilurilor*.

Împărțită în aceste trei compartimente, cartea nu aduce noutăți numai sub aspectul sintezei, ci mai ales sub aspectul tratării, al problemei originii stilurilor (funcționale) și evoluției lor pînă la mijlocul secolului al XIX-lea.

Autorul concepe aceste trei părți ca alcătuind o perspectivă cuprinzătoare a limbii pe care o vorbim, fie că ne raportăm la structură, deci la scheme, reguli după care ne orientăm azi cînd sondăm istoria limbii, fie că ne referim la diferențierea structurilor de comunicare după împrejurarea în care se face aceasta.

În ceea ce privește structura limbii, autorul ne oferă un tablou necesar, credem, oricărui vorbitor conștient al românei de astăzi, insistînd mai ales asupra unor particularități structurale ale limbii, cum ar fi subiectul general nedeterminat, sintaxa formelor scurte ale pronumelor personale, formele scurte de dativ cu sens posesiv, repetarea obiectului direct și a celui indirect. Orice cunoscător al gramaticii unei limbi străine va avea în plus imaginea „personalității" limbii române în contrast cu limba respectivă, un „stil" de existență propriu limbii noastre.

A doua parte, care se ocupă de evoluția limbii de la origini pînă la jumătatea secolului trecut, beneficiază de cercetările de reconstrucție ale românei comune (protoromânei sau limbii traco-romanice, cum i se mai spune) și cuprinde șase părți, de fapt șase tablouri succesive ale celor mai importante noutăți care s-au ivit în structura limbii latine carpato-dunărene. Față de modul curent în care se expune istoria unei limbi — urmărirea unui sunet sau a unui cuvînt de la origini și pînă astăzi — beneficiem, citind această lucrare, de o imagine a limbii pe care o vorbeau strămoșii noștri la un moment dat (sec. VI—VIII, IX—XIII, XIII—XV, apoi între sec. XVI și 1640—1650, 1650—1780 și 1780—1860).

Cea mai interesantă parte pentru cititorul avizat și cea mai surprinzătoare pentru cititorul mai puțin avizat este fără îndoială partea a treia, *apariția și primele faze de dezvoltare a stilurilor*, în care se face, pentru prima oară după știința noastră, o istorie a stilurilor (funcționale) ale limbii române.

După cum se știe, folosirea limbii este legată de împrejurările concrete de comunicare (într-un fel se vorbește la școală și în alt fel se vorbește acasă). Orice limbă tinde să-și specializeze diverse structuri pentru împrejurările diferite în care este folosită. Încă din secolul al XVI-lea, limba română tinde să separe mai întîi spontan vorbirea curentă de aspectele limbii scrise, corespunzător celor două straturi de cultură lingvistică : de tip savant și de tip popular. Facem cunoștință cu tipuri de expunere caracterizate prin încărcătura de ornamente a cadrului, după model bizantin, cu unul dintre cele mai frecvente tipare retorice ale începutului secolului al XVII-lea, comparația largă, eventual cu un termen neexprimat. Tiparul popular din aceeași perioadă este mult mai simplu, limbajul este neornamentat, cu

Scanned with OKEN Scanner

încercări de înfrumusețare puține și naive.

Sînt tratate apoi în secțiuni aparte patru tipuri de limbaje, fundamental diferite: limbajul teologic-filozofic, limbajul juridic-administrativ, limbajul artei literare și începuturile limbajului științific. Fiecare dintre aceste limbaje este schițat în ceea ce are mai caracteristic în comparație cu celelalte și în acest fel ne putem face o idee despre specializarea structurilor limbii pentru o împrejurare sau alta, despre adîncimea contrastului stilistic dintre structuri.

Pornind întotdeauna de la analiza stilistică a textului considerat reprezentativ (din D. Cantemir, Antim Ivireanul, Miron Costin, cărți populare, pravile și legiuiri etc.), autorul oferă și o demonstrație de tehnică a interpretării stilistice.

După cum am încercat să sugerăm, cel mai bun argument în favoarea ideilor cuprinse în această lucrare este o lectură atentă, atît din partea cititorului avizat, cît și din partea cititorului interesat de fenomenele limbii pe care o folosește, dorîtor să devină conștient de procesul vorbirii.

Pentru școala de astăzi, cartea este mai ales importantă datorită eforturilor făcute de către autor de a ne oferi un tablou sintetic al limbii și modelelor de analiză stilistică oferite.

Pentru a deschide această carte tuturor celor care ar voi s-o citească, autorul folosește o expunere cursivă, nefragmentată de note, într-un limbaj clar și plastic.

L. NICULESCU

LIVIU REBREANU

La lumina lămpii

Ediție îngrijită și comentată de PUIA FLORICA REBREANU și NICULAE GHERAN

București, Editura „Minerva", 1981, 349 p.

S-a împlinit în 1981 o jumătate de veac de la apariția primului volum al *Studiilor și documentelor literare*, editate de I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș (autor numai la primul volum), colecție monumentală în 13 volume, realizată de primul între 1932 și 1946, ultimul volum (al XIII-lea) cuprinzînd indicele volumelor I—XII. În urmă cu un deceniu și jumătate, Editura „Minerva" (pe atunci Editura pentru literatură) a înființat colecția *Documente literare*, menită să pună în valoare un nesecat izvor de informare în domeniul istoriei literare, pe care-l prezintă scrisorile legate de activitatea scriitorilor, articolele-program ale ziarelor și revistelor și alte documente literare.

În 1981 Editura „Minerva" a pus la îndemîna cercetătorilor două volume din scrisorile primite de Camil Petrescu[1] și un volum de scrisori trimise și primite de Liviu Rebreanu. Recentul volum, intitulat *La lumina lămpii*, se datorește fiicei scriitorului, Puia Florica Rebreanu, autoarea celor două cărți: *Zilele care au plecat* (1969) și *Pămîntul bătătorit de părintele meu* (1980), păstrătoarea fondului de scrisori incluse în volum, și lui Niculae Gheran, cunoscutul exeget al operelor lui Liviu Rebreanu, semnatarul introducerii *Între dragoste și singurătate* (p. V—XXIX) și al interviului de la sfîrșitul volumului, intitulat sugestiv *În loc de postfață* (p. 291—300). N. Gheran își încheie studiul introductiv astfel: „Tipărită în afara seriei de *Opere*, cartea de față, ca și *Caietele* publicate de noi la Editura „Dacia", înseamnă încă un pas către monografia Rebreanu. Zeci de mii de pagini, aflate acum în arhivă, se cer studiate, meritînd o soartă mai bună" (p. XXIX). N. Gheran este cel mai autorizat și mai bine informat autor care să realizeze o viitoare monografie „Rebreanu".

Din *Lămuriri asupra ediției* rezultă că volumul cuprinde 278 de scrisori, aflate în fondul de corespondență al familiei Rebreanu și datate între 1911 și 1943, dintre care 213 semnate de Liviu Rebreanu, 65 de soția scriitorului, Fanny, și de fiica lor, Puia Florica Rebreanu.

[1] *Scrisori către Camil Petrescu*, vol. I—II. Ediție îngrijită, prefață, note și indici de Florica Ichim, București, Editura „Minerva", 1981.

Scanned with OKEN Scanner

Este greu să te referi la conținutul cîtorva din aceste scrisori, care fac dovada dragostei părintești a lui Liviu față de soție și fiică și care atestă unele greutăți materiale ale familiei Rebreanu, raporturile scriitorului cu confrații săi în calitate de director al Teatrului Național (de trei ori), director al Educației poporului din Ministerul Muncii, președinte al Societății scriitorilor români. Reținem atenția în legătură cu două scrisori comentate de Niculae Gheran: scrisoarea din 8 iunie 1932, referitoare la stadiul elaborării romanului *Răscoala*, și scrisoarea din 24 decembrie 1943, privind direcția ziarului *Viața*.

Liviu Rebreanu intenționa să încheie în vara anului 1932 elaborarea romanului *Răscoala*, creație care-i va aduce consacrarea definitivă. Director al Teatrului Național și al revistei *România literară*, angajat într-un șir de procese în capitală și în provincie, Rebreanu mărturisea: „Mă pierd complect cu fleacurile vieții de toate zilele. Procesele... trecute la curtea de jurați, procesul cu chiria, necazurile lipsei de bani, *România literară*, plus alte nenumărate îmi consumă timpul și-mi mănîncă posibilitatea scrisului" (26 martie 1932) (p. 243). Soția îl încurajează: „Liviule scump, în jurul meu, în sufletul meu, în tot ce mă înconjoară nu se mișcă decît *Răscoala* ta, *Răscoala* mea, mult așteptată. În tren lume multă, îmbulzeală, căldură, mojicii... cu mine nu-i decît *Răscoala*. Trăiește atît de intens încît nu pot să mă desfac de ea. Miron, Titu, Nadina, Petre, toți, toți sunt din sufletul meu... Să trăiești, scumpul meu Liviu, să o isprăvești cu bine și cu norocul dorit de tot sufletul meu..." (p. 247). La 23 august 1932, Liviu Rebreanu îi răspunde de la Valea Mare, aflat în concediu: „Între timp, firește, ceea ce mă interesează mai mult e *Răscoala*. Merge, Fănișor drag. Am lăsat toate la o parte și scriu chiar și ziua, după ce mă scol, cîte puțin, ca să fiu antrenat pentru noapte. Astfel înaintez mult mai bine. Dacă aș merge în ritmul de acum, cred că pe la sfîrșitul lui septembrie aș fi complect gata" (p. 251). Alte griji l-au împiedicat să termine romanul la sfîrșitul lunii septembrie, ultimele file, ne informează N. Gheran, comentatorul ediției, fiind scrise „duminică 11 decembrie 1932", iar romanul apărînd pînă la sfîrșitul anului, datorită faptului că „a fost cules concomitent cu scrierea diverselor capitole, corecturile cunoscînd un regim apropiat" *(ibidem)*.

Din scrisoarea trimisă de Fanny Rebreanu soțului ei la 24 decembrie 1943, dar mai ales din comentariu rezultă cu destulă claritate că directoratul lui Liviu Rebreanu la ziarul *Viața*, oficios al dictaturii antonesciene, a fost formal și că drumul de la Valea Mare la Pucioasa în iulie 1944 pentru a se întîlni cu I. Petrovici i-a fost fatal, inima autorului romanelor *Ion*, *Pădurea spînzuraților* și *Răscoala* încetînd să bată la 1 septembrie 1944. La căpătîi se aflau Fanny, Puia și Ludovic Dauș. Peste 12 zile, D. Gusti, președintele Academiei Române, aducea un pios omagiu creatorului romanului românesc modern.

Timpul avea să consolideze și mai mult valoarea operei, aceasta beneficiind de o largă răspîndire în țară și peste hotare.

Noua carte este un pas înainte spre deplina cunoaștere a vieții unui mare scriitor, care, independent de tribulațiile vieții, nu și-a trădat niciodată crezul artistic, adevărata sa menire. Paginile volumului sporesc informația istoriografică privind geneza marilor opere, începînd cu *Ion* (1921) și sfîrșind cu *Gorila* (1938). Să sperăm că editorul scrisorilor, N. Gheran, va realiza, pînă la centenarul nașterii marelui prozator, în 1985, o monografie de prestigiu.

I. H.

VICTOR HUGO

Legenda secolelor

Antologie, tabel cronologic, prefață și comentarii de DAN ION NASTA
București, Editura „Albatros", 1981, 174 p.

În colecția „Texte comentate", Editura „Albatros" publică o antologie din *Legenda secolelor* de Victor Hugo. Textele sînt însoțite de un tabel cronologic, de

Scanned with OKEN Scanner

o prefață substanțială, precum și de comentarii competente, aparținînd lui Dan Ion Nasta. Remarcăm de asemenea foarte utilele „Anexe". Prima cuprinde un tablou sinoptic al ciclurilor *Legendei secolelor*, alcătuit în mod riguros. A doua este o bibliografie selectivă, care prezintă atît edițiile reprezentative, cît și cele mai importante monografii, studii critice și articole închinate operei. O secțiune deosebit de valoroasă este aceea care înregistrează traducerile în limba română. Referințele critice care încheie volumul, foarte bine alese, sînt grupate după criterii tematice.

Întocmirea antologiei propriu-zise i-a pus, desigur, o serie de probleme autorului ei, alegerea poemelor fiind deosebit de grea atunci cînd spațiul tipografic este atît de limitat. Dan Ion Nasta s-a achitat admirabil de această datorie, știind să le aleagă pe cele mai reprezentative și reușind să dea o imagine cît mai fidelă a vastei epopei a umanității care este *Legenda secolelor*.

Antologia cuprinde cîteva dintre poemele celebre care alcătuiesc această frescă a umanității, evocînd scene și personaje biblice sau medievale, episoade din istoria păgînismului sau a Renașterii, momente ale timpurilor moderne sau prevestind chiar viitorul. Poeme ca *Somnul lui Booz* sau *Conștiința* ne poartă spre legendele biblice ; poemul *Eviradnus* evocă figurile eroilor rătăcitori din timpul cruciadelor ; *Satirul* ne transportă în ambianța mitologiei, reconsiderată prin prisma filozofiei Renașterii; *Cimitirul din Eylau* este o viziune dantescă, apocaliptică a bătăliei sîngeroase de la Eylau, în care singurul învingător este moartea ; *Sărmanii*, care prevestesc romanul *Les travailleurs de la mer*, exprimă admirația și simpatia poetului pentru viața grea a pescarilor. Prin poemul *În largul cerului*, V. Hugo își manifestă încrederea în apoteoza omului liber pe care o rezervă secolului al XX-lea.

Notele care însoțesc poemele sînt pertinente, autorul oprindu-se cînd la definirea unor concepte literare sau filozofice, cînd la analize privind arhitectura sau stilul, ori la fixarea cadrului istoric și a profilului personajelor. Prefața volumului, însumînd patru capitole, este deosebit de instructivă ; pornind de la *Geneza și structura operei*, trecînd prin *Concepția filozofică și viziunea asupra omului* și *Progresul — cheia de boltă a Legendei Secolelor* pînă la *Straturi compoziționale și procedee stilistice*, autorul face o analiză aprofundată și minuțioasă a capodoperei lui Victor Hugo, subliniind cu pasiune monumentalitatea și perenitatea acesteia. Calitatea deosebită a informației și finețea analizei contribuie la transformarea acestei prefețe într-un studiu de referință pentru *Legenda secolelor*.

Pentru calitatea tălmăcirilor adresăm cuvinte de laudă tuturor traducătorilor, care, fie că sînt poeți, precum Nina Cassian sau Radu Boureanu, fie că sînt specialiști, ca Ionel Marinescu sau Dan Ion Nasta, au izbutit să păstreze, pe lîngă fondul bogat în idei de adîncă înțelepciune, și frumusețea formei, demonstrînd virtuozitate și deplină înțelegere a operei hugoliene.

Lucrarea este binevenită și o recomandăm călduros tuturor iubitorilor de frumos.

MARIA BRAESCU

Scanned with OKEN Scanner

Curier

O trăsătură aproape generală a corespondenţelor primite la redacţie din partea elevilor este... graba. Cum au dat la iveală cîteva versuri, o poezie sau un număr foarte mic de poezii, ei se şi grăbesc să ne scrie şi să ne întrebe dacă au talent sau nu, dacă merită să continue sau nu şi dacă pot învăţa să scrie versuri mai bune.

Toate aceste întrebări au şanse foarte mari să rămînă fără răspuns. Este un truism să spui că poetul se naşte, nu se face. Dar de aici şi pînă la a descoperi calităţile unui poet în primele sale versuri este o distanţă foarte mare. Pentru a ne cere să vă detectăm talentul în versurile trimise, trebuie neapărat să scrieţi versuri care într-adevăr să vă reprezinte. Aceasta presupune multă muncă şi multă răbdare din partea dumneavoastră. Dacă nu sînteţi dispuşi să cheltuiţi mult timp şi multă energie pentru a scrie versuri — iată un indiciu că nici nu trebuie să vă mai osteniţi : înseamnă că nu sînteţi posesorul acelei imperioase nevoi de exprimare care este una din condiţiile esenţiale pentru a ajunge vreodată poet.

Dar nu numai puterea de a scrie mult este importantă. Trebuie să faceţi efortul continuu de a discerne între ceea ce izvorăşte direct, nemijlocit, din mintea şi sentimentul dumneavoastră şi ceea ce este numai imitaţie, ecoul ultimelor lecturi, modă etc. Această discernere este singura călăuză interioară care vă poate ajuta să străbateţi etapă cu etapă lungul drum către autocunoaştere. Numai aşa vă puteţi descoperi şi cizela tonul propriu, propriul univers de idei şi stilul personal.

Iată de ce, în legătură cu poeziile pe care ni le-aţi trimis, tot ce vă putem spune este că nu v-aţi descoperit încă propria cale, propria personalitate poetică şi de aceea nu aţi atins stadiul în care vi se pot da sfaturi şi îndrumări şi din afară, stimaţi prieteni *Rareş Trifan* din Cîmpia Turzii, *Simona-Doina Ungureanu* din Ioneşti, jud. Gorj, *Cornelia Toma* din Moineşti, jud. Bacău, *Mariana Eugenia Stănoiu* din Brebina, jud. Teleorman, *Viorica Maxim* din Urziceni, jud. Ialomiţa, *Adriana Agafiţei* din Vaslui (acelaşi răspuns şi în legătură cu compoziţia despre copilărie), *Steliana Lăcraru* din Costeşti, jud. Vîlcea, *Carmen C.* din Bacău, *Gabriela Lungu* din Comăneşti, jud. Bacău, *Adela Badea* din Lupeni, *Gianina Ramona Porumb* din Buzău, *Mihaela Mureşan-Pop* din Cîmpia Turzii, *Angel-Mădălin Raşcu* din Medgidia, *Adina Mocăniţă* din Constanţa, *Mariana Manolescu* din Constanţa, *Irina Joiţa* din Craiova, *Viola-Maria Popov* din Piteşti, *Luminiţa Chiruş* din Tulcea, *Valentin Stoicescu* din Constanţa, *Ligia Stanciu* din Aiud, jud. Alba, *Tudor Codreanu* din Sighişoara, jud. Mureş (încă stîngaci vă mişcaţi şi în proză), *Felicia Ghilase* din Iaşi, *Roxana Dinu* din Bucureşti (remarcăm capacitatea de a respecta fără greş ritmul şi măsura versurilor de-a lungul unei poezii), *Elena Popescu* din Rusca-Montană, jud. Caraş-Severin, *Elena Morteanu* din Rîmnicu-Vîlcea, *Mirela Gherghina* din Tîrgovişte, *Ecaterina Alexandru* din Medgidia, *Mihaela-Aurora Stoicescu* din Constanţa, *Olympia Mihai* din Drobeta—Turnu-Severin, *Cristina Dascălu* din Iaşi, *Onica Vasile* din Leu, jud. Dolj, *Monica Oprescu* din Tîrgovişte, *Gabriela Boer* din Reşiţa (piesa e naivă, dar meritä să scrieţi teatru în continuare), *Ligia Mureşan* din Zalău, *Adrian Olteanu* din Constanţa, *Cristina Iancu* din Bucureşti, *Aurora Mădălina Negrei* din Tîrgovişte, *Adriana Măierean* din Timişoara, *Laura Asandei* din Comăneşti, jud. Bacău, *Nicu-Toby Todiruţ* din Suceava, *Carmen Doina Ignat* din Craiova, *Cristina Pascal* din Vatra Dornei, jud. Suceava, *Marius Pîrvu* din Călina, com. Prundeni, jud. Vîlcea, *Florentina Neamţu* din Moineşti, jud. Bacău, *Ovidiu-Allen Vasile* din Focşani şi *Viorica Panait* din Vatra Dornei, jud. Suceava. Vă recomandăm deci să scrieţi mai mult şi să vă conturaţi propria voce înainte de a cere noi îndrumări.

Se întrezăreşte momentul în care încep să iasă din faza primelor căutări şi să-şi contureze propria personalitate *Mihaela Vasile* din Călăraşi, *Mihaela Mirea* din Tîrgu-Jiu, *Marinela-Magdalena Băjănescu* din Tîrgovişte, *Dorina Muţiu* din Sibiu, *Cristina Eugen* din Bucureşti, *L. Hreniuc* din Suceava, *Liliana-Beatrice Cîmpoieru*

Scanned with OKEN Scanner

din Craiova, *Ruxandra-Ioana Grama* din București, *E. L. Ene* din Cîmpia Turzii, *Marinela Vîlcea* din Brăila (nu trebuie să exagerați importanța poetului pe care-l amintiți pentru poezia română contemporană), *Aurora Dogaru* din Craiova, *Carmen Florea* din Cîmpulung, jud. Argeș, *Ștefania Gheorghe* din București, *Gheorghe Silea* din Gura Humorului (atenție : trebuie scris *idee*, nu *ideie* ; *veți fi*, nu *ve-ți fi* ; *ați încercat*, nu *a-ți încercat* ; *va înțelege*, nu *v-a înțelege* etc. ; se pare că răspunsul dat în numărul 1/1980 este valabil și în numărul 1/1982), *Tamara Asaftei* din Botoșani, *Daniela Zeca* din Boldești-Scăieni, jud. Prahova (bucățile în proză sînt lipsite de epic ; sînt mici, neîntregite, poeme în proză), *Carmen Pavel Cerasela* din Baia Mare, *Carmen Iacobescu* din Suceava și *Renata Doroftei* din Vatra Dornei. Acestor condeieri li se pot da unele îndrumări. Prima observație de care trebuie să țină cont este aceea că un poem nu numește și nu descrie o anumită stare sufletească, ci caută să o provoace la cititor. Nu trebuie deci să vorbești în versurile tale, *Carmen Iacobescu*, de sentimente de *frig, somn, spaimă*, ci să mă faci pe mine, cititorul, să simt prin cuvinte *frigul, somnul, spaima* (poezia *Eclipsă*, care altminteri nu e o poezie rea). Funcția unei poezii este *să creeze* o emoție, s-o arate în desfășurarea ei, nu s-o eticheteze prin niște concepte generale, distrugînd astfel particularitățile respectivei emoții și puterea ei de sugestie. După cum arăta T. S. Eliot, imaginile sau seriile de imagini trebuie să ia locul factorilor care provoacă o anumită stare, astfel încît ele să se detașeze de autor și să capete o trăsătură atît de obiectivă, încît orice cititor expus la aceste imagini să simtă emoția pe care poetul a simțit-o în momentul compunerii poemului. Altă observație : un poem nu suportă în el o imagine, o înflorătură lingvistică sau sonoră ce nu are o funcție expresivă. Aceasta nu face corp comun cu substanța poemului și, ca urmare, îl determină pe cititor să refuze întregul poem. Iată, de exemplu, după ce citim poemul *Capricii* de Daniela Zeca, cu seria de imagini „mărgele din lacrimi de amurg", „rochie din borangic de stele", „purpuriul maculii" etc., pe lîngă faptul că observăm lipsa de prospețime a acestor imagini, ne întrebăm la ce bun să le citești ; de ce le-a ales poeta pe acestea și nu pe altele etc. Deci capacității de a crea imagini trebuie să i se adauge străduința de a reliefa acele imagini care au un rost, care îndeplinesc o funcție precisă (deși nu neapărat ușor de numit) în economia poemului.

Dintre bucățile în proză și piesele într-un act trimise merită o mențiune cele ale lui *Costel Dobrotă* din Galați și *Adrian Păun* din Brăila, care știu să fie atenți la detaliu și să nareze destul de bine. Stîngăciile nu-i scutesc nici pe ei și nici pe *Maria Popescu* din Sterpoaia, com. Aninoasa, jud. Gorj, *Roxana Loghin* din Curtea de Argeș și *Florentina Rusu* din Ghizdaru, com. Oncești.

Le dorim succes tuturor prietenilor rubricii noastre și îi așteptăm cu poezii și proză din ce în ce mai bine realizate.

VASILE POENARU

Din analizele publicate

A. Gh. Olteanu — *Mănăstirea Argeşului*, vol. I, 1972.
Gheorghe Şovu — Costache Negruzzi : *Sobieţki şi românii*, vol. II, 1973.
Nicolae I. Nicolae — Mihail Sadoveanu : *Hanu Ancuţei*, vol. II, 1973.
Ion Vasile Şerban — Octavian Goga : *Rugăciune*, vol. III, 1973.
G. G. Ursu — Mihai Eminescu : *Floare albastră*, vol. IV, 1973.
Mircea Anghelescu — Nicolae Filimon : *Ciocoii vechi şi noi*, vol. III, 1974.
Mădălina Dumitrescu — Mihail Sadoveanu : *Lupta de la Vaslui*, vol. III, 1974.
Roxana Sorescu — Ştefan Augustin Doinaş : *Mistreţul cu colţi de argint*, vol. III, 1974.
Nicolae I. Nicolae — Nicolae Labiş : *Moartea căprioarei*, vol. IV, 1974.
Cornel Moraru — Ion Agârbiceanu : *Fefeleaga*, 1, 1975.
Al. Tudorică — C. Negruzzi : *Alexandru Lăpuşneanul* (I), 2, 1975 ; (II), 3, 1975.
Pompiliu Marcea — Ioan Slavici : *Moara cu noroc*, 2, 1975.
Mihai Bujeniţă — Barbu Ştefănescu-Delavrancea : *Hagi Tudose*, 2, 1975.
C. Otobâcu — Marin Preda : *Moromeţii*, 2, 1975.
Gheorghe Codreanu — Tudor Arghezi : *Testament*, 4, 1975.
Neacşu Alexe — Geo Dumitrescu : *Problema spinoasă a nopţilor*, 1, 1976.
Mircea Gheorghe — Alexandru Vlahuţă : *În Vrancea*, 2, 1976.
Augustin Macarie — Nichita Stănescu : *Noi*, 2, 1976.
Nina Preda — Şt. O. Iosif : *Cîntec sfînt*, 3, 1976.
Iordache Diaconiţă — Vasile Alecsandri : *Miezul iernei*, 4, 1976.
Florica Mitu — Gala Galaction : *La Vulturi !*, 4, 1976.
Rodica Negoescu — Al. Davila : *Vlaicu-Vodă*, 1, 1977.
Gheorghe Şovu — Marin Sorescu : *Astfel*, 1, 1977.
Ileana Oancea — Lucian Blaga : *Izvorul nopţii*, 2, 1977.
A. Gh. Olteanu — Barbu Ştefănescu-Delavrancea : *Apus de soare*, 3, 1977.
Neacşu Alexe — Tudor Arghezi : *De ce-aş fi trist ?*, 4, 1977.
Stanca Chesaru — Nicolae Labiş : *Comunistului*, 4, 1977.
Stanca Chesaru — D. R. Popescu : *Mări sub pustiuri*, 2, 1978.
Mircea Gheorghe — Eugen Jebeleanu : *Stăpînul*, 3, 1978.
Roxana Sorescu — Tudor Arghezi : *Bună dimineaţa, primăvară !*, 4, 1978.
Magda Ursache — Nichita Stănescu : *Un pămînt numit România*, 4, 1978.
Cornel Moraru, Gabriel Angelescu — Mihail Sadoveanu : *Neamul Şoimăreştilor*, 1, 1979.
Liviu Grăsoiu — Vasile Voiculescu : *Imn muncii*, 1, 1979.
Valeria Mihai Ştefan — Zaharia Stancu : *Patria*, 2, 1979.
Roxana Sorescu — M. Sadoveanu : *Taine*, 3, 1979.
Ana Dumitrescu — Liviu Rebreanu : *Răscoala*, 4, 1979.
Teofil Răchiţeanu — Mihai Eminescu : *Sara pe deal*, 1, 1980.
Liviu Grăsoiu — Marin Sorescu : *Muzeul satului*, 2, 1980.
Victor Vişinescu — Geo Bogza : *Rarăul*, 3, 1980.
Mircea Gheorghe — Marin Preda : *O oră din august*, 4, 1980.

Scanned with OKEN Scanner

ÎN ATENȚIA ELEVILOR ȘI A PROFESORILOR

Anunțăm că se află sub tipar, urmînd să apară pînă la sfîrșitul anului școlar, lucrarea prof. G. Beldescu :

Ortografie, ortoepie, punctuație

supliment al revistei *Limba și literatura română.*

Lucrarea cuprinde două părți :

I. În prima parte sînt explicate, pe înțelesul elevilor, normele ortografice și ortoepice ale limbii române și regulile de punctuație, ținîndu-se seama atît de normele oficiale stabilite de Academia R. S. România în ultima ediție a *Îndreptarului ortografic, ortoepic și de punctuație* (1971), cît și de cerințele învățării scrierii și pronunțării corecte a limbii române în școală și în afară de școală.

II. În partea a doua se precizează scrierea și rostirea corectă a unui număr de circa 8 000 de cuvinte.

***

Scanned with OKEN Scanner

100025012005732